

Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını
Müdafiə Liqası

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
yanında QHT-lərə Dövlət Dəstəyi Şurası

TƏHLÜKƏSİZ ƏMƏK ŞƏRAİTİ

- √ QANUNLAR
- √ QƏRARLAR
- √ SƏNƏD NÜMUNƏLƏRİ
- √ ŞƏRHLƏR

BAKI-2008

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında QHT-lərə Dövlət Dəstəyi Şurasının maliyyə dəstəyi ilə çap edilmişdir.

Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası tərəfindən həyata keçirilən **“Təhlükəsiz əmək şəraitinin təmin olunması sosial tərəfdaşlığın formalaşmasında ən mühüm vəzifə kimi”** adlı layihə çərçivəsində hazırlanaraq çap olunmuşdur.

**Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını
Müdafiə Liqası**
**Ünvan: Bakı ş. AZ 1014,
Rəsul Rza küç.87, m.9**
Tel: (99 412) 495 85 54;
**E-mail: clrpl@bakinter.net;
smamedov@rambler.ru www.clrpl.org**

İSBN-

MÜNDƏRİCAT

ÖN SÖZ	5
ƏMƏYİN MÜHAFİZƏSİ	5
Əməyin mühafizəsi sahəsində mülkiyyətçilərin və işəgötürənlərin vəzifələri	5
Əməyin mühafizəsi üzrə standartlar, normalar və qaydalar	7
Binaların, qurğuların, texnoloji proseslərin və avadanlığın təhlükəsizliyinə riayət edilməsi.....	8
İş yerlərinin sağlam sanitariya - gigiyena şəraitinin və əməyin mühafizəsinin qüvvədə olan normativlərə uyğunlaşdırılması.	9
İşçilərə lazımi sanitariya - məişət və müalicə - profilaktik xidmətlərin təşkili	13
Əmək şəraiti zərərli, ağır olan və yeraltı işlərdə çalışan işçilərə pulsuz müalicəvi profilaktiki yeməklər, süd və ona bərabər tutulan digər məhsulların verilməsi.....	14
İşçilərə müəyyən edilmiş müddətlərdə və tələb olunan çeşidlərdə pulsuz xüsusi geyim, xüsusi ayaqqabı və digər fərdi mühafizə vasitələrinin verilməsi.....	16
İşçilərin əməyin mühafizəsi normaları və qaydaları üzrə təhsilinin, təlimatlandırılmasının təşkili.....	17
Giriş təlimatını keçmək üçün nümunəvi proqram	18
Fəhlələrin öyrədilməsinin və biliklərinin yoxlanılmasının təşkili	28
Əməyin mühafizəsi üzrə təlimatların hazırlanması.	36
Yüklərin əl ilə yüklənməsi və boşaldılması. Ağır yüklərin əl arabası ilə daşınmasında təhlükəsizlik tələbləri	41
İşçilər üçün təlimatların hazırlanması.....	44
Əməyin mühafizəsinə dair qaydaların, təlimatların yoxlanması və yenidən baxılması qaydaları.....	49
Əmək şəraitinin vəziyyətinə nəzarət.....	51
Əmək şəraitinin vəziyyətinə operativ (mərhələli) nəzarət	52
Kollektiv müqaviləyə əməyin mühafizəsi üzrə qaydaların daxil edilməsi və onlarda nəzərdə tutulmuş öhdəliklərin yerinə yetirilməsi.	58

ƏMƏYİN MÜHAFİZƏSİNƏ DAİR NORMATİV – HÜQUQİ AKTLAR	59
Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası (Çıxarış).....	59
İqtisadi, Sosial və mədəni Hüquqlar haqqında Beynəlxalq Pakt (Çıxarış).	60
Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsi (Çıxarış).	60
Texniki təhlükəsizlik haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunu.....	78
Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti İstehsalat qəzası və yaxud peşə xəstəliyi nəticəsində sağlamlığı pozulmuş işçiyə və ya bu səbəbdən həlak olmuş işçinin ailə üzvlərinə ödənclərin verilməsi qaydalarının, şərtlərinin və məbləğinin təsdiq edilməsi haqqında (Qərar № 3).	94
İş yerlərinin attestasiyasının keçirilməsi Qaydalarının təsdiq edilməsi haqqında	102
Özəlləşdirilən və idarəetməyə verilən dövlət müəssisələrinin istehsalat qəzası və yaxud peşə xəstəliyi nəticəsində sağlamlığı pozulmuş işçisinə və ya bu səbəbdən həlak olmuş işçisinin ailə üzvlərinə və himayəsində olan digər şəxslərə aylıq ödənc üzrə borclarının tənzimlənməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanı.....	114
Özəlləşdirilən və idarəetməyə verilən dövlət müəssisələrinin istehsalat qəzası və yaxud peşə xəstəliyi nəticəsində sağlamlığı pozulmuş işçisinə və ya bu səbəbdən həlak olmuş işçisinin ailə üzvlərinə və himayəsində olan digər şəxslərə aylıq ödənc üzrə borclarının tənzimlənməsi Qaydaları.....	115

ƏMƏYİN MÜHAFİZƏSİ*

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası «**Hər kəsin təhlükəsiz və sağlam şəraitdə işləmək**» hüququnu özündə təsbit edir. Hər bir müəssisə, idarə və təşkilat mülkiyyət formasından asılı olmayaraq ölkənin müvafiq qanunvericilik və normativ aktlarında əks olunmuş **Əməyin Mühafizəsi Normaları, Qaydaları və Prinsiplərinə** əməl etməyə borcludur. Qanunvericilik işəgötürənlər və mülkiyyətçilər üzərində müəyyən vəzifələr qoyur.

Əməyin mühafizəsi sahəsində mülkiyyətçilərin və işəgötürənlərin vəzifələri

Azərbaycan Respublikasının ərazisində yerləşən hər hansı bir müəssisədə milli qanunvericiliyin tələblərinə uyğun şəkildə Əməyin Mühafizəsinin İdarəedilməsi sisteminin qurulmasının nümunəvi variantı barədə söhbət açmazdan əvvəl bir daha qeyd edək ki, formasından və növündən asılı olmayaraq istehsalatda baş vermiş bədbəxt hadisələr üçün işəgötürən məsuliyyət daşıyır.

Müəssisələrin mülkiyyətçiləri və işəgötürənlər iş yerlərində Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsi ilə səlahiyyətləri çərçivəsində Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qəbul etdiyi Qərarların, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin təsdiqlədiyi Qaydaların, Təlimatların və digər normativlərin və standartların, habelə Azərbaycan Respublikasının qoşulduğu və ya tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdən irəli gələn tələblərin yerinə yetirilməsinə bilavasitə cavabdehdirlər.

Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsinin Əməyin Mühafizəsi bölməsinin otuz dördüncü fəslinin 215-ci maddəsində qeyd edildiyi kimi, müəssisələrin mülkiyyətçiləri və işəgötürənlər aşağıdakı tədbirlərin həyata keçirilməsini təmin etməlidirlər:

- əməyin mühafizəsi üzrə standartların, normaların və qaydaların bütün tələblərinə əməl edilməsini;
- binaların, qurğuların, texnoloji proseslərin və avadanlığın təhlükəsizliyinə riayət edilməsini;
- bilavasitə iş yerlərinin sağlam sanitariya - gigiyena şəraitinin və əməyin mühafizəsinin qüvvədə olan normativlərə uyğunlaşdırılmasını;
- işçilərə lazımi sanitariya - məişət və müalicə - profilaktik xidmətlərin təşkilini;
- əmək şəraiti zərərli, ağır olan və yeraltı işlərdə çalışan işçilərə pulsuz müalicəvi profilaktiki yeməklər, süd və ona bərabər tutulan digər məhsulların verilməsini;
- normal əmək və istirahət rejiminə riayət edilməsini;
- işçilərə müəyyən edilmiş müddətlərdə və tələb olunan çeşidlərdə pulsuz xüsusi geyim, xüsusi ayaqqabı və digər fərdi mühafizə vasitələrinin verilməsini;
- işçilərin əməyin mühafizəsi normaları və qaydaları üzrə təhsilinin, təlimatlandırılmasının, biliklərinin yoxlanılmasının təşkil edilməsini və məyin mühafizəsinin təbliğini;
- kollektiv müqaviləyə əməyin mühafizəsi üzrə qaydaları daxil etməyi və onlarda nəzərdə tutulmuş öhdəliklərin yerinə yetirilməsini;
- Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin müəyyən etdiyi müddətdə və formada əməyin mühafizəsi, əmək şəraiti və onların qüvvədə olan normalara uyğunlaşdırılması üçün görülən tədbirlərin nəticələri haqqında statistik hesabatın verilməsini.

Əməyin mühafizəsi üzrə standartlar, normalar və qaydalar

Əməyin mühafizəsi normaları və qaydaları dedikdə, Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsi ilə səlahiyyətləri çərçivəsində Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qəbul etdiyi Qərarlar, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin təsdiqlədiyi Qaydalar, Təlimatlar və digər normativlər və standartlar, habelə Azərbaycan Respublikasının qoşulduğu və ya tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrlə müəyyən edilir.

22 noyabr 1998- ci il tarixində Beynəlxalq (Regional) və Dövlətlərarası standartların, Normaların, Qaydaların və Tövsiyələrin Azərbaycan Respublikası Ərazisində Tanınması və Tətbiq Edilməsi Qaydaları Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir.

30 dekabr 1999-cu il tarixində «Normativ Hüquqi Aktlar Haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı imzalanmışdır.

«Normativ Hüquqi Aktlar Haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun 8-ci maddəsində göstərilmişdir ki, **Azərbaycan Respublikasının Dövlət Müstəqilliyi elan ediləndək qüvvədə olmuş, sonradan ləğv edilməmiş və Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına zidd olmayan aktlar Azərbaycan Respublikasında hüquqi qüvvəsini saxlayır.**

Azərbaycan Respublikasının Əməyin Mühafizəsi bölməsinin otuz üçüncü fəslinin 207- ci maddəsinin 3-cü bəndində deyildiyinə görə **«Əməyin mühafizəsi üzrə normativ-hüquqi aktların tələbləri, əməyin mühafizəsi normaları, standartları, qaydaları əmək münasibətlərinin tərəfləri və digər fiziki və hüquqi şəxslər üçün məcburidir».**

Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsinin 235-ci maddəsində qeyd olunan əməyin mühafizəsi normalarının, qaydalarının, habelə əməyin mühafizəsinə dair normativ - hüquqi

aktların tələblərinin yerinə yetirilməsinə nəzarət Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 27 yanvar 1997- ci il tarixli, 544 №-li Fərmanına əsasən Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi nəzdində yaradılmış Dövlət Əmək Müfəttişliyi tərəfindən həyata keçirilir.

Binaların, qurğuların, texnoloji proseslərin və avadanlığın təhlükəsizliyinə riayət edilməsi

İstehsalat zədələnmələri və peşə xəstəliklərinin səbəblərini təhlil edərəkənbaş vermiş bədbəxt hadisələr içərisində bir - birinin eyni olan hadisəyə təsadüf hallarda rast gəlinir. Lakin ümumi cəhətlərinə görə istehsalat zədələnmələri və peşə xəstəliklərinin səbəbləri texniki, təşkilati və sanitariya - gigiyena üzrə qruplara ayrılır.

Hər bir müəssisə mülkiyyətçisinin və işəgötürənin yuxarıda qeyd olunan səbəblərin aradan qaldırılması istiqamətində fəaliyyət göstərməsi vacibdir.

Belə ki, müəssisə rəhbəri aşağıda göstərilənlərə əmin olmalıdır:

- 1) Həyata keçirilən işlərin layihəsinin dəqiq tərtib edilməsinə;
- 2) Avadanlıq, qurğu və mexanizmlərin düzgün quraşdırılmasına;
- 3) Texnoloji proseslərin düzgün aparılmasına;
- 4) Avadanlıqların, mexanizmlərin uyğun və saz vəziyyətdə olmasına;
- 5) Avadanlığın istismarı, yaxud təmiri zamanı işlədilən alət və tərtibatların saz vəziyyətdə olmasına;
- 6) Çəpərləmələrin və qoruyucu vasitələrin mövcudluğuna;
- 7) Qurğu və avadanlıq yerləşdirilmiş sahənin lazımi qədər geniş olmasına və s.

Müəssisə rəhbərləri yuxarıda qeyd olunanlara əmin olmaq üçün Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsinin

218-ci maddəsinin 2-ci bəndində göstərilədiyi kimi «**Müəssisələrin və istehsal vasitələrinin layihələri dövlət ekspertizasından keçirilməli, istehsal vasitələrinin sınaq nümunələri iş əməyinin mühafizəsi və təhlükəsizlik texnikası normalarının tələblərinə uyğunluğunun yoxlanması üçün dövlət sınaqlarından çıxarılmalıdır**» o cümlədən

6-cı maddəsində göstərilədiyi kimi «**Yeni tikilmiş və ya yenidən qurulmuş istehsal, sosial - məişət və iaşə təyinatlı obyektlərin əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına dövlət nəzarətini həyata keçirən orqanın (Dövlət Əmək Müfəttişliyinin) razılığı olmadan istismara verilməsi qadağandır**».

Eyni zamanda mövcud qanunvericiliyə görə Azərbaycan Respublikası iqtisadiyyatının bütün sahələrinin müəssisələrində Əməyin Mühafizəsi normaları və qaydalarına nəzarət etmək üçün müvafiq səlahiyyətlər verilən və bu işin öhdəsindən gələ bilən kadrlardan ibarət əməyin mühafizəsi xidmətləri yaradılmalıdır.

İş yerlərinin sağlam sanitariya - gigiyena şəraitinin və əməyin mühafizəsinin qüvvədə olan normativlərə uyğunlaşdırılması

Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsinin Əməyin Mühafizəsi bölməsinin otuz dördüncü fəslinin 215-ci maddəsində qeyd edildiyi kimi, bilavasitə iş yerlərinin sağlam sanitariya-gigiyena şəraitinin və əməyin mühafizəsinin qüvvədə olan normativlərə uyğunlaşdırılmasını təmin etmək üçün müəssisələrin mülkiyyətçiləri və işəgötürənləri tərəfindən lazımı tədbirlər həyata keçirilməlidir.

Belə ki, müəssisə rəhbəri iş yerində aşağıda göstərilənlərə əmin olmalıdır:

1) Havanın temperaturunun, nəmliyinin, təzyiqinin və axın sürətinin, o cümlədən istilik şualanmasının normalara uyğun olmasına;

- 2) Havada zəhərli buxarların, qazların və tozların olmasına;
- 3) Işıqlanmanın normalara uyğun olmasına;
- 4) Radioaktiv, Rentgen, ultrabənövşəyi şüalanmanın və elektrik-maqnit sahəsinin normadan artıq olmadığına;
- 5) Səs - küyün və titrəyişin normadan artıq olmadığına;
- 6) Sanitariya və gigiyena qaydalarına əməl edildiyinə və s.

Bunun üçün Əmək Məcəlləsinin Əməyin Mühafizəsi bölməsinin doqquzuncu fəslinin 64-cü maddəsinin 2-ci bəndində göstəriləndiyi kimi «**İşgötürən müvafiq iş yerlərində əməyin mühafizəsi tədbirlərinin təmin olunmasını və ya istehsal sanitariyasının, gigiyenasının vəziyyətini müəyyən etmək və yaxşılaşdırmaq məqsədi ilə, habelə əmək məhsuldarlığının və işin səmərəliliyinin artırılması, əməyin təşkilində ən mütərəqqi üsulların, o cümlədən yeni texnikanın və texnologiyanın tətbiqi zamanı iş yerlərinin attestasiyasını keçirməlidir**». Eyni zamanda Əmək Məcəlləsinin Əməyin Mühafizəsi bölməsinin otuz dördüncü fəslinin 222-ci maddəsinin 5-ci bəndində də iş yerlərinin əməyin mühafizəsi normalarına və qaydalarına uyğunluğu üzrə vaxtaşırı attestasiya aparılmasına müəssisələrin mülkiyyətçiləri və işgötürənləri cavabdehlik daşıyırlar.

İş yerlərinin attestasiyası həmkarlar ittifaqları təşkilatlarının iştirakı ilə aparılmalı və göstəricilər barədə əmək kollektivinə məlumat verilməlidir.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 06.03.2004-cü il tarixli 38 nömrəli Qərarı ilə «**İş yerlərinin attestasiyası**» Qaydaları təsdiq edilmişdir.

İş yerlərinin attestasiyası üzrə Qaydalar mülkiyyət və təşkilati hüquqi formasından asılı olmayaraq respublika ərazisində yerləşən bütün müəssisə və təşkilatlar (bundan sonra müəssisə) üçün əsasdır və müəssisələrdə olan bütün iş yerləri attestasiyadan keçirilməlidir. Attestasiyanın keçirilməsi müddətini 5 ildə bir dəfədən az olmayaraq müəssisə özü müəyyən edir.

İş yerlərinin attestasiyası əməyin xarakterinin və şəraitinin dəyişməsi, yeni texnika və texnologiyanın tətbiqi, əməliyyat proseslərinin dəyişdirilməsi, kollektiv mühafizə vasitələrinin yenidən qurulması, eyni zamanda Dövlət Əmək Müfəttişliyinin əmək şəraiti üzrə iş yerlərinin attestasiyasını keçirdiyi zaman aşkar olunmuş pozuntuların aradan qaldırılması məqsədi ilə həyata keçirilir.

İş yerlərinin attestasiyasını yalnız lazımı texniki vəsaitlər və normativ- sorğu bazasına malik olan laboratoriyalar həyata keçirə bilər.

Belə laboratoriyalar müəssisələrin özlərində ola bilər və ya xud təhlükəli və zərərli istehsal amillərinin parametrlərinin ölçülməsini, əmək proseslərinin ağırlıq və gərginlik ölçülərinin aparılması hüququna malik olan digər laboratoriyalar cəlb edilə bilərlər.

İş yerlərinin attestasiyası müəssisə rəhbəri tərəfindən verilmiş əmr əsasında yaradılmış attestasiya komissiyası tərəfindən həyata keçirilir.

Müəssisənin attestasiya komissiyasının tərkibinə Həmkarlar İttifaqı Təşkilatının nümayəndələri, əməyin mühafizəsi xidmətlərinin və əməyin təşkili üzrə peşəkar mütəxəssislər daxil edilirlər.

Əmrdə attestasiya komissiyasının sədri və attestasiya prosesinin sənədləşdirilmə işlərinə cavabdeh olan şəxs təyin edilir.

Əmək şəraiti üzrə iş yerlərinin attestasiyası zamanı iş yerində mövcud olan bütün təhlükəli və zərərli istehsalat amilləri, əməyin ağırlığı və gərginliyi qiymətləndirilir.

Ölçülər aparılarkən normativ sənədlərdə ölçü metodları göstərilən və metroloji cəhətdən attestasiyadan, həmçinin müəyyən olunmuş vaxtda qrafik üzrə dövlət yoxlamasından keçmiş ölçü vasitələrindən istifadə edilməlidir.

Bütün iş yeri (işlərin xüsusiyyətləri və əmək şəraitinin oxşarlığı üzrə qrup iş yerləri) üzrə **iş yerinin attestasiya xəritəsi** tərtib edilir.

Əmək şəraiti üzrə iş yerinin attestasiya xəritəsi

Müəssisə _____				
İstehsalat _____ Sex _____				
Məntəqə _____ Peşə _____				
Oxşar yerlərin miqdarı _____ Fəhlələrin sayı _____				
O cümlədən qadınlar _____				
İş şəraitinin amilləri	TBH * SBH Normativ	Amillərin durumu (vəziyyəti)	X dərəcə bal	X faktiki bal
1	2	3	4	5
Zərərli kimyəvi maddələr, mq/m ³ 1-ci sinif təhlükəli 2-ci sinif təhlükəli 3-4-cü sinif təhlükəli toz, mq/m ³ səs-küy, dBa titrəmə, dB infra-qırmızı şüalanma, VT/m ² ionlaşmamış şüalanma: YT (yüksək tezlikli), VT/m ² UYT (ultra yüksək tezlikli) VT/m ² ƏYT (ən yüksək tezlikli), Lnk VT/m ² İş yerində havanın temperaturu, S ⁰ (binada) Əməyin ağırlığı İstehsalat mühitinin amillərinin Cəmi _____				
Əmək şəraitinə görə güzəştlər _____				
Xəritənin icrasının imzası _____				
Sex (məntəqə) rəisinin imzası _____				
Doldurulma tarixi _____				

TBH * - toplanmanın buraxıla bilən həddi
SBH - səviyyənin buraxıla bilən həddi

Əmək şəraiti üzrə iş yerlərinin attestasiya komissiyasının yekunu olaraq protokol ilə rəsmiləşdirilməlidir. Əmək şəraiti üzrə iş yerlərinin attestasiya pasportu, bölmələrdə əmək şəraiti üzrə attestasiyanın və iş yerlərinin siyahısı, attestasiya nəticələrinin toplu siyahısı, müəssisədə əmək şəraitinin yaxşılaşdırılması və sağlamaşdırılması üzrə tədbirlər planı tərtib edilmiş sənədlər toplusuna daxildir.

Əmək şəraiti üzrə iş yerlərinin attestasiya nəticələri haqqında məlumat müəssisənin bütün işçilərinə çatdırılmalıdır. Həmçinin həmin sənədlər ciddi hesabat materialları olduğundan qorunmalı və 45 il müddətində saxlanılmalıdır.

İşçilərə lazımı sanitariya - məişət və müalicə - profilaktik xidmətlərin təşkili

Müəssisə rəhbərləri işçilər üçün lazımı iş və istirahət şəraiti yaratmağa borcludurlar. Belə ki, işçilər «Sənaye Müəssisələrinin Köməkçi Binaları və Otaqları. Layihələndirmə Normaları» (TN və Q H - 92 -76) tələblərinə əsasən sanitariya -məişət otaqları ilə təmin edilməlidirlər. İşçilər üçün qarderoblar, duşxanalar, qadın gigiyenası otaqları, yemək otaqları və s. təşkil edilməlidir. Bundan başqa isti və soyuq havalarda işçilərin istirahəti üçün şərait təmin edilməli, eyni zamanda yay mövsümündə işçilərə qazlaşdırılmış su verilməsi təmin edilməlidir.

İşin xarakterindən asılı olaraq (ağır, zərərli və təhlükəli) istehsalatlarda işçilərlə əmək müqaviləsi bağlanarkən, hökmən işgötürənin hesabına ilkin,

sonralar isə vaxtaşırı icbari tibbi müayinələrdən keçirilməlidirlər.

Əmək şəraiti zərərli, ağır olan və yeraltı işlərdə çalışan işçilərə pulsuz müalicəvi profilaktiki yeməklər, süd və ona bərabər tutulan digər məhsulların verilməsi

Mülkiyyət formasından və təsərrüfat fəaliyyətindən asılı olmayaraq Azərbaycan Respublikasının ərazisində yerləşən müəssisələrdə əmək şəraiti zərərli, ağır olan və yeraltı işlərdə çalışan işçilərin xəstəliklərinin qarşısını almaq məqsədilə onlara süd və digər eyni keyfiyyətli yeyinti məhsulları (əvəzində pul və ya başqa mal verilə bilməz) verilməlidir.

Süd yalnız bufetlərdə, yeməxanalarda və ya sanitariya-gigiyena tələblərinə müvafiq surətdə xüsusi avadanlıqla təchiz edilmiş otaqlarda paylanmalı və içilməlidir.

Normal əmək və istirahət rejiminə riayət edilməsi

Azərbaycan Respublikasının ərazisində yerləşən müəssisələrdə iş və istirahət vaxtlarının tənzimlənməsi ilə əlaqədar mövcud norma və qaydalara görə,

5 günlük iş həftəsində:

- Gündəlik normal iş vaxtının müddəti 8 saatdan artıq ola bilməz;
- Həftəlik normal iş vaxtının müddəti 40 saatdan artıq ola bilməz.

6 günlük iş həftəsində:

- Gündəlik normal iş vaxtının müddəti 7 saatdan artıq ola bilməz;
- Həftəlik normal iş vaxtının müddəti 40 saatdan artıq ola bilməz.

- Gündəlik normal iş vaxtının müddəti 6 saatdan artıq ola bilməz;

- Həftəlik normal iş vaxtının müddəti 36 saat olduqda.

- Gündəlik normal iş vaxtının müddəti 4 saatdan artıq ola bilməz;

- Həftəlik normal iş vaxtının müddəti 24 saat olduqda.

Bundan başqa qısaldılmış iş vaxtı həftə ərzində

- 16 yaşadək işçilər üçün 24 saatdan artıq ola bilməz;

- 16 yaşdan 18 yaşadək işçilər və 1-ci, 2-ci qrup əlillər, hamilə və yaşyarımadək uşağı olan qadınlar üçün 36 saatdan artıq ola bilməz.

Yuxarıda qeyd olunanlar barədə daha geniş məlumat Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsinin IV bölməsində əksini tapmışdır.

Bütün müəssisələrdə iş günü ərzində işçilərə istirahət və nahar üçün fasilələr verilməlidir. Normaya görə işçinin bir iş günü ilə növbəti iş günü arasındakı gündəlik istirahət vaxtı azı 12 saat olmalıdır.

Həftəlik istirahət vaxtı 42 saatdan az omamalıdır.

Müstəsna hal kimi istirahət, bayram günlərində işə çağrılmış işçilərin əməyi, tərəflərin qarşılıqlı razılığı ilə əvəzgünlə və yaxud əməyin ikiqat ödəniş ilə əvəz edilməlidir.

İstirahət vaxtı barədə daha geniş məlumat Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsinin V bölməsində əksini tapmışdır.

İşçilərə müəyyən edilmiş müddətlərdə və tələb olunan çeşidlərdə pulsuz xüsusi geyim, xüsusi ayaqqabı və digər fərdi mühafizə vasitələrinin verilməsi

Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsinin 222-ci maddəsinin 4-cü bəndində qeyd olunduğu kimi əmək şəraiti zərərli və təhlükəli olan istehsalatlarda, həmçinin xüsusi temperatur şəraitində aparılan və ya çirklənmə ilə bağlı işlərdə çalışan işçilərə müəyyən edilmiş normalara müvafiq pulsuz geyim, xüsusi ayaqqabı və digər fərdi mühafizə vasitələri, yuyucu və dezinfeksiyaedici maddələr verilməlidir.

Təyinatından asılı olaraq bunlar aşağıdakılardır:

Xüsusi geyimlər - kombinezonlar, yarımcombinezonlar, gödəkçələr,

şalvarlar, kostyumlar, yarımşubalar, tuluplar, döşlüklər, jiletlər, qolcuqlar;

Xüsusi ayaqqabılar-çəkmələr, yarımçəkmələr, qaloşlar;

Baş mühafizəsi vasitələri - dəbilqələr, şapqalar, şlemlər;

Nəfəs orqanlarının mühafizəsi vasitələri - əlehiqazlar, respiratorlar;

Üzün mühafizəsi vasitələri - mühafizə şiti və maskalar;

Gözün mühafizəsi vasitələri - mühafizə eynəyi;

Eşitmə orqanlarının mühafizəsi vasitələri – səs-küy ələhinə şlemlər, qulaqlıqlar;

Xilasedici vasitələr – xilasedici kəmərlər, dielektrik xalçacıqlar, əl tutacaqları,

manipulyatorlar, dizliklər, dirsəkçiklər, çiyinliklər;

Əlin mühafizəsi vasitələri – əlcəklər;

Çirklənməyə qarşı mühafizəsi vasitələri – yuyucu paraşoklar, pastalar, kremlər, mazlar.

İşçilərin əməyin mühafizəsi normaları və qaydaları üzrə təhsilinin, təlimatlandırılmasının, biliklərinin yoxlanılmasının təşkil edilməsi və əməyin mühafizəsinin təbliği

İşçilərin əməyin mühafizəsi normaları və qaydaları üzrə təhsilinin, təlimatlandırılmasının təşkili

Mülkiyyət formasından və təsərrüfat fəaliyyətindən asılı olmayaraq Azərbaycan Respublikasının ərazisində yerləşən bütün müəssisə müdiriyyətinin əsas vəzifələrindən biri də fəhlələrə, qulluqçulara və mühəndis-texniki işçilərə bilavasitə iş yerlərində, yaxud xüsusi kurslarda təhlükəsiz iş üsullarının öyrədilməsini təmin etməkdir. Bunun üçün müəssisə müdiriyyəti tərəfindən aşağıdakı işlər həyata keçirilməlidir:

- Əmək təhlükəsizliyi üzrə təlimatların işlənilib hazırlanması və təsdiq edilməsi;
- Təlimatların proqramlarının işlənilib hazırlanması və təsdiq edilməsi;
- Fəhlələri öyrətmək üçün bütün mühəndis – texniki işçilərin lazım olan təlimatlarla, proqramlarla və digər öyrədici vasitələrlə təmin edilməsi.

Bütün işçilər işlərin təhlükəsiz görülməsi üzrə nəzərdə tutulmuş təlimat keçdikdən, xüsusi proqramlar üzrə istehsalat təcrübəsi olduqdan (lazım gələrsə) və bilikləri yoxlanıldıqdan sonra sərbəst işə buraxılırlar.

Fəhlə və qulluqçularla keçirilən təlimatlar öz xassələrinə görə **giriş və iş yerində təlimatlara** ayrılır. İş yerində keçirilən təlimatlar **ilkin, vaxtaşırı, növbədənəknar və birdəfəlik** olur. Bunlardan başqa müəssisələrdə işə girən bütün fəhlə və qulluqçulara onların təhsilindən, ixtisasından, peşə və vəzifə üzrə iş

stajından asılı olmayaraq **giriş təlimatı** keçirilməlidir. Bu cür təlimat müəssisəyə ərazisinə və istehsalat sahəsinə buraxılmış bütün şəxslərə keçirilməlidir.

Giriş təlimatı müəssisənin müvafiq xidmət və şöbələri, eləcə də hüquq işçiləri tərəfindən hazırlanmış və həmkarlar ittifaqı ilə razılaşdırılaraq, müəssisə rəhbərliyi tərəfindən təsdiq edilmiş proqram əsasında keçirilir.

Giriş təlimatını keçmək üçün nümunəvi proqram

Müəssisə haqqında ümumi məlumat:

- müəssisənin və onun ayrı-ayrı bölmələrinin vəzifələri, strukturu və xüsusiyyətləri;
- müəssisənin, onun sexlərinin, sahələrinin, emalatxanalarının, obyektlərinin yerləşdiyi sahə;
- müəssisənin və onun bölmələrinin iş vaxtı.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının və əmək haqqında qanunvericiliyinin bəzi müddəaları:

- Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının əmək, istirahət və sağlamlığının qorunması sahəsində əsas hüquqları və vəzifələri;
- Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları və xarici vətəndaşlar respublikanın bütün ərazisində əmək fəaliyyəti prosesində əməyin mühafizəsi, həyatın və sağlamlığının qorunması hüququna malikdirlər;
- əməyin mühafizəsi insanın əmək prosesində təhlükəsizliyini, səhhətinin və iş qabiliyyətinin qorunmasını təmin edən tədbirlər sistemidir (əmək mühafizəsi üzrə əsas anlayışların qısa şərh);

- əmək qanunvericiliyinə, təhlükəsizlik qaydaları və normalarına necə riayət olunmasına, nəzarət edən dövlət nəzarət orqanları;

- orqanların (Həmkarlar İttifaqları komitələrinin, əmək mühafizəsi üzrə komissiyaların və ictimai müfəttişlərin) əmək mühafizəsi sahəsində apardıqları iş və hüquqları;

- əmək müqaviləsi (işə qəbul qaydası, işə qəbul zamanı sınaqdan keçirmə, başqa işə keçirmə halları, əmək intizamını pozmaq üstündə aşağı maaşlı işə keçirmə, başqa işə keçirmə zamanı təhlükəsizlik texnikası) üzrə təlimatın keçirilməsi;

- iş vaxtı və ondan istifadə olunması (istirahət və bayram günlərində, iş vaxtından artıq, güzəştə və kompensasiyalardan istifadə);

- istirahət vaxtı (istirahət və nahar üçün fasilə, isinmək üçün fasilə, istirahət günləri, məzuniyyətlər, məzuniyyət növləri və onların verilməsi qaydası);

- əmək intizamı (fəhlələrin, qulluqçuların və müdiriyyətin vəzifələri, daxili əmək intizamı qaydaları, yaxşı iş görə mükafatlandırma, əmək intizamının pozulması hallarında cəzalandırılma);

- qadınların və gənclərin əməyi (qadın və gənclərin əməyindən qadağan olan işlərdə istifadə olunmasına yol verməmək, onların məzuniyyətləri; işdə buraxılan fasilələr, tibbi müayinədən keçmə qaydası).

Müəssisənin ərazisində, istehsalat və yardımçı binalarda özünü aparma qaydaları:

- piyadaların və nəqliyyat vasitələrinin hərəkət qaydaları;

- işçilərin məhdud daxilolma sahədə, iş yerində hərəkət etməsi və orada olması qaydaları;

- təhlükəli hallar haqqında xəbərdarlıq və siqnallar;

- siqnal rənglərinin, təhlükəsizlik nişanlarının, səs və işıq siqnalizasiyasının əhəmiyyəti və saxlanması;

- kənar şəxslərin iş yerinə buraxılmasının qadağan edilməsi, tapşırıqda nəzərdə tutulmayan işlərin görülməsinin qadağan edilməsi;

- fəhlə və qulluqçuların aşkar edilmiş pozuntu halları, qəzalar, bədbəxt hadisələr haqqında xəbər vermələri və onların vaxtında qabağının alınması üçün borcları;

- qazların, buxarın təhlükəli yığılma alətləri, onların toplanma biləcəyi yerlər və həmin yerlərin aşkar edilməsi üsulları.

İşçilərin daşınma qaydaları (təşkili və sənədlərin tərtib olunması):

- avtomobil nəqliyyatı ilə (avtobuslarla, estakada üzrə yük avtomobilləri ilə);

- hava nəqliyyatı ilə (vertolyotla);

- su nəqliyyatı ilə (sərnişin gəmiləri və katerlər ilə).

Təhlükəsizlik texnikasının əsasları:

- istehsalatda və iş yerlərində əsasən baş verə biləcək təhlükələr;

- "Təhlükəsizlik texnikası" anlayışının məzmunu;

- bədbəxt hadisələrin qarşısını alan əsas üsullar və texniki vasitələr;

- istehsal avadanlığına və proseslərinə müvafiq qaydaların və standartların tələbləri;

- mühafizəedici, qoruyucu və siqnalverici qurğular. Təhlükəsizlik rəngləri və nişanları;

- elektrik təhlükəsizliyi haqqında əsas məlumat. Elektrik qurğularının istismarı zamanı təhlükəsizlik tələbləri;

- iş yerinin təhlükəsiz təşkilinin ümumi əsasları;

- alətlərə və yardımçı vasitələrə olan tələblər;

- yükləmə, boşaltma işlərinə və yüklərin daşınmasına olan ümumi tələblər;

- turşuların, qələvilərin, güclü təsir göstərən zəhərli və digər zərərli maddələrin tətbiqinə təhlükəsizlik tələbləri;

- qoruyucu, xilasedici vasitələrə təhlükəsizlik tələbləri;

- platformanın, estakadaların, dəniz qazma qurğularının istismarına təhlükəsizlik tələbləri;

- maşınlara, aqreqatlara, yük qaldıran mexanizmlərə, təzyiqliq altında işləyən qablara xidmət edilməsində təhlükəsizlik tələbləri;

- təlimat keçirilənlərin peşəsindən asılı olaraq işin və əməliyyatın aparılmasına olan təhlükəsizlik tələbləri;

- yüksək dərəcədə təhlükəli şəraitdə görülən işlərə təhlükəsizlik tələbləri.

İstehsalat sanitariyasının əsasları:

- istehsalat mühitində əsas sanitariya- gigiyenik amillər;

- istehsalatın əsas zərərli amilləri və onların xassələri;

- zərərli istehsal amillərinin yol verilən son həddi haqqında əsas məlumatlar;

- əmək şəraitini yaxşılaşdıran tədbirlər;

- sənaye ventilyasiyası, vəzifəsi, üsulları. Təbii mexaniki ventilyasiya. Ventilyasiya sistemlərinin istismarı. Qəza ventilyasiyası və onun iş rejimi;

- sənaye işıqlandırılması, vəzifəsi, növləri (süni, təbii);

- işıqlandırıcı qurğuların tərkibi. Bir yerdən başqa yerə aparılan lampaların istismarı;

- səs-küy və titrəmə, onlarla mübarizə üsulları, yol verilən son həddi. Səsin, titrəmənin insan orqanizminə zərərli təsirinin azaldılması tədbirləri;

- şəxsi və istehsalat gigiyenasına tələblər (su içmə rejimi, yemək qaydası və s.);

- iş yerinin saxlanması və təmizlənməsi qaydası;

- sanitariya-məişət otaqları, onların işi və saxlanması qaydası;

- südün, sabunun verilməsi qaydası.

İşləyənlərin fərdi mühafizə vasitələri:

- vəzifələri və növləri, verilməsi, dəyişdirilməsi və geyilməsi vaxtı haqqında qayda;

- ayrı-ayrı işlərin görülməsində mühafizə vasitələrinə tələblər;

- mühafizə vasitələrindən istifadə qaydaları;
- iş paltarının geyilməsində ümumi təhlükəsizlik qaydaları (hərəkət və fırlanan maşın, avadanlıq hissələrinin yaxınlığından, geyimin ölçülərinə görə seçilməsi, geyimin benzinlə və digər maye ilə yuyulmasının qadağan edilməsi və s.);

- fərdi mühafizə vasitələrinin saxlanması qaydası və yeri (daimi istifadə və qəza baş verdikdə).

Yanğın təhlükəsizliyinin əsasları:

- müəssisədə yanğın təhlükəsizliyi işinin təşkili;
- istehsalatın yanğın təhlükəsi dərəcəsinə görə növlərə bölünməsi;

- platformanın, estakadaların, dəniz qazma qurğularının və digər dəniz obyektlərinin yanğın təhlükəsinə görə xüsusiyyətləri;

- yanğınların və alovlanmaların baş verməsinin əsas səbəbləri;

- yanğından mühafizənin ümumi tədbirləri (papiros çəkmək üçün yerlər, tezalısan və yanan materialların saxlanması, binaların, keçidlərin saxlanması, platformalarda, estakadalarda, dəniz qazma qurğularında və başqa obyektlərdə qaynaq və yanğınla əlaqədar işlərin görülməsi);

- yanğın haqqında xəbərdarlıq edilmə üsulları, vasitələri, yanğın söndürən işçilərin çağırılması, adamların yanğın yerindən çıxarılması planları;

- yanğın söndürən vasitələrdən və alətlərdən istifadə etmək qaydası;

- neft məhsullarının, elektrik qurğularının, meşə materiallarının söndürülməsi vasitələri və üsulları.

Bədbəxt hadisələr və xəstənlənmələr zamanı ilkin (həkimə qədər) yardımın üsulları:

- suya düşənə yardımın üsulları;
- müəssisədə tibbi xidmətin təşkili;

- bədbəxt hadisə və zəhərlənmə zamanı vaxtında ilkin yardım göstərilməsinin əhəmiyyəti;
- istehsalatda baş vermiş bədbəxt hadisələr barəsində xəbər verilməsi qaydası;
- obyektlərə təcili tibbi yardımın çağırılması üsulları və vasitələri;
- bədbəxt hadisələr və zəhərlənmələr zamanı zərərçəkənə ilkin yardım göstərilməsinin üsulları (elektrik cərəyanı ilə zədələnmə, termiki və kimyəvi yanmada, istilik və günəş şüalarının vurmasında, yaralanmalarda, sınıqlarda əziklərdə, görmə orqanlarının zədələnməsində, neft və qaz məhsulları ilə zəhərlənmədə, həşəratların dişləməsində və s.).

Sonuncu müddəa:

- istehsalatda obyektlərin və işçilərin zədələnməsi ilə əlaqədar maddi ziyanın ödənilməsi qaydası;
- xəstəlik və rəqəsinin pulunun ödənilməsi qaydası;
- istehsalatda, məişətdə, işə gedərkən və işdən qayıdarkən yolda baş vermiş bədbəxt hadisələrin təhqiq olunması; sənədlərin tərtib olunması qaydası;
- işçilərin istehsalatda bədbəxt hadisələrin qarşısını alan tədbirlərdə, əmək mühafizəsi üzrə qaydaların və təlimatların pozulmasına qarşı görülən tədbirlərdə iştirak etmə üsulları.

Giriş təlimatı-nın keçirilməsi «Giriş təlimatının keçirilməsinin qeydə alındığı jurnal» da rəsmiləşdirilir və işəgirmə ərizəsinə qeydə alınır.

Məsələn, dülgər sexinə işə qəbul edilmiş işçiyə giriş təlimatının keçirilməsinin qeydiyyatının aparılmasını nümunə şəklində göstərək:

Giriş təlimatının keçirilməsinin qeydə alındığı jurnalı

№si	Təlimatın keçirilmə tarixi	Təlimat keçənin soyadı, adı, atasının adı	Peşə, vəzifə	Təlimat keçirilən hansı sexə, sahəyə, qurğuya göndərilir	İmza	
					Təlimat keçirilənin imzası	Təlimat keçirənin imzası
	2	3	4	5	6	7
1.	17.02.05	Rəhimov Rasim Məlik oğlu	4-cü dərəcəli dülğər	1 №-li yonma sexinə.	imza	İmza

Fəhlə və qulluqçulara onların təhsilindən, ixtisasından, peşə və vəzifə üzrə iş stajından asılı olmayaraq giriş təlimatından başqa, iş yerində də **ilkin təlimat** keçirilməlidir.

Fəhlələrlə bilavasitə iş yerində **ilkin təlimat**-ı onlar sərbəst işləməyə buraxılmamışdan qabaq, bir işdən digər işə, ya da ayrı xassəli iş sahəsinə keçiriləndə (istehsalat şəraiti dəyişəndə) aparılır. İş yerində təlimatın fəhlələrlə keçirilməsi bilavasitə iş yeri üzrə rəhbərə, qulluqçularla keçirilməsi isə sex, bölmə, qurğu rəhbərinə tapşırılır. Burada məqsəd hər bir işçini təhlükəsiz iş üsullarının əsas qaydaları ilə tanış etmək, işlərin təhlükəsiz yerinə yetirilməsi üçün işçilərin biliklərini artırmaq, təzələmək və möhkəmləndirməkdir.

İlkin təlimat-ın keçirilməsi «İşçilərin Əməyin Mühafizəsi Üzrə Təlimatlandırılmalarının Qeydiyyat və Uçot Jurnalı» - da rəsmiləşdirilir.

***İşçilərin əməyin mühafizəsi üzrə təlimatlandırılmalarının
qeydiyyat və uçot jurnalı***

Nö-si	Təlimatın keçirilmə tarixi	Təlimat keçirilənin soyadı, adı, atasının adı	Peşə, vəzifə	Təlimatın növü	Təlimatın mövzusu	Təlimat alanın imzası	Təlimat keçənin vəzifəsi, soyadı, adı, atasının adı	Təlimat keçənin imzası	Qeydlər
2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1	18.02.05	Rəhimov Rasim Məlik oğlu	4-cü dərəcəli dülgər	İlkin	təhlükəsiz iş üsullarının əsas qaydaları	imza	1№-li yonma sexinin rəisi – Kərimov Kərim Əhməd oğlu	imza	

Bütün fəhlələrlə və bəzi qulluqçularla onların təhsilindən, ixtisas dərəcəsiindən, peşə və vəzifə üzrə iş stajından və tutduqları vəzifəsindən asılı olmayaraq hər 3 aydan bir **vaxtaşırı təlimat** keçirilməlidir. **Vaxtaşırı təlimat**-ın keçirilməsində məqsəd fəhlələrin əsas və daha tez - tez yerinə yetirdikləri digər işlər, əməliyyatlar zamanı təhlükəsizliyin tələblərinə aid biliklərini təkrar etmək, dərinləşdirmək və möhkəmləndirməkdir. **Vaxtaşırı təlimatı** bilavasitə işin rəhbəri (usta, iş icraçısı, sahə və qurğu rəisi və s.) iş yerində proqram üzrə keçirir. Bu zaman ilkin təlimatdan sonrakı dövrdə müsbət və mənfi işlər nəzərə alınmaqla, alınmış əmrlər, sərəncamlar, məktublar barədə izahatlar verilir.

Vaxtaşırı təlimatı-ın keçirilməsi «İşçilərin Əməyin Mühafizəsi Üzrə Təlimatlandırılmalarının Qeydiyyat və Uçot Jurnalın»-da rəsmiləşdirilir.

İstehsal zəruriliyindən asılı olaraq xüsusi hallarda fəhlələrlə işlərin təhlükəsiz görülməsinə dair **növbədənkənar təlimat** keçirilməlidir:

- İstehsal prosesi (texnoloji) dəyişdikdə;
- Avadanlıq və alətlər yeniləşdirilməsi ilə əmək şəraiti dəyişdikdə;
- Müəssisədə bədbəxt hadisə və ya qəza baş verdikdə;
- Yüksək dərəcədə təhlükəsizlik tələbləri olan işdə 30 təqvim günündən artıq fasilə olanda;
- Fəhlələr tərəfindən təhlükəsizlik qaydalarının kobud şəkildə pozulması hallarında;
- Əmək təhlükəsizliyi ilə bağlı yeni qaydaların, təlimatların və standartların qüvvəyə minməsi zamanı;
- Müəssisə rəhbərliyinin əmr və sərəncamları, yuxarı təşkilatların və nəzarət orqanlarının göstərişləri və digər hallarda.

Fəhlələrə növbədənkənar təlimatı (ilkin və vaxtaşırı təlimatlar kimi) işlərin bilavasitə rəhbərləri keçirir.

Növbədənənar təlimat-ın keçirilməsi «İşçilərin Əməyin Mühafizəsi Üzrə Təlimatlandırılmalarının Qeydiyyat və Uçot Jurnalın»-da rəsmiləşdirilir.

Yuxarıda deyilənlərlə yanaşı olaraq bütün fəhlələr, onların vəzifəsinə aid olmayan birdəfəlik işləri yerinə yetirmək, yüksək dərəcədə təhlükəli şəraitdə işləmək üçün tapşırıq (tapşırıq - icazə) olan zaman **birdəfəlik təlimat** keçməlidirlər. **Birdəfəlik təlimatı** işin məsul rəhbəri (usta, iş icraçısı, sahə rəisi və i. a.) keçir, «İşçilərin Əməyin Mühafizəsi Üzrə Təlimatlandırılmalarının Qeydiyyat və Uçot Jurnalın»-da rəsmiləşdirilir və tapşırıq - icazə vərəqəsində qeyd edilir.

Fəhlələrin öyrədilməsinin və biliklərinin yoxlanılmasının təşkili

Avadanlığın, qurğuların işlədilməsi, sınaqdan keçirilməsi, təmir olunması ilə, texnoloji proseslərin aparılması ilə, habelə işdə xüsusilə təhlükəli və zərərli maddələrin tətbiqi ilə əlaqədar olan bütün fəhlələrlə, iş yerində ilkin təlimat keçirildikdən sonra, sərbəst işə buraxıldıqdan qabaq müəyyən edilmiş qaydada təhlükəsizlik iş üsulları öyrədilməli, onların bilikləri yoxlanılmalıdır.

Fəhlələrə təhlükəsiz iş üsulları proqram əsasında nəzəri və əməli cəhətdən öyrədilir.

Nəzəri və əməli təlim proqramları yeni texnoloji proseslərin, avadanlığın, qabaqcıl əmək üsullarının və əmək mühafizəsi sahəsində digər nailiyyətlərin istehsalatda tətbiqi zamanı təhlükəsizlik tələblərinə dair tədris materialları və təcrübəli materiallar ilə müntəzəm surətdə tamamlanmalıdır. Eyni zamanda köhnəlmiş materiallar proqramlardan çıxarılmalıdır.

Proqramlar vaxtaşırı (3 ildə bir dəfədən az olmayaraq) yenidən baxılmalıdır.

Peşəsi olmayan, yaxud aşağı ixtisas dərəcəsinə malik olan fəhlələr sərbəst işə buraxılmazdan qabaq, ixtisaslı fəhlənin rəh-

bərliyi altında müvafiq qaydada təlim keçməsi üçün sex rəisi yazılı sərəncam verir. Təlim müddətini və təlimə daimi nəzarət etməli olan məsul şəxsi (ustanı, iş icraçısını, iş rəhbərini) sərəncamda göstərir.

Fəhlələrin biliklərinin yoxlanılması öz xassələrinə və keçirilmə vaxtlarına görə **ilkin, vaxtaşırı** və **növbədənkənar** olur.

Bütün fəhlələr iş yerində təlimat və müvafiq təlim keçdikdən sonra sərbəst işə buraxılmazdan əvvəl, yaxud bir işdən başqa işə keçirilən zaman onların əmək təhlükəsizliyi tələblərinə dair bilikləri **ilkin** yoxlanılmalıdır.

Fəhlələrin biliklərini müəssisə rəhbərliyinin sərəncamı ilə yaradılmış və sex, bölmə rəhbərlərindən birinin sədr olduğu mütəxəssislərdən ibarət sayı azı (3, 5, 7, 9, . . .) nəfərdən ibarət olan komissiya yoxlayır.

Biliklərin yoxlamasını keçirən komissiya üzvlərinin bilikləri yoxlanılmış olmalıdır.

Fəhlələrin bilikləri fərdi qaydada təlimatlara əsasən işlənilib hazırlanmış və təsdiq edilmiş biletlərlə yoxlanılır. Biletlərdə bütün iş növlərinin yerinə yetirilməsində təhlükəsizliyin tələbləri əks etdirilməlidir.

Fəhlələrin biliklərinin yoxlanılmasının nəticələri **protokol** ilə rəsmiləşdirilir. Protokolda yoxlamadan keçən şəxsin biliyinə verilən qiymət (yaxşı, kafi, qeyri - kafi) yazılmaqdan başqa, fəhlənin sərbəst işə buraxılmasının mümkünlüyü barədə rəy verilir.

« X » kiçik müəssisəsi
(müəssisənin adı)

**İşçilərin əməyin yoxlanılması üzrə
biliklərin yoxlama komissiyasının
iclasının**

01 №-li PROTOKOLU

Müəssisə rəhbərinin « **21** » **fevrl** **200 5** il № - li əmrinə
(sərəncamına) uyğun olaraq aşağıdakı tərkibdə
komissiya

Sədr: **Həsənov Həsən Həsən oğlu**
(adı, atasının adı, soyadı, vəzifəsi)

Üzvlər: **F. A. Məmmədov, M. N. Səlimov,**
A. R. Piriyev
(adı, atasının adı, soyadı, vəzifəsi)

İşçilərin vəzifə borclarına uyğun olan əməyin mühafizəsi
üzrə bilikləri yoxlayıb:

Soyadı, adı, atasının adı	Vəzifəsi	Bölmənin adı (sex, sahə, şöbə, laboratoriya emalatxana)	Yoxlamanın nəticəsi (cavab verilib -	Bilgi yoxlanılmasının səbəbi (növbəti, növbədən kənar və	Yoxlama aparının imzası
1	2	3	4	5	6
I. M. Əliyev	dülgər	emalatxana	kafi	ilkin	imza
M. T. Əhmədov	çilingər	1№ - li sex	kafi	-- << --	-- << --

Komissiyanın sədri: **Həsənov Həsən Həsən oğlu**
(adı, soyadı, imza)

Komissiyanın üzvləri: **F. A. Məmmədov** **imza**
M. N. Səlimov **imza**
A. R. Piriyev **imza**
(adı, soyadı, imza)

«28» fevral 2005-ci il

Yoxlamadan qeyri - kafi almış fəhlələr daha sərbəst iş buraxılmır. Onunla əlavə təlim keçirilir və 2 həftə ərzində təkrar yoxlamadan keçirilir. Əgər yenidən yoxlamadan qeyri - kafi alsalar həmin fəhlələr öz işindən kənar edilməlidirlər.

Vaxtaşırı yoxlama hər il qrafik üzrə biliklərin ilkin yoxlanması qaydada, eyni komissiya tərəfindən, həmin **biletlərlə** aparılır.

İşçilərin biliklərinin yoxlanması qrafiki

TƏSDİQ EDİRƏM

«X» müəssisəsinin müdiri (baş mühəndisi)

(vəzifəsi)

İ. T. Tahirov

(imzası, soyadı, adı, atasının adı)

«04» yanvar 2005-ci il

Biliklərinin yoxlanması qrafiki
2005-ci il üçün

Soyadı, adı, atasının adı	Peşəsi, vəzifəsi	Əvvəlki yoxlamamın tarixi	Yoxlama tarixi		Qeyd
			Qrafik üzrə	Faktiki	
1	2	3	4	5	6
I. R. Orucov	Mühəndis	03. 03. 04	03. 03. 05		
P. I. Əhədov	mexanik	İlk dəfə	10. 02. 05		
A. A. Əliyev	metoroloq	23. 06. 03	06. 07. 05		
--- « ---	--- « ---	--- « ---	--- « ---		
--- « ---	--- « ---	--- « ---	--- « ---		
--- « ---	--- « ---	--- « ---	--- « ---		

Tərtib etdi:

Əməyin Mühafizəsi
Xidmətinin rəisi
N. T. Rzayev

(vəzifəsi)
(soyadı, adı, atasının adı)

(imzası)

« 03 » yanvar 2005 - ci il

Protokollar da ilkin yoxlamadan sonra olduğu kimi rəsmiləşdirilir.

Ustalar iş rəhbərləri hər il qrafiklər tuturlar və onları sexlərin, bölmələrin rəisləri təsdiq edirlər.

Biliklərin yoxlanması günü fəhlələrə 2 həftə qabaqcadan xəbər verilməli və onlar biletlərlə, lazımi ədəbiyyatlarla təmin edilməlidirlər.

Növbədənkənar yoxlama aşağıdakı hallarda aparılır:

- İstehsal prosesi (texnoloji) dəyişdikdə;
- Avadanlıq və mexanizmlərin tətbiqində;
- Əmək təhlükəsizliyi ilə bağlı yeni qaydaların, təlimatların və standartların qüvvəyə minməsi zamanı;
- Fəhlələr tərəfindən təhlükəsizlik qaydalarının kobud şəkildə pozulması bədbəxt hadisələrə, qəzalara səbəb olarsa;
- Müəssisə rəhbərliyinin əmr və sərəncamları, yuxarı təşkilatların və nəzarət orqanlarının göstərişləri və digər hallarda.
- Başqa iş keçiriləndən yaxud işdə 6 aydan artıq fasilə olanda.

Müvafiq yoxlamadan keçirilmiş işçilərə komissiyanın sədrinin imzası və müəssisənin möhürü ilə təsdiq edilmiş **vəsiqə** verilir.

(üz tərəfi)

Əməyin mühafizəsi üzrə biliyin yoxlanılması haqqında

VƏSİQƏ

(sol tərəfi)

X birgə müəssisəsi

(idarə, müəssisə, təşkilatın tam adı)

VƏSİQƏ № 07

X birgə müəssisəsi

(müəssisənin, təşkilatın adı)

mexanik

vəzifəsində işləyən

Ağayev Mahir Tahir oğluna

(adı, atasının adı, soyadı)

verir, ondan ötrü ki, onun vəzifə borclarına uyğun həcmdə
əməyin mühafizəsi üzrə bilikləri yoxlanılıb.

« 05 » aprel 2004-cü il 02 № -li Protokol

Komissiyanın sədri

R. N.Orucov

(adı, soyadı, imza)

(sağ tərəfi)

Biliklərin təkrar yoxlanılması haqqında məlumat:

_____ (idarə, müəssisə, təşkilatın adı)
vəzifədə vəzifə borclarına uyğun həcmdə əməyin
mühafizəsi üzrə bilikləri təkrar yoxlanılmışdır.
« ____ » _____ 200__ il ____ № - li Protokol

Komissiyanın

sədri

(adı, soyadı, imza)

Biliklərin təkrar yoxlanılması haqqında məlumat:

_____ (idarə, müəssisə, təşkilatın adı)
vəzifədə vəzifə borclarına uyğun həcmdə əməyin
mühafizəsi üzrə bilikləri təkrar yoxlanılmışdır.
« ____ » _____ 200__ il ____ № - li Protokol

Komissiyanın sədri _____

(adı, soyadı, imza)

Qeyd: Mühəndis - texniki işçilərin öyrədilməsi və biliklərinin yoxlanılması da uyğun olaraq həyata keçirilir və sənədləşdirilir.

Əməyin mühafizəsi üzrə təlimatların hazırlanması

Əməyin mühafizəsinə dair təlimatlar ayrı - ayrı **peşələrin** - elektrik və qaz qaynaqçısı, dəzgaha qulluq edən, çilingər, elektrik montyoru, laborantlar, sarğıcılar və s., eyni zamanda **xüsusi növ işlər** - yüksəklikdə, quraşdırmada, nizamlamada, təmir və sınaq işləri və s. üçün hazırlana bilər.

Elektrik avadanlıqlarına xidmət işində elektrik montyoru üçün əməyin mühafizəsi üzrə

T ə l i m a t

1. Ümumi Tələblər

1.1 Elektrik montyoru işinə yaşı 18-dən az olmayan, tibbi müayinədən keçmiş uyğun vəsiqəsi olan, elektrik işlərinin görülməsinə hüquq verən ixtisas qrupu olan şəxslər buraxıla bilər. Onlar təlimat keçməli, işlərin təhlükəsiz aparılması üsullarına öyrədilərək sonradan bilikləri yoxlanılmalı və uyğun vəsiqə verilməlidir.

1.2 Dəniz obyektlərində işləyən işçilər üzməyi bacarmaları haqqında arayış təqdim etməlidir.

1.3 Elektrik montyor zərərçəkənə ilkin tibbi yardımın (həkimə qədər) qayda və üsullarını, gərginliyə düşəni azad etmək üsullarını bilməli, eləcə də yangın təhlükəsizliyi qaydalarını bilməli və onlara əməl etməlidir.

1.4 İşə buraxılan işçilər təyin edilmiş xüsusi geyimdə işləməyə, fərdi mühafizə vasitələrindən və xilasedici vasitələrdən istifadə etməyə borcludurlar.

1.5 Hündürlükdə işlədiyi zaman xilasedici quraşdırma kəmərlərindən istifadə etməlidirlər.

1.6 Elektrik qurğularının texniki istismarı qaydalarının tələblərinə uyğun olaraq elektrik qurğularına xidmət eldən işçilərə təhlükəsizlik texnikası şərtlərinə görə ixtisas qrupu verilməlidir.

1.7 İşçilər elektrik qurğularında iş görən zaman mütləq buraxılış naryadı olmalıdır.

2. İşə başlamazdan əvvəl

2.1 Gərginliyi 1000 V-a qədər olan qurğularında ancaq gərginlik tam və ya qismən götürüldükdən sonra işləmək olar.

2.2 Təhlükəsizliyi təmin etmək üçün texniki və təşkilatı tədbirlər yerinə yetirilməlidir:

a) iş sahəsində elektrik qurğusunda cərəyan açılmalı, cərəyanın öz - özünə və təsadüfən qoşulmasına yol verməmək üçün lazımı tədbirlər görülməli, eləcə də plakatlar asılmalıdır:

Qoşmaq Olmaz - Adamlar İşləyir! Burada işləməli!

b) gəzdirilə bilən yerlə birləşdirmə qoyulmalıdır

c) çəpərləmə quraşdırılmalıdır.

3. İş vaxtı

3.1 İzolyasiyasının zədələnməsi nəticəsində gərginlik altında ola bilən elektrik ötürücülü mexanizmlərin metal hissələri, elektrik qaynaq transformatorları, mütləq yerlə birləşdirilməlidir.

3.2 Elektrik avadanlığının qoşulması və açılması üçün onun özünün kommutasiya aparatı olmalıdır.

Bir neçə cərəyan qəbuledici bir aparat ilə qoşulması - açılması qadağandır.

3.3 Gərginliyi 1000 V-a qədər olan elektrik qurğularında, gərginliyin olmasını yoxlamaq üçün voltmetrdən yaxud gərginlik göstəricisindən istifadə olunmalıdır.

3.4 Montyor alətinin əl tutanı dayaqla təmin olunmalı, özü də izolyasiya materialından olmalıdır.

3.5 Cərəyan verilməsi dayandırılan zaman elektrik mexanizmlərinin öz-özünə qoşulmasının qarşısını almaq üçün rubilniki mütləq çıxartmaq lazımdır.

3.6 Elektrik naqillərinin uclarını heç bir zaman açıq saxlamaq olmaz.

3.7 Əllə işlədilən elektrik alətlərində işləyən zaman rezin (dielektrik) əlcək geymək lazımdır.

3.8 Elektrik qurğularında yanğın baş verdiyi zaman dərhal cərəyan kəsilməli və bundan sonra yanğını söndürməyə başlamalıdır.

3.9 Elektrik lampalarının burulub salınması və çıxardılmasına ancaq gərginlik götürüldükdən sonra icazə verilir.

4. İş qurtardıqdan sonra

4.1. Elektrik naqillərinin açıq qalan uclarının olmamasına əmin olmalıdır.

4.2. İş yerini təmizləmək, alətləri yığışdırıb, onları öz yerlərinə qoymaq lazımdır.

Dülgər üçün əməyin mühafizəsi üzrə

T ə l i m a t

1. Ümumi tələblər

Dülgər işlərinə yaşı 18-dən az olmayan, tibbi müayinədən keçmiş, xüsusi proqram üzrə öyrədilmiş və uyğun vəsiqəsi olan, təlimat keçmiş, biliyi yoxlanılmış şəxslər buraxıla bilər.

Dülgər elektrik təhlükəsizliyi üzrə 2-ci qrupa malik olmalıdır.

Dənizdə işləyən fəhlələr üzməyi bacarmaları haqqında arayış təqdim etməlidir.

Dülgər zərərçəkmişlərə ilk tibbi yardımın (həkimə qədər) qayda və üsullarını, eləcə də yanğın təhlükəsizliyi qaydalarını bilməli və onlara ciddi əməl etməlidir.

İşə buraxılan işçilər təyin edilmiş xüsusi geyimdə işləməyə, fərdi mühafizə vasitələrindən və xilasedici vasitələrdən istifadə etməyə borcludurlar.

2. İşə başlamazdan əvvəl

2.1 Dəzqahda işləyən zaman dəzqahı diqqətlə nəzərdən keçirmək, qoruyucu çəpərlərin sazlığına əmin olmaq, dəzqahı boş-boşuna işlədərək yoxlamaq və izləmək lazımdır ki, mişarın diskinin stolun üzərində yerləşən hissəsi qapaqla çəpərlənmiş olsun.

2.2 Alətin vəziyyətini yoxlamalıdır. Əl alətlərinin (balta, çəkiç və s.) taxta sapları hamar, tilişkəsiz və çatsız olmalıdır. Çəkiç və baltanın saplağı kəsikdə oval şəkildə olmalıdır. Onları saplayan zaman küy vurulmalıdır.

2.3 Kəsici alətlər iti olmalıdır. Mişarın dişləri aralanmalı və itilənməlidir.

2.4 Dəzqahçı işə başlayana qədər qoruyucu eynək geyməli və sonra dəzqahı işə salmalıdır. Əvvəlcə ağacdan nümunə kəsik etməlidir və kəsiyin enini kəsici bıçağın eni ilə tutuşdurmalıdır (kəsici bıçağın eni kəsiyin enindən 1 mm çox olmalıdır)

3. İş vaxtı

3.1 Dəzqahda işləməyə başlamazdan əvvəl, çəpər və qoruyucu vasitələrin olmasına əmin olmaq lazımdır.

3.2 Dəzqahçı materialı ancaq mişarın diski lazımı sürət aldıqdan sonra kəsməyə başlamalıdır.

3.3 Ağacı kəsməyə başlamazdan əvvəl, onda mismar və ya skobanın olmamasına əmin olmalıdır. Kəsilməmiş düyünləri,

böyük çapıqları eləcə də üzərində beton və ya sement məhlulundan üzlük olan materialların emal olunması qadağandır.

3.4 Kəsicilərin qırılmaması üçün materialı, mişarın diskinə təkansız, ehməlcə vermək lazımdır. Məmulatı kəsicilərin qurtarmaq üçün təhlükəsizlik məqsədilə dəzgahçı əl itiləyicisindən istifadə etməlidir.

3.5 İşçi döşəmənin olmadığı hallarda dülgər hünüdürlükdə işləyirsə o mütləq qoruyucu kəmərlə təxmini və binanın etibarlı hissəsinə özünü bağlamalıdır. Alətləri isə çantada saxlamalıdır.

3.6 Əşyaları yuxarıdan tullamaq qadağandır, onları ancaq təhlükəsiz üsullarla endirmək lazımdır.

Nərdivan və pilləkanlardan istifadə edən zaman onları elə qoymaq lazımdır ki, onun ayaqları döşəmədə sürüşməsin yaxud da kənara hərəkət etməsin.

3.7 Taxta yaxud da torpaq döşəməli binalarda nərdivan istifadə edən zaman ona mütləq dəmir ucluq taxılmalıdır. Beton və ya asfalt döşəməli binalarda isə - rezin başmaq taxılmalıdır.

3.8 Döşəmə olmadığı zaman örtükdə hərəkət etmək üçün 70 sm enində keçid döşəməsi düzəltmək lazımdır.

3.9 Elektrik xətlərinin yanında işləyən zaman, avadanlığın hərəkət edən hissələrinin çəpərlənməsi tələb olunmalı yaxud da avadanlıq dayandırılmalı və cərəyan söndürülməlidir.

4. İş qurtardıqdan sonra

4.1. Dəzgahda iş qurtardıqdan sonra, dəzgahı dayandırmaqla rubilnikləri söndürmək, rubilnik olan yeşiyi qıfıllamaq, sonra da dəzgahı təmizləmək və iş yerini yonqardan və ağac tullantılardan təmizləmək lazımdır.

4.2. Körpülərdə, pilləkanlarda nərdivanlarda işi qurtardıqdan sonra onların üzərində alət və materialların saxlanılmasına icazə verilmir, onların yuxarıdan düşməməsi üçün tədbirlər görülməlidir.

Yüklərin əl ilə yüklənməsi və boşaldılması. Ağır yüklərin əl arabası ilə daşınmasında təhlükəsizlik tələbləri

Yükləmə - boşaltmada və yüklərin daşınmasında hər bir fəhləyə (yeniyetməyə) düşən yük norması Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsi ilə tənzimlənir.

16 yaşından 18 yaşına qədər olan yeniyetmələr, yalnız aşağıdakı işlərə buraxılırlar:

- səpələnən yüklərin yükləmə-boşaldılması:
- yüngül çəkili boş qabların yüklənməsi və boşaldılması:
- meşə materiallarının (nazik taxta, nazik tirlərin) yüklənməsi və boşaldılması:

Əl ilə yüklərin daşınmasına, yalnız məsafə 50m-dən, meydançanın hündürlüyü isə 3 m-dən çox olmadıqda və yüksəkliyə qaldırmaq üçün yük qaldırılan meydança pilləkanla təchiz olunduqda icazə verilir.

Yük daşınan pilləkan və trapezlərin eni 1 m-dən az olmamalı, onların hər iki tərəfdən məhəccəri olmalıdır.

Qalaqlanan yükləri avtomobilin kuzovuna yüklədikdə həmin yüklər kuzovun (standart və artırılmış) bortlarının hündürlüyündən yuxarı qalxmamalı və kuzovun bütün sahəsi üzrə eyni bərabərdə yerləşdirilməlidir.

Ədədlə daşınan yüklərin ümumi yığın hündürlüyü kuzovun bortlarının hündürlüyündən çox olduqda, yüklər möhkəm, saz kanat və ya kəndirle etibarlı bərkidilməlidir. Metal kanat və məftildən istifadə etmək qadağandır.

Yeşik, çəllək və digər ədədlə olan yüklər ara qoymadan sıx yerləşdirilməli və hərəkət zamanı onların kuzovun döşəməsinə dağılmaması üçün etibarlı bağlanıb bərkidilməlidir.

Yerləşdirilmiş yüklər arasında boş yer qaldıqda yüklərin arasına möhkəm taxtadan aralıq qatlar qoyulmalıdır.

Çəllək, taralardan bir neçə sıra yük yığıldıqda çəlləyi yan səthləri üzrə diyirləndərək yükləmək lazımdır.

Maye yüklü çəlləklər tıxacı yuxarı vəziyyətdə yerləşdirilməlidir. Hər bir cərgə taxta aralıq qatlar üzərində düzülməli, bütün qıraq cərgələrə isə taxta pazlar vurulmalıdır. Paz əvəzinə başqa əşyalardan istifadə etmək qadağandır. Avtomobil kuzovlarının döşəməsinin səthi ilə anbarın döşəməsəthi səviyyədə olduqda çəllək, baraban və rulonları diyirlətməklə əl ilə yüklənməsinə icazə verilir.

Yük, əl arabasında daşınarkən aşağıdakı şərtlərə riayət edilməlidir:

- əl arabasına yığılan yük bir bərabərdə olmalıdır.
- əl arabası tutumundan artıq yüklənməməlidir.

Əl arabasının döşəməsi saz taxtadan və ya dəmir lövhədən olmalıdır.

Əl arabası ilə daşınan yükü tək boşaltdıqda işi ehtiyatla görmək lazımdır ki, fəhlənin özünə və ya yaxınlıqda olan şəxsə xəter gəlməsin.

Əl arabasından boşaldılmış yük qabaqcadan ayırılmış yerə səliqə ilə yığılmalıdır.

İş bir neçə fəhlə vasitəsi ilə aparılırsa, işin təhlükəsiz aparılmasının qanun-qaydasını bilən, təcrübəli şəxsdən briqadir təyin olunmalıdır.

Briqadir işin düzgün və təhlükəsiz aparılmasına cavabdehlik daşıyır.

Yük qaldırılan, endirilən və daşınan zaman, briqadir elə yerdə dayanmalıdır ki, göstəriş verəndə bütün briqada üzvlərini görə biləsin.

Göstəriş bərkdən və aydın verilməlidir. Yük qaldırılan, aparılan və endirilən zaman diqqətli olmaq lazımdır ki, ətrafda kənar adamlar olmasın.

Partlayış işlərində işləyən, elektrik qurğu və avadanlıqlarına, qaldırıcı maşınlara, qazanxana qurğularına, qablarına qulluq edən, təzyiq altında işləyən işçilər üçün və respublikanın müvafiq orqanları tərəfindən təsdiq edilmiş əməyin mühafizəsi üzrə sahə və sahələr arası normativ aktlarla müəyyən edilmiş

digər işçilər üçün təlimatlar qeyd edilən normativ aktlar əsasında hazırlanır və bu müvafiq orqanlar tərəfindən müəyyən edildiyi qaydada təsdiq edilir.

Nümunəvi təlimatın işlənilib hazırlanması

Nümunəvi təlimat aşağıdakı tələblər əsasında tərtib edilmişdir:

- bu sahədə fəaliyyət göstərən normativ sənədlərin təhlili;
- texnoloji prosesin öyrənilməsi;
- müəyyən peşə (iş növü) üçün xas olan iş şəraitinin öyrənilməsi;
- müvafiq peşələrdə (iş növündə) işləyən işçilərin iş yerlərinin təhlükəli və zərərli istehsalat amillərinin müəyyən-ləşdirilməsi;
- qəbul edilmiş peşələr (iş növü) üzrə daha çox peşə xəs-təliklərinin və istehsalatda bədbəxt hadisələrin baş verməsi səbəbləri-nin təhlili;
- işin təhlükəsiz yerinə yetirilməsi sahəsində qabaqcıl təc-rübənin öyrənilməsi;
- tam təhlükəsiz metodla işlərin görülməsinin müəyyən-ləşdirilməsi;
- təsdiq edilmiş iş və istirahət vaxtının rejimi.

Əsas Nümunəvi təlimatlar, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi və Həmkarlarla razılaşma əsasında, müvafiq Nazirliklər, idarələr, təşkilatlar, konsernlər, şirkətlər, birliklər və müəssisələr tərəfindən təsdiq edilir.

Bir sahənin nümunəvi təlimatı başqa sahənin müvafiq peşələri üzrə o vaxt tətbiq edilə bilər ki, həmin təlimatın təsdiq edilməsinə Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin razılığı olsun. Bununla əlaqədar xüsusi qərar (sərəncam) olma-lıdır.

İşçilər üçün təlimatların hazırlanması

İşçilərin peşələr və ayrı-ayrı iş növləri üzrə təlimatları bölmə rəhbərlərinin, baş mütəxəssislərin (baş texnoloq, baş mexanik, baş energetik, baş metallurq), əmək və əməkhaqqı üzrə mütəxəssislərin iştirakı ilə əməyin mühafizəsi xidməti işçiləri tərəfindən müvafiq siyahı əsasında hazırlanır.

Xüsusi siyahı, əsas etibarilə müəssisə tərəfindən işlərin və peşələrin Vahid Tarif dərəcələri barədə olan məlumat kitabçalarını, eyni zamanda müvafiq qaydada təsdiq edilmiş xidməti vəzifələr barədə olan məlumat kitabçalarına uyğun olaraq təsdiq edilmiş işçilərin ştat cədvəlinə əsasən tərtib edilir. Siyahı müəssisə rəhbərliyi tərəfindən təsdiq olunur və müəssisənin bütün struktur bölmələrinə göstərilir.

Müəssisənin sex, sahə, şöbə, laboratoriya və digər bölmələrinin işçiləri üçün təlimat onların rəhbərləri tərəfindən işlənib hazırlanır.

Müəssisənin əməyin mühafizəsi xidməti, işçilər üçün təlimatların vaxtlı-vaxtında işlənib hazırlanmasına, onun yoxlanmasına yenidən baxılmasına daimi nəzarət etməklə yanaşı təlimatı hazırlayanlara lazım olan təlimatlarla, standartlarla (SSBT) və əməyin mühafizəsi üzrə digər normativ aktları əldə etməyə yardımçı olmaqla onlara metodiki köməklik göstərməlidir.

Təlimatların hazırlanması üçün amillər aşağıdakılar olmalıdır:

- texnoloji prosesin öyrənilməsi, onun normal iş vəziyyətindən və optimal iş rejimindən kənarlaşma vəziyyətində əmələ gələn təhlükəli

- və zərərli istehsalat amillərinin aşkar edilməsi, eyni zamanda, göstərilən amillərdən qorunmaq üçün tədbirlərin və vəsaitlərin müəyyən edilməsi;

- istifadə ediləcək avadanlıq, dəzgah, alət və qurğuların təhlükəsizlik tədbirlərinə uyğunluğunu müəyyənləşdirmək;

- təlimatların işlənilib hazırlanmasında istifadə etmək üçün əməyin mühafizəsinə aid lazımı sənədlərin seçilib toplanmasının təşkil edilməsi;

- müvafiq işlərin yerinə yetirilməsində istifadə ediləcək qoruyucu vasitələrin səmərəliliyinin və konstruktiv xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi;

- müəssisələrdə qəza və bədbəxt hadisələrin nəticələri ilə əlaqədar mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən verilmiş müvafiq əmrlərin, informasiya xarakterli məktubluların və sərəncamların öyrənilməsi;

- peşələr və iş növləri üzrə qəza vəziyyətinin, istehsalat xəsarətlərinin və peşə xəstəliklərinin baş vermə səbəblərinin təhlili;

- təhlükəsiz iş metodlarının və üsullarının, onların ardıcılığının, eyni zamanda texniki və təşkilatı tədbirlərin hazırlanacaq təlimata daxil edilməsinin müəyyənləşdirilməsi;

- təsdiq edilmiş normalara əsasən iş və əmək rejiminin müəyyənləşdirilməsi.

- Təlimatlara daxil edilən əməyin mühafizəsi üzrə normativ aktların tələbləri, əsas etibarilə işçilərin konkret iş yeri və iş şəraitinə uyğun açıqlanmalıdır.

Yeni istehsal sahələri istifadəyə verilərkən həmin sahələrin işçiləri üçün müvəqqəti təlimatların işlənilib hazırlanmasına yol verilir.

Müvəqqəti təlimatda texnoloji proseslərin təhlükəsiz gedişi və avadanlıqların təhlükəsiz istismarı təmin olunmalıdır.

İşçilər üçün müvəqqəti təlimatların işlənilib hazırlanmasına da eyni qayda olaraq, daimi təlimatların hazırlanması tələbləri qoyulur.

Müvəqqəti təlimatlar əsas etibarilə həm **peşələr üzrə**, həm də **iş növlərinə** görə hazırlanaraq istehsalat sahələrinin dövlət qəbul komissiyası tərəfindən qəbul edilən müddətə qədər öz qüvvəsini saxlayır.

İşçilər üçün hazırlanmış təlimatlar müəssisənin həmkarlar komitəsi və əməyin mühafizəsi xidməti, lazım gəldikdə digər maraqlı tərəflərlə ilkin məsləhətləşmələr apardıqdan sonra müəssisənin rəhbərliyi tərəfindən təsdiq edilir.

Quruluşu və məzmunu

Hazırlanmış hər bir təlimatın üstündə onun adı və qısa olaraq hansı peşəyə aid olduğu göstərməlidir.

Nümunəvi təlimatlar aşağıdakı kimi adlana bilər. Məsələn: «Texnoloji avadanlıqlar üzrə təmir çilingərlərinin əməyin mühafizəsi üzrə təlimatı», «Torpaq işləri aparılarkən əməyin mühafizəsinə aid təlimat» və yaxud «Yüksəklikdə iş aparılarkən əməyin mühafizəsinə dair təlimat» və s.

Təlimatdakı tələblər əsas etibarilə texnoloji proseslərə və görülən iş şəraitinə müvafiq ardıcılıqla tərtib edilməlidir.

İşçilər üçün tərtib olunmuş təlimatlarda və nümunəvi təlimatlarda əsas etibarilə aşağıdakı bölmələr olmalıdır:

- təhlükəsizliyin ümumi tələbləri;
- işə başlamazdan əvvəl təhlükəsizlik tələbləri;
- iş vaxtı təhlükəsizlik tələbləri;
- qəza vəziyyətində təhlükəsizlik tələbləri;
- iş qurtararkən təhlükəsizlik tələbləri.

Təhlükəsizliyin ümumi tələbləri bölməsində əsas etibarilə aşağıdakılar öz əksini tapmalıdır:

- işçilərin peşəsi üzrə və ya peşəsinə müvafiq işi sərbəst surətdə yerinə yetirmək üçün işə buraxılma şərtləri (yaşı, cinsi, sağlamlığın vəziyyəti, təlimatların keçirilməsi);
- daxili nizam - intizam qaydalarının sözsüz yerinə yetirilməsi, iş və istirahət vaxtına əməl edilməsi tələbləri göstərməlidir;

- işçilərin həyatı üçün təhlükəli və zərərli olan istehsalat amillərinin xarakterik xüsusiyyətlərinin açılması;
- dövlət, sahə standartlarına və texniki şərtlərə uyğun olan işarələrin qoyulması ilə hər bir peşələr üçün xüsusi geyim, ayaqqabı və digər şəxsi qoruyucu vasitələrin verilmə normaları;
- yanğın və partlayış təhlükəsizliyi tələblərinin təmin edilməsi;
- işçilərin iş vaxtı xəsarət almasının və dəzgahların, alətlərin, avadanlıqların, nasazlığı barədə rəhbərliyin xəbərdar edilməsi qaydaları;
- həkimə qədər ilkin tibbi köməkliyin göstərilməsi;

Qeyd: Tələb olunduqda təlimatlara əlavə bölmələr daxil edilə bilər. Məsələn, nümunəvi təlimatların «giriş» bölməsində bu təlimatın hazırlanmasında istifadə edilən əsasnamələr, yuxarı orqanların göstərişləri, işçilərin təhlükəsizliyini təmin edən xüsusi metodiki təlimatların adları və təlimatların hazırlanmasında hansı normativ sənədlərə, bu sənədlərin siyahısına istinad edilməsi, eyni zamanda istifadəsi dayandırılmış normativ sənədlərin siyahısı göstərilə bilər.

- hər bir işçi iş görəndə zaman şəxsi gigiyena qaydalarını bilməli və ona əməl etməlidir;
- təlimatın tələblərinə əməl etməyən işçilərin iş məsuliyyəti.

«İşə başlamazdan əvvəl təhlükəsizlik tələbləri» bölməsində aşağıdakılar olmalıdır:

- iş yerinin və şəxsi qoruyucu vasitələrin işə hazırlığı;
- yerli süni işıqlanmanın, hava sorucuların, yerlə əlaqələndirmə qoruyucuların və avadanlıqların, dəzgahların, alətlərin, qoruyucu çəpərlərin sazlığı vəziyyətinin yoxlanılması qaydaları;
- ilkin materialların, tədarükün miqdarının və vəziyyətinin yoxlanılması qaydası;

- fasiləsiz işlə əlaqədar olaraq növbənin qəbul edilməsi qaydaları;

- istehsalat sanitariyası tələbləri.

«İş vaxtı təhlükəsizlik tələbləri» bölməsi aşağıdakıları əhatə etməlidir:

- texnoloji avadanlıqların, qurğuların, alətlərin istifadə qaydaları və işlərin təhlükəsiz görülməsi qaydaları və üsulları;

- ilkin materiallarla tədarüklə, yarımfabrikatlarla təhlükəsiz davranmaq tələbləri;

- qaldırıcı maşın və mexanizmlərin, qurğuların və nəqliyyat vasitələrinin təhlükəsiz istismar edilməsi qaydaları;

- iş yerinin təhlükəsiz saxlanması üzrə göstəriş;

- normativ texnoloji iş rejimindən yayınma və onun aradan qaldırılması metodunun əsas növləri;

- qəza vəziyyətinin aradan qaldırılması vaxtı görülmə işlər;

- işçilərin qoruyucu vasitələrdən istifadə etmələrinə olunan tələblər.

«Qəza vəziyyəti baş verdiyi hallarda təhlükəsizlik tələbləri» bölməsi aşağıdakılardan ibarət olmalıdır:

- qəza ağır nəticə verə biləcək halda işçilərin görəcəkləri tədbirlər (işdə);

- qəflətən xəstələnmə, zəhərlənmə və travma halları baş verdikdə zərərçəkənlərə ilk tibbi yardımın göstərilməsi.

«İş vaxtı qurtararkən təhlükəsizlik tələbləri» bölməsi aşağıdakılardan ibarət olmalıdır;

- maşın - mexanizmlərin, aparatların, avadanlıqların, alətlərin, qurğuların, təhlükəsiz dayandırılması, təmizlənməsi, yağlanması və eyni zamanda, əgər fasiləsiz iş prosesi olarsa növbənin təhvil verilməsi;

- iş yerinin təhvil verilməsi;

- istehsal tullantılarının yığışdırılması;

- istehsalat sanitariyası və şəxsi gigiyena tələblərinə əməl edilməsi;

- iş vaxtı aşkar edilən nöqsanlar barədə rəhbərliyə məlumat vermə qaydaları.

Müəssisədə mövcud olan təlimatlardan başqa, işçilər üçün hazırlanan təlimatlarda heç bir digər normativ aktlara istinadlar olunmamalıdır. Göstərilən normativ aktların tələbləri işçilər üçün təlimatları hazırlayanlar tərəfindən nəzərə alınmalıdır. Lazım gəldikdə bu normativ aktların tələbləri işçilər üçün təlimatların izahatında təkrar edilməlidir.

Ayrı - ayrı tələblərin xüsusi mənasını vurğulayan sözlər (məsələn: qəti, xüsusilə, mütləq, ciddi, sozsüz) tələblərdə istifadə olunmalıdır, çünki, təlimatda göstərilən bütün tələblər işçilər tərəfindən eyni dərəcədə yerinə yetirilməlidir.

Təlimatın mətnindəki sözlərin hər f işarələri ilə (abreviatura ilə) əvəz edilməsi, bu abreviaturanın tam açıqlanması şərt ilə yol verilir.

Əgər işlərin təhlükəsiz görülməsi müəyyən edilmiş normalar əsasında nəzərdə tutulubsa o halda onlar bu təlimatda göstərilməlidir (ölçüsü, ara məsafə).

Əməyin mühafizəsinə dair qaydaların, təlimatların yoxlanması və yenidən baxılması qaydaları

Yüksək təhlükəli peşələrdə və işlərdə çalışan işçilər üçün təlimatlar 3 ildə bir dəfədən gec olmayaraq yenidən baxılmalıdır.

Aşağıdakı hallarda qaydalara və təlimatlara yenidən baxılmalıdır:

- Azərbaycan Respublikasının dövlət orqanları tərəfindən təsdiq edilmiş normativ sənədlərə və dövlət standartlarına və qanunvericilik aktlarına yenidən baxılarkən;

- yuxarı orqanların göstərişləri üzrə;
- yeni texnikanın və texnologiyanın tətbiqi zamanı;
- İstehsalat zədələnmələrinin, qəzaların, fəlakətlərin təhqi edilməsinin nəticələri üzrə.

Nümunəvi təlimatların, istifadə edilməsini və tətbiqinin yoxlanılması, ona yenidən baxılması, bu təlimatı hazırlayan orqanlar, bölmələrin işçiləri üçün olan təlimatlar isə onu hazırlayan bölmələr tərəfindən həyata keçirilir.

Təlimatların vaxtlı-vaxtında yoxlanılması, onlara yenidən baxılmasına, həm təşkilatların rəhbərləri, həm də təlimatların hazırlanması ilə məşğul olan bölmələr cavabdehlik daşıyırlar.

Bu metodiki tövsiyyənin qədər sahələrdə işçilərin iş şəraitində müəyyən dəyişikliklər baş verməzsə, o halda həmin təlimatın müddətinin uzadılması barədə müvafiq mərkəzi orqanlar tərəfindən göstəriş (əmr) verilir və həmin göstəriş təlimatın üz vərəqində xüsusi qeyd edilir.

Göstərilən müddətdə müəssisədə işçilərin iş şəraiti dəyişməz qaldığı halda müəssisənin əmri ilə işçilər üçün olan təlimatın müddəti uzadılır və bu barədə təlimatın üz vərəqində «Yenidən baxılıb» sözləri olan möhür vurulur, tarixi və cavabdeh şəxsin imzası yazılır.

Texnoloji prosesin, iş şəraitinin dəyişilməsi, həmçinin texnikanın, avadanlıqların, aparatların, alətlərin və pəstahların istehsalata tətbiqi zamanı və digər hallarda işçilər üçün olan təlimatlara yenidən baxılır.

Yenidən baxılmış təlimatların təsdiq edilməsi və razılaşdırılması barədə imzaların qeydiyyatı bu metodiki təlimatda nəzərdə tutulan qaydada edilir.

Müəssisə rəhbərləri bütün işçiləri və maraqlı olan bölmələrin rəhbərlərini müvafiq təlimatlarla təmin etməlidir.

Müəssisənin bölmələrinə, peşələr üzrə olan bütün təlimatlar əməyin mühafizəsi xidməti tərəfindən xüsusi jurnalda qeydiyyat edildikdən sonra təqdim edilir.

Müəssisənin işçiləri üçün qüvvədə olan bütün təlimatlar və rəhbərlik tərəfindən təsdiq edilmiş təlimatlara əlavələr daimi olaraq kompleks halında əməyin mühafizəsi bölməsinin rəhbərliyində saxlanılmalıdır.

Hər bir sahədəki peşələr və iş növləri üzrə qüvvədə olan komplekt təlimatlar sahə rəhbərlərinin (usta, iş icrasını) özlərində saxlanılmalıdır.

İşçilərə ilkin təlimat keçirilərkən peşələrinə aid olan təlimatlarla tanış olmaq üçün işçilərin şəxsi təhlükəsizlik və rəqinə imza etdirməklə onlara təlimat verilir və yaxud həmin təlimatlar iş yerlərində, görünən yerlərdə divardan asılır, ya da işçilərin istədikləri vaxt tanış ola bilmələri üçün xüsusi yerlərdə saxlanılmalıdır.

Təlimatın saxlanması yeri əməyin mühafizəsi bölməsinin rəhbərliyi tərəfindən müəyyən edilir və təlimatlarla tanış olmaq lazım gəldikdə həmin yerə maneəsiz daxil olmaq imkanı yaradılır.

Əmək şəraitinin vəziyyətinə nəzarət

Əmək şəraitinin vəziyyətinə nəzarət - istehsalatda bədbəxt hadisələrin qarşısını alan əsas tədbir olmaqla, əmək şəraitinin əmək qanunvericiliyi, təhlükəsizlik qayda və normalarının, standartların tələblərindən kənara çıxmasını aşkar etmək və onların aradan qaldırılmasına operativ qərar qəbul etməkdən ibarətdir.

Müəssisə nəzarətinin əsas növləri aşağıdakılardır:

- əmək şəraitinin vəziyyətinə operativ (mərhələli) nəzarət, həmçinin müəssisələrin, birliklərin, trestlərin ayrı - ayrı rəhbərlərinin, mühəndis texniki işçilərinin nəzarəti;

- sexlərin, sahələrin, qurğuların, sanitariya texniki vəziyyətini pasportlaşdırmaq və onlara nəzarət etmək.

Müəssisə nəzarətinin yekun mərhələsi əmək şəraitinin vəziyyətini daimi nəzərdən keçirmək və bu barədə müntəzəm olaraq məlumat verməkdir.

Əmək şəraitininin vəziyyətin müəssisə nəzarətini ustalar, icraçılar, sex, qurğu rəisləri, mühəndis-texniki işçilər, baş mütəxəssislər, müəssisələrin, birliklərin, trestlərin rəhbərləri, Həmkarlar İttifaqları komitələrinin əmək mühafizəsi üzrə fəalların iştirakı ilə aparılır.

Müəssisə nəzarətinin ünsürlərinin əsası, nəzarəti dəqiq müəyyən edilmiş sxemə və 4 mərhələdə aparmaqdır.

Müəssisə miqyasında operativ nəzarətin metodik əsası kimi, əmək şəraitinin vəziyyətinə 3 pilləli nəzarət üsulu qəbul edilmişdir. Bu üsul yaranmış nəzarət təcrübəsi və müəssisədə istehsalın və əməyin təşkilinin xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla təkmilləşdirilməlidir.

Əmək şəraitinin vəziyyətinə operativ (mərhələli) nəzarət.

Nəzarətin birinci mərhələsi

Usta, icraçı, sahə və qurğu rəisi, digər bilavasitə iş rəhbəri hər gün işin (növbənin) başlanğıcında əmək mühafizəsi üzrə müfəttişlə (olmayanda sərbəst) birlikdə iş yerində əmək şəraitinin vəziyyətini yoxlayır, aşkar etdiyi nöqsanların aradan qaldırılması üçün operativ tədbirlər görür. Bütün iş prosesində əməyin təhlükəsizliyinə nəzarət edir. Bu obyektləri yoxlayarkən metodik göstərişləri rəhbər tutmalıdır.

İstehsal sahələri ərazi cəhətdən dağınıq olduqda, usta, bilavasitə iş rəhbəri birinci mərhələ üzrə bütün sahələr, iş yerlərinin bir həftə ərzində yoxlamalıdır.

Geoloji kəşfiyyat, seysmik kəşfiyyat və digər partiyaların rəisləri iş obyektlərinə getməkdən əvvəl yaxud işə başlamazdan qabaq, əmək mühafizəsi üzrə müfəttişlə birlikdə iş yerlərinin

vəziyyətini yoxlayırlar, aşkar etdikləri nöqsanların aradan qaldırılması üçün operativ tədbirlər görürlər.

Yoxlama zamanı aşkar edilmiş nöqsanlar və çatışmamazlıqlar dərhal aradan qaldırılmalıdır, briqadanın, növbənin qüvvəsi ilə aradan qaldırılması mümkün olmayan, yaxud bunu etmək ustanın iş rəhbərinin iş hüdduduna aid olmayan məsələlər barəsində, gələcəkdə onların aradan qaldırılması üçün «Əmək Şəraitinin Vəziyyətini Yoxlanılması Jurnalı» na yazılır.

Əmək şəraitinin vəziyyətini yoxlanılması jurnalı

Yoxlamanın tarixi	Yoxlayanın vəzifəsi, soyadı, adı, atasının adı	Aşkar edilmiş nöqsanlar, pozuntular	Aşkar edilmiş çatışmamazlıqların aradan qaldırılması üçün təkliflər	Aradan qaldırma müddəti, icraçı (vəzifəsi, soyadı)	Yoxlayanın imzası	İcra tarixi, sahə, qurğu rəhbərinin imzası
1	2	3	4	5	6	7
22.02.05	ƏM və TT üzrə mühəndis	Sexdə göstərici nişanlar yoxdur.	ƏM və TT üzrə göstərici nişanlar	Sex rəisi M. M. Əhmədov		
			hazırlansın və işçilərə bununla	10 gün		
			bağlı maarifləndirmə keçirilsin.			
		Ventilyasiya sistemi yaxşı işləmir.	iş yeri əmək şəraiti üzrə	Sex rəisi M. M. Əhmədov		
			attestasiyadan keçirilsin,	7 gün		
			ventilyasiya sistemi təmir etdirilsin.			

Usta, iş rəhbəri həmin nöqsanlar və çatışmamazlıqlar haqqında, sex, bölmə rəhbərliyinə məlumat verir və işçilərin təhlükəsizliyini təmin etmək üçün lazımı tədbirlər görür.

Əgər yoxlama zamanı nöqsanlar, pozuntular aşkar edilməsə, yaxud yoxlama zamanı aradan qaldırılsa onda əmək şəraitinin yoxlanılması jurnalına bu barədə heç nə yazılmır, lakin «Əmək Mühafizəsi Üzrə Görülən İşlərin Uçotu Jurnalı » na hər bir yoxlamadan sonra müvafiq qeydlər edilir.

Əmək mühafizəsi üzrə görülən işlərin uçotu jurnalı

S. №-si	Görülmə tarixi	Görülən iş, həyata keçirilən tədbir	Qeyd
1	2	3	4
1.	16. 02. 05	ƏM və TT üzrə göstərici nişanlar hazırlandı.	
	21. 02. 05	İşçilərə maarifləndirmə keçirildi.	
	18. 02. 05	İş yeri əmək şəraiti üzrə attestasiyadan keçirildi.	
	22. 02. 05	Ventilyasiya sistemi təmir etdirildi.	

Operativ nəzarətin 1-ci mərhələsinin təşkilinə və aparılmasına ustadan, iş rəhbərindən başqa onun bilavasitə sex, bölmə rəisi də cavabdehlik daşıyır, çünki o, briqadanın rəisi ilə ləvğ edilməsi mümkün olmayan nöqsanların ləvğ edilməsinə tədbir görməlidir.

Nəzarətin ikinci mərhələsi

Sex qurğu rəisi həftədə 1 dəfədən az olmayaraq, struktur bölmələrin daimi fəaliyyət göstərən komissiyaları hər ayda 1 dəfədən az olmayaraq Həmkarlar İttifaqı Komitəsinin sədri yaxud əmək mühafizəsi komissiyasının sədri ilə birlikdə obyektlərdə, iş yerlərində əmək şəraitinin vəziyyətinin, həmçinin 1-ci mərhələ üzrə aparılan işləri yoxlayırlar, aşkar edilmiş nöqsanların və pozuntuların aradan qaldırılması üçün operativ tədbirlər görürlər. Yoxlama zamanı vahid sistemdə göstərilən metodik göstərişləri rəhbər tuturlar.

Bütün obyektlərdə, iş yerlərində yoxlamanın müntəzəm surətdə aparılmasını, nəzarətin 1-ci mərhələsinin dolğunluğunu təmin etmək məqsədilə sex rəisi, bölmələrin daimi fəaliyyət göstərən komissiyasının sədrləri öz müavinlərini və digər mühəndis-texniki işçiləri cəlb edirlər ki, yoxlama obyektlərin hamısında hər ayda bir dəfədən az olmayaraq aparılsın.

Yoxlama zamanı aşkar edilmiş nöqsanlar və çatışmamazlıqlar dərhal aradan qaldırılmalıdır. Yoxlama müddətində aradan qaldırılması mümkün olmayan məsələlər «Əmək Şəraitinin Vəziyyətini Yoxlanılması Jurnalı» na aradan qaldırma müddəti və icraçılar göstərilməklə yazılır.

Əgər aşkar edilmiş nöqsanların, çatışmamazlıqların sexin, bölmənin qüvvəsi ilə aradan qaldırılması mümkün deyilsə, onda sex, bölmə rəisi həmin nöqsanlar, çatışmamazlıqlar haqqında müəssisənin rəhbərliyinə məlumat verir və işləyənlərin təhlükəsizliyinin təmin olunması üçün müvafiq tədbirlər görür.

Əgər aşkar edilmiş nöqsanlar, çatışmamazlıqlar qəza və bədbəxt hadisələrin baş verməsi üçün təhlükə yaradırlarsa, onda sex rəisi, daimi fəaliyyət göstərən komissiyanın sədri onların aradan qaldırılmasına qədər işi saxlayır.

Yoxlamaların nəticələri haqqında ümumiləşdirilmiş şəkildə aşkar edilmiş nöqsanların, çatışmamazlıqların aradan qaldırılması tədbirləri göstərilməklə akt tərtib edirlər.

İstehsalın təşkilini sexsiz strukturunda nəzarətin 2-ci mərhələsi keçirilmir. Bu halda obyektləri, sahələri ayda azı bir dəfə müəssisənin əmək təhlükəsizliyi üzrə daimi fəaliyyət göstərən komissiyası, onun köməkçi komissiyası, yaxud müəssisənin mühəndis-texniki işçilərindən biri yoxlamalıdır.

Nəzarətin 2-ci mərhələsinin düzgün təşkilinə və aparılmasına, aşkar edilmiş nöqsanların, çatışmamazlıqların vaxtında aradan qaldırılmasına sex rəisi, bölmənin əmək təhlükəsizliyi üzrə daimi fəaliyyət göstərən komissiyasının sədri cavabdehlik daşıyır.

Nəzarətin üçüncü mərhələsi

Müəssisənin əmək təhlükəsizliyi üzrə daimi fəaliyyət göstərən komissiyası, yaxud onun köməkçi komissiyası hər rübdə bir dəfədən az olmayaraq sexlərdə, qurğularda, istehsal sahələrində, zavodlarda və s. əmək şəraitinin vəziyyətini, həmçinin 1-ci və 2-ci mərhələlərin gördükləri işləri yoxlayır.

Müəssisənin rəhbər və mühəndis-texniki işçiləri əsas işləri dairəsində sexlərdə, qurğularda, istehsal obyektlərində olarkən, işçilərin əmək şəraitini də yoxlamalıdırlar və aşkar etdikləri nöqsanların pozuntuların aradan qaldırılması üçün tədbirlər görülməlidir.

Yoxlama zamanı aşkar edilmiş çatışmamazlıqlar dərhal aradan qaldırılmalıdır. Yoxlama müddətində aradan qaldırılması mümkün olmayan çatışmamazlıqlar haqqında «Əmək Şəraitinin Vəziyyətini Yoxlanılması Jurnalı»na qeydiyyat aparılmalıdır.

Yoxlamanın nəticələri komissiyanın geniş iclasında müzakirə olunur, müvafiq nəticələr çıxarılır, habelə aşkar edilmiş çatışmamazlıqların aradan qaldırılması üçün təkliflər irəli sürülür. Yoxlamanın nəticələrinə dair akt tərtib olunur.

Nəzarətin 3-cü mərhələsinin düzgün təşkilinə və aparılmasına, aşkar edilmiş çatışmamazlıqların aradan qaldırılması

na, nəzərdə tutulmuş tədbirlərin yerinə yetirilməsinə müəssisənin rəhbərləri cavabdehlik daşıyırlar.

Nəzarətin dördüncü mərhələsi

Birliyin, trestin əmək təhlükəsizliyi üzrə daimi fəaliyyət göstərən komissiyası, yaxud köməkçi komissiyası hər yarım ildə bir dəfədən az olmayaraq müəssisələrdə, onların struktur bölmələrində, istehsal sahələrində əməyin təhlükəsiz təşkilini, əmək mühafizəsini, müəssisənin rəhbərlərinin, mühəndis-texniki işçilərinin bu sahədə gördükləri işləri yoxlayır.

Birliyin, trestin rəhbər və mühəndis-texniki işçilərin əsas vəzifələrini yerinə yetirmək üçün müəssisələrdə, onların bölmələrində, sexlərində, qurğularında, zavodlarında və digər istehsal sahələrində olarkən təhlükəsiz iş şəraitini də yoxlamalı, aşkar etdikləri nöqsanları aradan qaldırılması üçün lazımı tədbirlər görməli, müəssisə və onun struktur bölmələri rəhbərlərinə əmək mühafizəsi məsələlərinin həllində əməli yardım göstərməlidirlər.

Yoxlama zamanı aşkar edilmiş nöqsanlar və pozuntular haqqında akt tərtib olunur, həmçinin onlar obyektlərdə « Əmək Şəraitinin Vəziyyətini Yoxlanılması Jurnalı » na yığılır.

Yoxlamanın nəticələri yoxlanılan müəssisənin rəhbərlərinin yanında keçirilən geniş iclasda müzakirə edilir, aşkar edilmiş nöqsan və pozuntuların aradan qaldırılması üçün tədbirlər müəyyənləşdirilir, lazım gəldikdə əmr verilir.

Nəzarətin 4-cü mərhələsinin həyata keçirilməsi birliyin, trestin baş mühəndisinə və direktorun, müdirin istehsal sahələri üzrə müavinlərinə həvalə edilir.

Kollektiv müqaviləyə əməyin mühafizəsi üzrə qaydaların daxil edilməsi və onlarda nəzərdə tutulmuş öhdəliklərin yerinə yetirilməsi

Kollektiv müqavilənin bir tərəfi işəgötürən, digər tərəfi isə həmkarlar ittifaqları təşkilatı və ya əmək kollektividir.

Kollektiv müqavilələrə əməyin mühafizəsi ilə bağlı da aşağıdakı məsələlər üzrə tərəflərin qarşılıqlı öhdəlikləri daxil edilir:

- iş və istirahət vaxtı, məzuniyyətlərin müddəti haqqında şərtlər;
- işçilərə və onların ailə üzvlərinə mədəni və məişət xidmətlərinin, sosial təminatlar və güzəştlərin müəyyən edilməsi;
- qadınların, 18 yaşına çatmamış işçilərin əmək şəraitinin yaxşılaşdırılması;
- əməyin mühafizəsinin yaxşılaşdırılması üçün əlavə təminatların müəyyən edilməsi;
- işçilərin tibbi və sosial sığortasının üstün əlavə şərtlərinin müəyyən edilməsi;
- işçilərin ekoloji təhlükəsizliyinin və sağlamlığının gözlənilməsi və s.

Kollektiv müqavilədə nəzərdə tutulmuş öhdəliklərin yerinə yetirilməməsinə görə işəgötürənlər inzibati və cinayət məsuliyyəti daşıyırlar.

Mülkiyyət formasından və təsərrüfat fəaliyyətindən asılı olmayaraq Azərbaycan Respublikasının ərazisində yerləşən bütün müəssisə rəhbərləri Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin müəyyən etdiyi müddətdə və formada əməyin mühafizəsi, əmək şəraiti və onların qüvvədə olan normalara uyğunlaşdırılması üçün görülən tədbirlərin nəticələri haqqında statistik hesabat verilməsini təmin etməlidirlər.

*** Bu bölməni ARDNŞ Sosial İnkişaf İdarəsinin Təlim, Tədris və Sertifikatlaşdırma Departamentinin rəhbəri Asif Bəkirli hazırlamışdır**

ƏMƏYİN MÜHAFİZƏSİNƏ DAİR NORMATİV – HÜQUQİ AKTLAR

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası (Çıxarış)

Maddə 35. Əmək hüququ

I. Əmək fərdi və ictimai rifahın əsasıdır.

II. Hər kəsin əməyə olan qabiliyyəti əsasında sərbəst sürətdə özünə fəaliyyət növü, peşə, məşğuliyyət və iş yeri seçmək hüququ vardır.

III. Heç kəs zorla işlədilə bilməz.

IV. Əmək müqavilələri sərbəst bağlanılır. Heç kəs əmək müqaviləsi bağlamağa məcbur edilə bilməz.

V. Məhkəmə qərarı əsasında şərtləri və müddətləri qanunla nəzərdə tutulan məcburi əməyə cəlb etmək, hərbi xidmət zamanı səlahiyyətli şəxslərin əmrlərinin yerinə yetirilməsi ilə əlaqədar işlətmək, fəvqəladə vəziyyət və hərbi vəziyyət zamanı vətəndaşlara tələb olunan işləri gördürmək hallarına yol verilir.

VI. Hər kəsin təhlükəsiz və sağlam şəraitdə işləmək, heç bir ayrı-seçkilik qoyulmadan öz işinə görə dövlətin müəyyən-ləşdirdiyi minimum əmək haqqı miqdarından az olmayan haqq almaq hüququ vardır.

VII. İşsizlərin dövlətdən sosial müavinət almaq hüququ vardır.

VIII. Dövlət işsizliyin aradan qaldırılması üçün bütün imkanlarından istifadə edir.

Maddə 37. İstirahət hüququ

I. Hər kəsin istirahət hüququ vardır.

II. Əmək müqaviləsi ilə işləyənlərə qanunla müəyyən edilmiş, lakin gündə 8 saatdan artıq olmayan iş günü, istirahət və bayram günləri, ildə azı bir dəfə 21 təqvim günündən az olmayan ödənişli məzuniyyət verilməsi təmin edilir.

İqtisadi, Sosial və Mədəni Hüquqlar haqqında Beynəlxalq Pakt (Çıxarış)

Maddə 7.

Bu Paktda iştirak edən dövlətlər hər bir şəxsin ədalətli və münasib iş şəraiti hüququnu tanıyır, o cümlədən:

a) Bütün zəhmətkeşlər üçün ən azı:

1) ədalətli əmək haqqı və eyni dəyərli iş üçün heç bir fərq qoyulmadan hamının bərabər mükafatlandırılması; bu zaman qadınlara kişilər üçün olduğundan pis olmayan iş şəraiti təmin edilməli və eyni əmək üçün bərabər haqq ödənilməlidir;

2) onların özləri və ailələri üçün bu Paktın qərarlarına müvafiq olaraq qənaətbəxş yaşayış;

b) təhlükəsizlik və gigiyena tələblərinə cavab verən iş şəraiti;

c) hamının yalnız iş stacı və ixtisas səviyyəsi əsasında daha yüksək vəzifələrə irəli çəkilmək üçün eyni şərait imkanı;

d) istirahət, asudə vaxt və iş gününün əqlabatan şəkildə məhdudlaşdırılması və ödənilən mütəmadi məzuniyyət, eləcə də bayram günlərinin haqqının ödənilməsi təmin olunmalıdır

Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsi (Çıxarış)

IX BÖLMƏ

ƏMƏYİN MÜHAFİZƏSİ

O t u z ü ç ü n c ü f ə s i l

Əməyin mühafizəsi normaları, qaydaları və prinsipləri

Maddə 207. Əməyin mühafizəsi normalarını və qaydalarını müəyyən edən qanunvericilik

1. İşçilərin təhlükəsiz və sağlam şəraitdə işləmək hüququ vardır.

2. Əməyin mühafizəsi normaları və qaydaları bu Məcəllə ilə, səlahiyyətləri çərçivəsində müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının

qəbul etdiyi normativ hüquqi aktlarla, habelə Azərbaycan Respublikasının qoşulduğu və ya tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrlə müəyyən edilir.

3. Əməyin mühafizəsi üzrə normativ hüquqi aktların tələbləri, əməyin mühafizəsi normaları, standartları, qaydaları əmək münasibətlərinin tərəfləri və digər fiziki və hüquqi şəxslər üçün məcburidir.

Maddə 208. Əməyin mühafizəsi normaları və qaydaları tətbiq edilən iş yerləri.

Bu Məcəllə ilə və digər normativ hüquqi aktlarla müəyyən edilmiş əməyin mühafizəsi normaları və qaydaları hökmən:

işçilərin;

istehsalat təcrübəsi keçən tələbə və şagirdlərin;

müəssisələrdə işə cəlb edilən hərbi qulluqçuların;

məhkəmə hökmlərinin icrası yerlərində işləyən məhkumların;

təbii fəlakətin nəticələrinin aradan qaldırılmasına, habelə hərbi və fəvqəladə vəziyyət rejimində işlərin görülməsinə cəlb edilən şəxslərin çalışdıqları bütün iş yerlərində tətbiq edilməlidir.

Maddə 209. Əməyin mühafizəsinin əsas prinsipləri

Dövlət hakimiyyəti orqanları, mülkiyyətçilər, işəgötürənlər və işçilər tərəfindən əməyin mühafizəsinin təmin olunması əsasən aşağıdakı prinsiplərlə həyata keçirilir:

dövlət hakimiyyəti orqanlarının, mülkiyyətçilərin, işəgötürənlərin və işçilərin əmək şəraitinin və əməyin mühafizəsinin yaxşılaşdırılmasına, istehsal qəzalarının, xəsarətlərinin, zədələrinin və peşə xəstəliklərinin qarşısının alınmasına yönəldilmiş fəaliyyət birliyi;

işçinin həyatının və sağlamlığının müəssisənin istehsal fəaliyyətinin nəticələrindən üstün tutulması;

əməyin mühafizəsi sahəsində fəaliyyətin iqtisadi və sosial siyasətin digər istiqamətləri ilə, habelə ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində fəaliyyətlə əlaqələndirilməsi;

mülkiyyət və təşkilati-hüquqi formasından asılı olmayaraq bütün müəssisələr üçün əməyin mühafizəsi sahəsində vahid tələblərin müəyyən edilməsi;

əməyin mühafizəsi tələblərinin bütün müəssisələrdə yerinə yetirilməsinə müstəqil və səmərəli nəzarətin həyata keçirilməsi;

əməyin mühafizəsi sahəsində ümumbəşəri elmi-texniki tərəqqidən, qabaqcıl təcrübədən geniş istifadə edən, habelə təhlükəsiz

texnikasının və texnologiyanın səmərəli mühafizə vasitələrini hazırlayan və tətbiq edən işəgötürənlərin müvafiq qaydada və vəsaitlərlə həvəsləndirilməsi;

müəssisələrdə əməyin yüksək mühafizəsi şəraiti yaradılmasına yönəldilmiş vergi siyasətinin aparılması;

əməyin mühafizəsinin maliyyələşdirilməsində dövlətin iştirakı;

əməyin mühafizəsi normalarının müntəzəm olaraq təkmilləşdirilməsi;

işçilərin xüsusi geyim və ayaqqabı, digər fərdi mühafizə vasitələri ilə, müalicə-profilaktik yeməklə və digər vasitələrlə pulsuz təmin edilməsi;

təhsil müəssisələrində əməyin mühafizəsi üzrə mütəxəssislərin hazırlanması;

istehsalatda baş vermiş hər bir bədbəxt hadisənin hökmən təhqiq edilməsi, uçota alınması, təhlil edilməsi və bunun əsasında istehsalat xəsəratlərinin, zədələrinin və peşə xəstəliklərinin vəziyyəti barədə işçilərə dürüst məlumatların verilməsi;

istehsalatda bədbəxt hadisələrdən zərər çəkmiş və ya peşə xəstəliklərinə tutulmuş işçilərin mənafeələrinin sosial, maddi və mənəvi müdafiəsi;

həmkarlar ittifaqlarının, müəssisələrin və ayrı-ayrı fiziki, hüquqi şəxslərin əməyin mühafizəsini təmin etməyə yönəldilmiş fəaliyyətinə hərtərəfli yardım olunması;

əməyin mühafizəsi sahəsində beynəlxalq əməkdaşlıq münasibətlərinin genişləndirilməsi.

Maddə 210. Əməyin mühafizəsi məsələlərinin həllində ictimai birliklərin iştirakı

İşəgötürənlər, işçilər, habelə ayrı-ayrı fiziki şəxslər əməyin mühafizəsi problemlərini həll etmək üçün birləşərək ictimai birliklər haqqında qanunvericiliyə müvafiq olaraq fəaliyyət göstərən ictimai birliklər yarada bilərlər. Dövlət hakimiyyəti orqanları, habelə işəgötürənlər bu ictimai birliklərə hərtərəfli kömək göstərməli və əməyin mühafizəsinin təmin edilməsi barədə normativ hüquqi aktları qəbul edərkən onların təkliflərini və tövsiyələrini nəzərə almalıdır.

O t u z d ö r d ü n c ü f ə s i l

Əməyin mühafizəsinin hüquqi, təşkilati-texniki və maliyyə təminatı

Maddə 211. Əməyin mühafizəsinin normativ hüquqi tənzimlənməsi

1. Əməyin mühafizəsi qaydalarının hər yerdə eyni cür yerinə yetirilməsini, bu Məcəllə ilə müəyyən edilmiş hallarda əmək şəraitinin xüsusiyyətlərinin, əlavə məzuniyyət hüququnun və digər normaların tətbiqini təmin etmək məqsədi ilə müvafiq icra hakimiyyəti orqanı:

ağır əmək şəraitli, insan orqanizmi üçün təhlükəli və zərərli olan istehsalatların, iş yerlərinin;

işlərin yerin altında görülən yeraltı istehsalatların, şaxtaların, tunellərin, qurğuların və digər iş yerlərinin;

işçinin yüksək həssaslılığı, zehni və fiziki gərginliyi tələb olunan avadanlıqların, qurğuların və iş yerlərinin;

qadınların, yaşı 18-dən az olan işçilərin əməyindən istifadə olunması qadağan edilən istehsalatların və iş yerlərinin;

əmtələrin istehsalı, işlərin (xidmətlərin) görülməsi zamanı istifadəsi qadağan olunan kimyəvi, radioaktiv və digər yüksək təhlükə mənbəli maddələrin;

işçinin peşə xəstəliyinə tutulmağı ehtimalı yüksək olan iş yerlərinin;

yoluxucu xəstəliklərin baş verməsinin yüksək riski ilə əlaqədar və profilaktik peyvəndlərin məcburi aparılması tələb olunan işlərin;

işçilərin istehsalatda bədbəxt hadisələrdən icbari şəxsi sığorta edilməli olan həyat üçün yüksək təhlükə mənbəli istehsal və qeyri-istehsal sahələrinin respublika üzrə vahid, əhatəli siyahılarını və onların tətbiqi qaydalarını təsdiq edir.

2. Bu maddənin birinci hissəsində sadalanan siyahılar kütləvi tirajlarla nəşr etdirilməli və iqtisadiyyatın bütün sahələri üzrə işəgötürənlərin, həmkarlar ittifaqları təşkilatlarının istifadəsinə verilməlidir. İşəgötürənlər bütün imkanları və məqbul üsulları ilə işçilərin həmin siyahılarla istənilən vaxt tanış olması və istifadəsi üçün zəruri tədbirlər görməyə borcludurlar.

Maddə 212. Əməyin mühafizəsinin dövlət tərəfindən tənzimlənməsi

1. Əməyin mühafizəsinə dair vahid dövlət siyasəti müvafiq icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən həyata keçirilir.

2. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanı:

əməyin mühafizəsi sahəsində vahid dövlət siyasətini hazırlayır və həyata keçirir, əmək şəraitini yaxşılaşdırmaq və əməyin mühafizəsini təmin etmək sahəsində müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının, işəgötürənlərin vəzifələrini müəyyənləşdirir, sağlam və təhlükəsiz əmək şəraitini təmin etmək sahəsində onların fəaliyyətini əlaqələndirir və ona nəzarət edir;

həmkarlar ittifaqları və işəgötürənlərin nümayəndəli orqanları ilə məsləhətləşməklə əmək şəraitinin və əməyin mühafizəsinin yaxşılaşdırılmasına dair proqramları təsdiq edir, onların yerinə yetirilməsini təşkil və təmin edir;

əməyin mühafizəsi vasitələrinin istehsalı barəsində müəssisələrə dövlət sifarişini müəyyən edir, bu vasitələrin hazırlanması və istehsalı üzrə müəssisələr yaradılmasına dair qərarlar qəbul edir;

əməyin mühafizəsi sahəsində elmi tədqiqat işini təşkil edir və əlaqələndirir, müəyyən edilmiş qaydada təsdiq olunmuş milli proqramları həyata keçirir, bu işlərin maliyyələşdirilməsi qaydasını və şərtlərini müəyyən edir;

əməyin mühafizəsi üzrə mütəxəssislərin hazırlanmasını təşkil edir;

əməyin mühafizəsi üzrə respublikada vahid dövlət statistika hesabatının aparılması qaydasını müəyyən edir.

Maddə 213. Əməyin mühafizəsi sahəsində icra hakimiyyəti orqanlarının səlahiyyətləri

Müvafiq icra hakimiyyəti orqanları, habelə dövlət konsernləri, şirkətləri, assosiasiyaları və müəssisələrin birlikləri öz səlahiyyətləri daxilində:

həmkarlar ittifaqları təşkilatlarının, işəgötürənlərin nümayəndəli orqanlarının iştirakı ilə əməyin mühafizəsi sahəsində dövlət siyasətinin müvafiq iş yerlərində həyata keçirilməsinin əsas istiqamətlərini müəyyən edir və bu barədə nəzərdə tutulan tədbirləri həyata keçirirlər;

əməyin mühafizəsi üzrə sahə standartlarını, normalarını, qaydalarını, normativ hüquqi aktlarını hazırlayır və müəyyən olunmuş qaydada təsdiq edilməsini təmin edirlər;

müəssisələrin rəhbər işçilərinin, mütəxəssislərinin əməyin mühafizəsi normaları və qaydaları üzrə təlimini keçirir və onların biliklərini yoxlayırlar;

tabeliklərində olan müəssisələrdə əməyin mühafizəsi qayda və normalarının yerinə yetirilməsinə nəzarəti həyata keçirirlər;

zəruri hallarda müvafiq sahə üzrə əmək təhlükəsizliyini təmin edən cihazların, qurğuların və digər qoruyucu vasitələrin hazırlanmasını təşkil edirlər.

Maddə 214. Əməyin mühafizəsi sahəsində bələdiyyə orqanlarının səlahiyyətləri

Bələdiyyə orqanları:

əməyin mühafizəsi sahəsində dövlət siyasətinin tabeliklərində olan ərazidə həyata keçirilməsini təmin edirlər;

əməyin mühafizəsi üzrə sahələrarası yerli əhəmiyyətli proqramlar hazırlayır və onların yerinə yetirilməsini təmin edirlər;

regional problemlərin həlli və əməyin mühafizəsinin təmin edilməsində mülkiyyətçilərə yardım göstərilməsi üçün onların pay iş-tirəki və digər vəsaiti hesabına əməyin mühafizəsi üçün qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada məqsədli fondlar yaradır və bu fondların vəsaitinin təyinatı üzrə xərclənməsini təmin edirlər.

Maddə 215. Əməyin mühafizəsi sahəsində mülkiyyətçinin və işəgötürənlərin vəzifələri

Müəssisənin mülkiyyətçisi və işəgötürəni işçilərin iş yerlərində əməyin mühafizəsi normalarının və qaydalarının yerinə yetirilməsinə bilavasitə cavabdehdirlər və aşağıdakı tədbirlərin həyata keçirilməsini təmin etməlidirlər:

əməyin mühafizəsi üzrə standartların, normaların və qaydaların bütün tələblərinə əməl edilməsini;

binaların, qurğuların, texnoloji proseslərin və avadanlığın təhlükəsizliyinə riayət edilməsini;

bilavasitə iş yerlərinin sağlam sanitariya-gigiyena şəraitinin və əməyin mühafizəsinin qüvvədə olan normativlərə uyğunlaşdırılmasını;

işçilərə lazımı sanitariya-məişət və müalicə-profilaktik xidmətinin təşkilini;

əmək şəraiti zərərli, ağır olan və yeraltı işlərdə çalışan işçilərə pulsuz müalicəvi profilaktiki yeməklər, süd və ona bərabər tutulan digər məhsulların verilməsini;

normal əmək və istirahət rejiminə riayət edilməsini;

işçilərə müəyyən edilmiş müddətlərdə və tələb olunan çeşidlərdə pulsuz xüsusi geyim, xüsusi ayaqqabı və digər fərdi mühafizə vasitələrinin verilməsini;

işçilərin əməyin mühafizəsi normaları və qaydaları üzrə təhsilinin, təlimatlandırılmasının, biliklərinin yoxlanılmasının təşkil edilməsini və əməyin mühafizəsinin təbliğini;

kollektiv müqaviləyə əməyin mühafizəsi üzrə qaydaları daxil etməyi və onlarda nəzərdə tutulmuş öhdəliklərin yerinə yetirilməsini;

müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi müddətdə və formada əməyin mühafizəsi, əmək şəraiti və onların qüvvədə olan normalara uyğunlaşdırılması üçün görülən tədbirlərin nəticələri haqqında statistik hesabatın verilməsini.

Maddə 216. Əməyin mühafizəsi üzrə işçilərin vəzifələri

Əməyin mühafizəsi üzrə işçilərin vəzifələrinə aşağıdakılar daxildir:

əməyin mühafizəsi üzrə müvafiq normativ aktlarda nəzərdə tutulmuş əməyin təhlükəsizliyi, gigiyenası və yanğına qarşı mühafizə tələblərini öyrənmək, mənimsəmək və onlara əməl etmək;

əmək funksiyasını özünü və başqa işçiləri təhlükəyə məruz qoymayacağı təqdirdə icra etmək, şəxsi buraxılışı olmadan qurğularda, dəzgahlarda, partlayış və həyat üçün təhlükəli digər mənbələrdə iş görməmək;

verilmiş xüsusi geyimdə və ayaqqabıda işləmək, texnoloji prosesdə, əməyin mühafizəsi üzrə normalarda, qaydalarda və təlimatlarda nəzərdə tutulmuş fərdi və kollektiv mühafizə vasitələrindən istifadə etmək;

əməyin mühafizəsi qaydalarının bütün pozuntuları haqqında, həmçinin baş vermiş qəzalar və bədbəxt hadisələr haqqında işəgötürənin nümayəndələrinə dərhal məlumat vermək;

müntəzəm olaraq əməyin mühafizəsi normaları və qaydaları barədə biliklərini artırmaq;

əməyin mühafizəsi məsələləri ilə əlaqədar işəgötürənin, iş yeri üzrə rəhbərinin, mütəxəssislərin tapşırıqlarına, məsləhətlərinə, tövsiyələrinə əməl etmək.

Maddə 217. İstehsalatda baş verən bədbəxt hadisələrin təhqiqi və uçota alınması qaydaları

1. İşəgötürən istehsalatda baş verən bədbəxt hadisələrin ağırlıq dərəcəsiindən asılı olmayaraq hadisənin təhqiqatının aparılması üçün dərhal həmin hadisə baş verən günə əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına dövlət nəzarəti həyata keçirən orqana məlumat verməyə borcludur.

2. Əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına dövlət nəzarətini həyata keçirən orqan daxil olmuş məlumat əsasında qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada komissiya yaradır və baş vermiş bədbəxt hadisənin təhqiqatının aparılmasını təşkil edir.

3. Bədbəxt hadisənin təhqiqatı başa çatdıqdan sonra işəgötürən tərəfindən bir gündən gec olmayaraq qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada müvafiq akt tərtib edilməli və onun bir nüsxəsi mütləq zərərçəkən işçiyə təqdim olunmalıdır.

4. Bədbəxt hadisənin baş vermə faktını gizlədən, aparılan təhqiqat barədə müvafiq akt tərtib etməkdən boyun qaçıran işəgötürən, onun səlahiyyətli vəzifəli şəxsi qanunvericilikdə nəzərdə tutulan qaydada məsuliyyət daşıyır.

5. Bədbəxt hadisələrin təhqiqinin, uçotunun aparılması bu maddədə nəzərdə tutulmuş qaydalar əsasında müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən təsdiq edilmiş normativ hüquqi aktla tənzimlənir.

Maddə 218. Müvafiq obyektlərin layihələşdirilməsi, tikintisi və istismarı zamanı əməyin mühafizəsi tələblərinin təmin edilməsi

1. Qüvvədə olan əməyin mühafizəsi standartlarının, qaydalarının və normalarının, təhlükəsizlik texnikasının tələblərinə uyğun gəlməyən istehsal binalarının və qurğularının layihələşdirilməsinə, tikintisinə və yenidən qurulmasına, istehsal vasitələrinin hazırlanmasına və buraxılmasına, texnologiyaların tətbiqinə yol verilmir.

2. Müəssisələrin və istehsal vasitələrinin layihələri dövlət ekspertizasından keçirilməli, istehsal vasitələrinin sınaq nümunələri işə əməyin mühafizəsi və təhlükəsizlik texnikası normalarının tələblərinə uyğunluğunun yoxlanması üçün dövlət sınaqlarından çıxarılmalıdır.

3. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının tələbləri ilə sifarişçi və ya icraçı layihənin (nümunənin) əməyin mühafizəsi və təhlükə-

sizlik texnikası normalarının tələblərinə uyğunluğunu müəyyən etmək məqsədi ilə müvafiq təşkilatları və mütəxəssisləri cəlb etməklə öz hesabına müstəqil ekspertiza keçirilməsini təşkil etməlidirlər.

4. İnsanın sağlamlığına təsirini müəyyənləşdirmək məqsədi ilə texnoloji, yangın-texniki, sanitariya-gigiyena, tibbi-bioloji ekspertizadan və digər nəzarət növlərindən keçirilməmiş zərərli maddələrin, xammalın, materialların tətbiqi qadağandır.

5. Hər hansı yeni və ya yenidən qurulmuş müəssisənin, obyektin, istehsal vasitəsinin müəyyən edilmiş qaydada əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına dövlət nəzarətini həyata keçirən orqan tərəfindən verilən sertifikat-pasportu olmadan istismara buraxılması qadağandır.

6. Yeni tikilmiş və ya yenidən qurulmuş istehsal, sosial-məişət və işə təyinatlı obyektlərin əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına dövlət nəzarətini həyata keçirən orqanın razılığı olmadan istismara verilməsi qadağandır.

7. Əməyin təhlükəsizliyi tələblərinə uyğun gəlməyən və işçilərin sağlamlığı, yaxud həyatı üçün təhlükə törədən müəssisələrin işi və ya istehsal vasitələrinin istismarı, onlar əməyin təhlükəsizliyi tələblərinə uyğunlaşdırılanadək qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına dövlət nəzarətini həyata keçirən orqan tərəfindən dayandırılmalıdır. Belə hallarda işçilərin əmək haqqı bu Məcəllənin 169-cu maddəsi ilə müəyyən edilmiş qaydada ödənilir.

Maddə 219. Əməyin mühafizəsi üzrə mütəxəssislərin hazırlanması və işçilərin təlimi

1. Dövlət müvafiq ixtisas məktəblərində ölkədə mövcud istehsalat xüsusiyyətlərini nəzərə almaqla əməyin mühafizəsi üzrə mütəxəssislərin hazırlanmasını təmin edir.

2. İşgötürənlər həmkarlar ittifaqları təşkilatlarının iştirakı ilə əməyin mühafizəsi üzrə işçilərin təlimi və ixtisasartırma sistemini təşkil etməli və qanunvericiliyə müvafiq həyata keçirməlidirlər.

3. İşgötürənlər və müəssisələrin rəhbər işçiləri 3 ildə bir dəfədən az olmayaraq əməyin mühafizəsi üzrə vaxtaşırı ixtisasartırma kurslarında təlim keçməli və bu sahədə onların bilikləri yoxlanılmalıdır.

4. İşçilərin təliminin və ixtisasartırmanın bütün formalarında əməyin mühafizəsi üzrə təlim nəzərdə tutulmalıdır. İşgötürən iş

qəbul edilən və başqa iş keçirilən işçilərə əməyin mühafizəsi üzrə təlimatlar verməli, onlara təhlükəsiz iş üsullarından istifadə etməyin və bədbəxt hadisələrdən zərərçəkənlərə ilk tibbi yardım göstərilməsi qaydalarının öyrədilməsini təşkil etməlidir.

5. Zərərli, ağır istehsalatlardakı iş yerlərinə, peşələrə (vəzifələrə) və yüksək təhlükə mənbəyi olan maşın, mexanizmlərdə, avadanlıqlarda işləmək üçün işə götürülən işçilərin qabaqcadan əməyin mühafizəsi üzrə təlimatlandırılması keçirilmədən əmək funksiyasının icrasına başlamasına yol verilmir. İşəgötürən bu təlimatlandırmanın xüsusi jurnallarda qeydiyyatını və onların uçotunu aparmağa borcludur.

Maddə 220. Əməyin mühafizəsi tədbirlərinin maliyyələşdirilməsi

1. Məqsəd və təyinatından asılı olaraq əməyin mühafizəsi dövlət büdcəsindən və müəssisənin gəliri hesabına maliyyələşdirilir.

2. Dövlət büdcəsində və yerli büdcələrdə əməyin mühafizəsi üçün ayrıca sətirlə ayrılmış büdcə təxsisatından əməyin mühafizəsi üzrə elmi tədqiqat işlərinin maliyyələşdirilməsi, məqsədli dövlət və regional proqramlarının hazırlanması və yerinə yetirilməsi üçün istifadə olunur.

3. İşəgötürən və ya müəssisənin mülkiyyətçisi hər il əmək şəraitindən və əməyin təhlükəsizliyi vəziyyətindən, zədələnmələrin və xəstələnmələrin səviyyəsindən asılı olaraq əməyin mühafizəsi üzrə tədbirlərin keçirilməsi üçün lazımı maliyyə vəsaiti və material ayırır. Bu vəsaitlərin başqa məqsədlərə sərf edilməsi qadağandır.

4. Əməyin mühafizəsi tədbirlərinin maliyyələşdirilməsi həcmi və mənbəyi kollektiv müqavilədə müəyyən edilir, həm də illik xərclərin miqdarı işçilərin əməyinin ödənilməsinə xərclənən vəsaitin məbləğinin iki faizindən az olmamalıdır.

5. (Çıxarılıb)

Maddə 221. Əməyin mühafizəsi fondu

1. Dövlət və müəssisələr səviyyəsində əməyin mühafizəsi fondu yaradıla bilər. Dövlət Əməyin Mühafizəsi Fondu müvafiq icra hakimiyyəti tərəfindən təsis edilir.

2. Dövlət Əməyin Mühafizəsi Fondu:
dövlət büdcəsindən ayırmalar;
mənfəətindən ayırmalar;

əməyin mühafizəsi normalarını və qaydalarını pozan inzibati qaydada cəzalanmış vəzifəli şəxslərin ödədikləri cərimələrin qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hissəsi;

müəssisələrin, vətəndaşların könüllü ödəmələri və başqa ödəmələr hesabına təşkil edilir.

3. Müəssisə üzrə fond işəgötürən tərəfindən əməyin mühafizəsi və texniki təhlükəsizlik tədbirlərinə ayırdığı vəsaitin hesabına yaranır.

4. Dövlət Əməyin Mühafizəsi Fondunun idarə olunması və onun vəsaitlərindən istifadə edilməsi müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən təsdiq edilmiş əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada həyata keçirilir.

5. Müəssisədə əməyin mühafizəsi fondunun vəsaiti yalnız işçilərin əmək şəraitinin və təhlükəsizliyinin normativ tələblərə çatdırılması və ya müəssisədə mövcud olan əməyin mühafizəsi səviyyəsinin yüksəldilməsi tədbirlərində istifadə edilə bilər.

Maddə 222. Sağlam və təhlükəsiz əməyin mühafizəsi şəraitinin təmin edilməsi

1. İşəgötürən sağlam və təhlükəsiz əmək şəraitinə, təhlükəli və zərərli istehsalat amillərinə nəzarəti təşkil edir və bu sahədə baş vermiş dəyişiklik barədə işçilərə müntəzəm olaraq və vaxtında məlumat verir.

2. İşəgötürən əmək şəraitinin yaxşılaşdırılmasına, əməyin mühafizəsinin təmin edilməsinə və işçilərin sağlamlığının qorunmasına yönəldilmiş perspektiv və illik tədbirlər planı hazırlayır və həyata keçirir.

3. İşəgötürənlə işçilər arasında sağlam və təhlükəsiz əməyin mühafizəsi şəraitinin təmin edilməsi üzrə qarşılıqlı öhdəliklər kollektiv müqavilədə, əmək müqaviləsində nəzərdə tutulur.

4. Əmək şəraiti zərərli və təhlükəli olan istehsalatlarda, həmçinin xüsusi temperatur şəraitində aparılan və ya çirklənmə ilə bağlı işlərdə çalışan işçilərə müəyyən edilmiş normalara müvafiq pulsuz xüsusi geyim, xüsusi ayaqqabı və digər fərdi mühafizə vasitələri, yuyucu və dezinfeksiyaedici maddələr verilir.

5. İşəgötürən həmkarlar ittifaqları təşkilatının iştirakı ilə vaxtaşırı iş yerlərinin əməyin mühafizəsi normalarına və qaydalarına uyğunluğu üzrə attestasiya aparmalıdır. Attestasiyanın nəticələri barədə

əmək kollektivinə məlumat verilir. İşəgötürən iş yerləri attestasiyasının nəticələrinə əsasən onları əməyin mühafizəsi üzrə qüvvədə olan normativ aktlara uyğunlaşdırmaq üçün lazımı tədbirlər görməlidir.

6. İşəgötürən işçilərə verilmiş xüsusi geyimin və ayaqqabının, digər fərdi mühafizə vasitələrinin saxlanılmasını, yuyulmasını, qurudulmasını, dezinfeksiyasını, deqazasiyasını, dezaktivizasiyasını və təmirini təmin etməlidir.

7. İşəgötürən qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş istehsalat sahələrini qazlı və duzlu su ilə təchiz etməlidir.

8. İşəgötürən ilin soyuq və isti vaxtlarında açıq havada, yaxud qızdırılmayan qapalı binalarda və isti sexlərdə çalışan işçilərin isinməsi və ya istirahəti üçün otaqlar hazırlamalıdır.

Maddə 223. Əməyin mühafizəsi xidmətləri

1. Əməyin mühafizəsi işinin təşkili və əməyin mühafizəsi üzrə qanunvericiliyin tələblərinə əməl edilməsinə nəzarətin həyata keçirilməsi üçün iqtisadiyyatın bütün sahələrinin müəssisələrində əməyin mühafizəsi xidmətləri yaradılmalıdır.

2. Əməyin mühafizəsi xidmətinin tərkibinə əmək qanunvericiliyini, əməyin mühafizəsi normalarını mükəmməl bilən mütəxəssislər daxil edilir. Min nəfərdən çox işçinin çalışdığı müəssisələrdə sənaye-sanitariya laboratoriyası təşkil olunur, habelə əməyin gigiyenası üzrə həkim vəzifəsi təsis edilir.

3. Əməyin mühafizəsi xidmətinin mütəxəssisləri əməyin mühafizəsi qaydalarına və normalarına əməl olunmasına nəzarət etmək, aşkara çıxarılmış pozuntuların aradan qaldırılması barədə vəzifəli şəxslərə icrası məcburi olan göstərişlər vermək, habelə əməyin mühafizəsi haqqında qanunvericiliyi pozan şəxslərin intizam məsuliyyətinə cəlb edilməsi barədə işəgötürənə təqdimatlar vermək hüququna malikdirlər.

4. Əməyin mühafizəsi xidmətinin mütəxəssisləri öz vəzifələrinə aid olmayan işlərin yerinə yetirilməsinə cəlb edilə bilməzlər və vəzifə borclarını düzgün və keyfiyyətli yerinə yetirməməyə görə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada məsuliyyət daşıyırlar.

5. İşəgötürən əməyin mühafizəsi xidmətini yalnız əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına dövlət nəzarətini həyata keçirən orqanın razılığı ilə yenidən təşkil və ya ləğv edə bilər.

O t u z b e ş i n c i f ə s i l

İşçinin əməyin mühafizəsi hüququnun həyata keçirilməsi üçün təminatlar

Maddə 224. Əmək müqaviləsi bağlanarkən işçinin əməyin mühafizəsi hüququna təminatları

1. Əmək müqaviləsinin bağlanması şərtləri bu Məcəllə ilə müəyyən edilmiş əməyin mühafizəsi normalarının tələblərinə uyğun olmalıdır.

2. Əmək müqaviləsində hökmən işəgötürən tərəfindən işçinin sağlam və təhlükəsiz əmək şəraitinə təminat verilməsi barədə öhdəliyi göstərməlidir.

3. İşçi peşə xəstəliyinə tutulmağa yüksək təhlükə mənbəyi olan işə qəbul edilərkən belə xəstəliyə tutulmağın ehtimal olunan müddəti barədə işəgötürən onu hökmən xəbərdar etməlidir. Bu halda yalnız həmin müddətlə məhdudlaşan müddətli əmək müqaviləsi bağlanmalı və onun müddəti bitdikdən sonra işçiyə əvvəlki orta əmək haqqı saxlanılmaq şərti ilə başqa iş verməlidir.

4. İşçilərin peşə xəstəliyinə tutulması ehtimalı olan istehsalatlar və iş yerləri bu Məcəllənin 211-ci maddəsində göstərilmiş siyahıda nəzərdə tutulmalıdır.

Maddə 225. İşçilərin istehsalatda bədbəxt hadisələrdən və peşə xəstəliklərindən sosial sığortası və şəxsi sığortası

1. İşəgötürən qanunvericilikdə müəyyən edilmiş qaydada və şərtlə işçiləri icbari sosial sığorta etməlidir.

2. Həyat üçün yüksək təhlükə mənbəyi olan işlərdə çalışan işçilər istehsalatda bədbəxt hadisələrdən və peşə xəstəliklərindən işəgötürən tərəfindən mütləq icbari şəxsi sığorta edilməlidirlər. Şəxsi sığorta edilməli olan işçilərin siyahısı, sığorta haqqının məbləği kollektiv müqavilələrdə, əmək müqavilələrində sığorta təşkilatları ilə bağlanmış müqavilələr əsasında müəyyən edilir.

3. Maşın, mexanizm, qurğu, elektrik avadanlıqları, partlayış və yanğın təhlükəsi və bu qəbildən olan digər yüksək təhlükə mənbələrinə işləyən işçilərin işəgötürən tərəfindən istehsalatda bədbəxt hadisələrdən icbari şəxsi sığorta edilməsi müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən təsdiq edilən həyat üçün yüksək təhlükə mənbəli istehsal və qeyri-istehsal sahələrinin bu Məcəllənin 211-ci maddəsində nəzərdə tutulan siyahısı əsasında həyata keçirilir.

Maddə 226. İcbari tibbi müayinələr

1. Ağır, zərərli və təhlükəli istehsalatlarda işçilərlə əmək müqaviləsi bağlanılarkən onların hökmən ilkin tibbi müayinədən, sonralar isə vaxtaşırı icbari tibbi müayinələrdən keçməsi işəgötürənin hesabına təmin edilməlidir.

2. İşçilər icbari tibbi müayinələrdən keçməkdən boyun qaçırdıqda və ya keçirilmiş müayinələrin nəticələrinə əsasən həkim komissiyalarının verdikləri tövsiyələri yerinə yetirmədikdə, işəgötürən bu Məcəllənin 62-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada onları işdən kənar edə, habelə müvafiq intizam məsuliyyətinə cəlb edə bilər.

Maddə 227. Əməyin mühafizəsi şəraiti haqqında işçilərin məlumat almaq hüququ

İşçilər iş yerlərində əməyin mühafizəsi şəraiti, həmin şəraitə uyğun olaraq onlara müəyyən edilmiş normalarla verilməli olan fərdi mühafizə vasitələri, güzəştlər və təminatlar haqqında məlumat tələb etmək hüququna malikdirlər. İşəgötürən bu tələbləri yerinə yetirməyə borcludur.

Maddə 228. Qadınların və yaşı 18-dən az olan işçilərin əməyinin mühafizəsinin tənzimlənməsinin xüsusiyyətləri

Qadınların, yaşı 18-dən az olan işçilərin, habelə əmək şəraiti zərərli və ağır olan işçilərin əməyinin mühafizəsi sahəsində münasibətlərin xüsusiyyətləri bu Məcəllə və müvafiq normativ hüquqi aktlarla tənzimlənir.

Maddə 229. Əməyin mühafizəsi qaydalarının tələblərinə uyğun olmayan fəaliyyətin qadağan edilməsi

Əməyin təhlükəsizliyi normalarının və qaydalarının tələblərinə və bu Məcəllə ilə müəyyən edilmiş əməyin mühafizəsi prinsiplərinə uyğun olmayan istər işəgötürənin, istərsə də başqa vəzifəli şəxslərin, habelə müəssisələrin və onların struktur bölmələrinin, avadanlıq və qurğuların işi işçilərin sağlamlığı və ya həyatı üçün təhlükə törədərsə, müəyyən edilmiş qaydada səlahiyyətli nəzarət orqanları və ya onların vəzifəli şəxsləri tərəfindən aşkar edilmiş pozuntular aradan qaldırılanaqədək dayandırılmalıdır.

Maddə 230. Təhlükəsiz əmək şəraitinin təmin edilməməsi ilə əlaqədar məcburi boşdayanmaya, yaxud işdən imtina etməyə görə işçilərin təminatları

1. İşçilərin təqsiri olmadan müəssisələrdə və ya bilavasitə iş yerlərində əməyin mühafizəsi qaydalarının pozulması nəticəsində işin dayandırıldığı müddətdə onların iş yeri, vəzifəsi (peşəsi) və orta əmək haqqı saxlanılır.

2. İşəgötürən tərəfindən təhlükəsiz əmək şəraiti təmin edilmədikdə və bununla əlaqədar sağlamlığı və ya həyatı üçün təhlükə olduqda, işçi əmək funksiyasının icrasından imtina və müəyyən olunmuş qaydada təkbaşına tətillə elan edə bilər. Bu halda işçi hər hansı məsuliyyət daşımır və həmin əmək mübahisəsi müəyyən olunmuş qaydada həll edilir.

Maddə 231. Daha yüngül işə keçirmə

Səhhətinə görə daha yüngül işdə işləməyə ehtiyacı olan işçiləri işəgötürən onların razılığı ilə tibbi rəyə uyğun olaraq daha yüngül müvafiq işə müvəqqəti və ya daimi keçirməyə borcludur.

Maddə 232. İşçinin sağlamlığının mühafizəsi məqsədi ilə başqa yüngül işə keçirildiyi və əmək haqqının saxlandığı hallar

1. İşçi sağlamlığının mühafizəsinin təmin olunması məqsədi ilə səhhətinə mənfi təsir göstərməyən yüngül və əvvəlkinə nisbətən aşağı maaşlı işə keçirilə bilər. Bu halda işçilərin yüngül işə keçirildiyi gündən etibarən bir ay ərzində əvvəlki işi (vəzifəsi) üzrə orta əmək haqqı saxlanılır.

2. Vərəm və digər xroniki ağır xəstəliyə tutulmuş və bu səbəbdən başqa az maaşlı işə müvəqqəti keçirilmiş işçilərə keçirildikləri bütün vaxt ərzində, lakin dörd aydan çox olmayaraq əvvəlki iş yerində aldığı əmək haqqı saxlanılır.

3. İş yerində bədbəxt hadisə nəticəsində əmək qabiliyyətini itirmiş və ya peşə xəstəliyinə tutulmuş və müvafiq həkim məsləhət komissiyası və ya müvafiq icra hakimiyyəti orqanının rəyi əsasında yüngül işə müvəqqəti keçirilmiş işçilərə əvvəlki əmək haqqı ilə yeni iş yerindəki əmək haqqı arasındakı fərq ödənilir. Bu fərq işçinin əmək qabiliyyəti bərpa olunanadək və ya əlillik müəyyən edildiyi vaxtadək ödənilməlidir.

Maddə 233. Soyuq və isti havalar şəraitində fasilələr və işin dayandırılması

1. İşçilər aşağı temperatur və şiddətli külək şəraitində açıq havada, habelə ilin soyuq vaxtlarında qızdırılmayan qapalı binalarda işləyərkən onlara qızınmaq üçün fasilələr verilir və ya iş dayandırılır.

2. İşçilər havanın temperaturu azı 45 dərəcə Selsidən çox olan isti və açıq şəraitli iş yerlərində işləyərkən onlara bu maddə ilə müəyyən olunmuş qaydada fasilələr verilir və iş dayandırılır.

3. İşçilərə fasilələr verilməsi və işin dayandırılması üçün əsas hesab edilən havanın temperaturu və küləyin gücü bu Məcəlləyə 2-ci əlavədə nəzərdə tutulmuşdur.

4. Fasilələr iş vaxtına daxil edilir və bu fasilələr zamanı əmək haqqı işçilərin tarif maaşına görə ödənilir.

5. İş dayandırıldıqda, boşdayanma vaxtının haqqı işçinin təqsiri üzündən baş verməyən boşdayanma kimi, tarif maaşının üçdə iki hissəsindən az olmayaraq ödənilir.

Maddə 234. Əməyin mühafizəsinin təmin edilməsi üçün iş dayandırıldıqda başqa işə keçirmə

Əməyin mühafizəsinin təmin edilməsi məqsədi ilə bu Məcəllənin 230 və 233-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş hallarda iş dayandırıldıqda işçi başqa işə keçirilə bilər. Bu halda işçi azmaaşlı işə keçirilərsə, onun əvvəlki vəzifəsi (peşəsi) üzrə əmək haqqı saxlanılır.

Otuz altıncı fəsil

Əməyin mühafizəsi normalarına və qaydalarına əməl olunmasına nəzarət və İşəgötürənlərin məsuliyyəti

Maddə 235. Əməyin mühafizəsi üzrə qaydalara və müvafiq normativ hüquqi aktlara əməl edilməsinə dövlət nəzarəti

1. Əməyin mühafizəsi normalarının, qaydalarının, habelə əməyin mühafizəsinə dair normativ hüquqi aktların tələblərinin yerinə yetirilməsinə əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına dövlət nəzarətini həyata keçirən orqan nəzarət edir.

2. Əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına dövlət nəzarətini həyata keçirən orqanının və onun vəzifəli şəxslərinin öz səlahiyyətləri daxilində qəbul etdikləri qərarlar hökmən icra olunmalıdır. Bu qərarlardan, qanunvericiliyə uyğun olaraq inzibati qaydada və (və ya), məhkəməyə şikayət verilə bilər.^[60]

Maddə 236. Əməyin mühafizəsi üzrə qanunvericiliyə əməl edilməsinə ictimai nəzarət

1. Əməyin mühafizəsi üzrə qanunvericiliyə əməl edilməsinə ictimai nəzarəti əmək kollektivinin müvəkkil etdiyi şəxslər və həmkarlar ittifaqları təşkilatlarının nümayəndələri həyata keçirirlər.

2. Əməyin mühafizəsi üzrə əmək kollektivinin müvəkkil etdiyi şəxsin, həmkarlar ittifaqları təşkilatının nümayəndəsinin iş yerlərində əməyin mühafizəsi vəziyyətini maneəsiz yoxlamaq, aşkara çıxarılmış pozuntuların aradan qaldırılmasını vəzifəli şəxslərdən tələb etmək, habelə təqsirkar şəxslərin məsuliyyətə cəlb edilməsi barədə işgötürən qarşısında məsələ qaldırmaq hüququ vardır.

3. Əməyin mühafizəsi üzrə müvəkkilin öz vəzifələrini yerinə yetirməsi üçün işgötürən ona hər həftə orta əmək haqqını ödəməklə iş vaxtında azı iki saat vaxt ayırır.

Maddə 237. Əməyin mühafizəsi qaydalarına əməl edilməsinə nəzarət sahəsində həmkarlar ittifaqlarının hüquqları

1. Həmkarlar ittifaqları «Həmkarlar ittifaqları haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununda nəzərdə tutulmuş hüquqları çərçivəsində əməyin mühafizəsi qaydalarına və müvafiq normativ hüquqi aktlara işgötürən tərəfindən əməl edilməsinə nəzarətin həyata keçirilməsində iştirak edirlər.

2. Həmkarlar ittifaqları əməyin mühafizəsi üzrə normativ aktların hazırlanmasında və müəyyən edilmiş qaydada razılaşdırılmasında iştirak edirlər, onlarla razılaşdırılmamış aktların qüvvəyə minməsinə qarşı müvafiq dövlət orqanları vasitəsilə etiraz etmək hüququna malikdirlər.

3. Həmkarlar ittifaqlarının nümayəndələri istehsal obyektlərinin və vasitələrinin sınağı və istismara qəbulu üzrə dövlət komissiyalarının işində, istehsalatda bədbəxt hadisələrin təhqiqində, əməyin mühafizəsi vəziyyətini, onun yaxşılaşdırılması üçün kollektiv müqavilələrdə nəzərdə tutulmuş tədbirlərin yerinə yetirilməsi üzrə yoxlamalarında iştirak edirlər. Vəzifəli şəxslər əməyin mühafizəsi tələblərini pozduqda, istehsalatda baş vermiş bədbəxt hadisələri gizlədikdə həmkarlar ittifaqlarının təqsirkar şəxslərin məsuliyyətə cəlb edilməsi üçün dövlət orqanları qarşısında məsələ qaldırmaq hüququ var.

4. İşçilərin sağlamlığı və həyatı üçün bilavasitə təhlükə yaranmışda həmkarlar ittifaqlarının hüququ var ki, əməyin mühafizəsi üzrə

konstruksiya çatışmazlıqları olan maşınların, mexanizmlərin və digər məhsul növlərinin istehsalını, insanların sağlamlığına zərərli təsir göstərən materialların, texniki və texnoloji vasitələrin tətbiqini, habelə əməyin mühafizəsi haqqında qanunvericiliyə zidd olan işləri və işəgötürən tərəfindən qəbul edilmiş qərarların fəaliyyətinin dayandırılması barədə əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına dövlət nəzarətini həyata keçirən orqan qarşısında məsələ qaldırırsın.

5. Həmkarlar ittifaqları bu Məcəllə ilə, habelə digər normativ hüquqi aktlarla müəyyən olunmuş əməyin mühafizəsi normalarına və qaydalarına nəzarəti onların nəzdində fəaliyyət göstərən müvafiq əmək müfəttişliyi vasitəsilə həyata keçirir. Bu müfəttişliyin hüquqları və vəzifələri Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə tənzimlənilir.

Maddə 238. Sağlam və təhlükəsiz əməyin mühafizəsi şəraitinin təmin edilməsinə görə işəgötürənlərin məsuliyyəti

İşçilərin iş yerlərində sağlam və təhlükəsiz əməyin mühafizəsi şəraiti təmin edilmədikdə və kollektiv müqavilələrdə nəzərdə tutulan tədbirlər yerinə yetirilmədikdə qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada işəgötürən inzibati və cinayət məsuliyyətinə cəlb edilir.

Maddə 239. Əməyin mühafizəsi normalarının pozulması nəticəsində işçinin səhhətinə vurulan zərərə görə, yaxud onun həlak olması ilə əlaqədar maddi məsuliyyət

1. İstehsalatda baş vermiş bədbəxt hadisədə və ya peşə xəstəliyində təqsirli (tam və ya qismən) olan işəgötürən həm işçiyə xəsarət yetirilməsi və ya sağlamlığının başqa şəkildə korlanması nəticəsində dəymiş zərərin, həm müalicə olunması üçün çəkdiyi, həm də ona müavinətlər verilməsi ilə əlaqədar çəkilən xərclərin eləcə də Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş digər əlavə xərclərin əvəzini bütövlükdə ödəməlidir.

2. İşəgötürənin təqsiri üzündən baş vermiş istehsalat qəzası və yaxud peşə xəstəliyi nəticəsində sağlamlığı pozulmuş işçilərə, habelə bu səbəbdən həlak olmuş işçilərin ailə üzvlərinə və himayəsində olan digər şəxslərə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada dəymiş zərəərə görə müvafiq ödənclər ödənilməlidir.

3. İstehsalat qəzası və yaxud peşə xəstəliyi nəticəsində sağlamlığı pozulmuş işçiyə və ya bu səbəbdən həlak olmuş işçinin ailə üzvlərinə ödənclərin verilməsi qaydaları, şərtləri və məbləği müvafiq

icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən təsdiq olunmuş qaydalarla müəyyən edilir.

4. İstehsalat qəzaları və yaxud peşə xəstəliyi nəticəsində zərərçəkən şəxslərin zərərə görə verilən ödənclərinin məbləğləri qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada əmsallaşdırılmalıdır.

5. Bu maddə ilə müəyyən edilmiş hallarda ödənclərin verilməsi qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada sığorta orqanlarında işəgötürən tərəfindən icbari şəxsi sığorta olunmuş işçilərə şamil olunmur. Əməyin mühafizəsi qaydalarının pozulması, habelə əmək şəraitinə görə zərərçəkmiş həmin işçilərə və onların ailə üzvlərinə sığorta haqqı müvafiq sığorta müqaviləsində nəzərdə tutulan qaydada və məbləğdə ödənilir.

Texniki təhlükəsizlik haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunu

Bu qanun təhlükə potensialı obyektlərin təhlükəsiz istismarının hüquqi, iqtisadi və sosial əsaslarını müəyyənləşdirir, həmin obyektləri istismar edən hüquqi və fiziki şəxslərin bu obyektlərdə baş verə biləcək qəzaların qarşısını almağa və baş vermiş qəzaların nəticələrini aradan qaldırmağa yönələn fəaliyyətini tənzimləyir.

Bu qanunun müddəaları təşkilati-hüquqi və mülkiyyət formalarından asılı olmayaraq, Azərbaycan Respublikası ərazisində təhlükə potensialı obyektlərin istismarı ilə məşğul olan bütün hüquqi və fiziki şəxslərə şamil edilir.

Maddə 1. Əsas anlayışlar

Bu qanunda istifadə olunan əsas anlayışlar aşağıdakı mənalara ifadə edilir:

- obyektlərin texniki təhlükəsizliyi (bundan sonra — texniki təhlükəsizlik) vətəndaşların və cəmiyyətin vacib həyati maraqlarının təhlükə potensialı obyektlərdə baş verə biləcək qəzalardan müdafiəsinin vəziyyəti;
- texniki nəzarət — istehsal obyektlərində işlərin aparılması qaydasını müəyyənləşdirən texniki-normativ sənədlərin

və təhlükə potensiallı obyektlərdə fəaliyyət üçün verilmiş xüsusi razılığın tələblərinə əməl olunmasına nəzarət;

- qəza – təhlükə potensiallı obyektlərdə istifadə olunan tikililərin və ya texniki qurğuların uçulması, nəzarət edilə bilməyən partlayış və ya təhlükəli maddələrin ətraf mühitə yayılması;

- hadisə – təhlükə potensiallı obyektlərdə tətbiq olunan texniki qurğuların dayanması, yaxud nasazlığı, texnoloji rejim prosesindən kənara çıxma, eləcə də istehsal obyektində işlərin aparılması qaydalarını müəyyənləşdirən normativ texniki sənədlərin tələblərinin pozulması;

- təhlükəsizlik texnikası – avtomatik nəzarət və tənzimləyici cihazlar, qoruyucu qurğular, müşahidə, xəbərvermə, rabitə vasitələri və təhlükəsizliyi təmin edən digər texniki tədbirlər kompleksi;

- uyğunluq sertifikatı – avadanlığın, maşın və mexanizmlərin, dövlət standartına və yaxud digər texniki normativ sənədlərin təhlükəsizlik tələblərinə uyğun gəlməsini müəyyən edən rəsmi şəhadətnamə.

Maddə 2. Təhlükə potensiallı obyektlər

1. Əhali və ətraf mühit üçün təhlükə yaradan (Əlavə 1-də göstərilən) partlayış-yanğın, radioaktiv və ionlaşdırıcı şüa mənbələrinin, zəhərləyici maddələrin əldə olunması, hazırlanması, emalı, daşınması, istifadə edilməsi və ləğvi ilə məşğul olan istehsal, təchizat, nəqliyyat və sosial təyinatlı obyektlər təhlükə potensiallı obyektlər hesab edilir.

2. Təhlükə potensiallı obyektlərin siyahısı müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən təsdiq edilir.

3. Təhlükə potensiallı obyektlər müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilmiş qaydada dövlət reyestrində qeydiyyatdan keçirilir.

4. *Fövqəladə vəziyyətin qüvvədə olduğu müddət ərzində onun tətbiq edildiyi ərazidə təhlükə potensiallı obyektlərin*

fəaliyyəti qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada tam və ya qismən dayandırıla bilər.

Maddə 3. Texniki təhlükəsizlik tələbləri

1. Texniki təhlükəsizlik tələbləri bu qanunla, Azərbaycan Respublikasının digər normativ-hüquqi aktları ilə, habelə texniki-normativ sənədlərlə müəyyənləşdirilən, mövcud qaydada qəbul olunan və texniki təhlükəsizliyi təmin edən şərtlərdən, qadağalardan, məhdudiyətlərdən və yerinə yetirilməsi məcburi olan digər tələblərdən ibarətdir.

2. Texniki təhlükəsizlik tələbləri dövlət standartlarına, əməyin mühafizəsi qaydalarına, habelə ekoloji və yanğın təhlükəsizliyi, ətraf mühitin mühafizəsi, sənaye və tikinti, sanitariya-epidemioloji, əhəlinin və ərazinin fəvqəladə hallardan müdafiəsi normalarına uyğun olmalıdır.

Maddə 4. Texniki təhlükəsizlik haqqında qanunvericilik

1. Texniki təhlükəsizlik haqqında qanunvericilik Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasından, bu qanundan və digər normativ hüquqi aktlardan ibarətdir.

2. Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı dövlətlərarası müqavilələrdə texniki təhlükəsizlik münasibətlərinin tənzimlənməsi barədə müəyyən olunmuş qaydalar bu qanunda nəzərdə tutulmuş qaydalardan fərqlənərsə, beynəlxalq müqavilələrin qaydaları tətbiq edilir.

Maddə 5. Texniki təhlükəsizlik sahəsində dövlət tənzimlənməsi

Texniki təhlükəsizlik sahəsində dövlət tənzimlənməsini qanunvericiliyə uyğun olaraq müvafiq icra hakimiyyəti orqanı həyata keçirir.

Maddə 6. Texniki təhlükəsizlik sahəsində fəaliyyət növlərinə xüsusi razılıq verilməsi

Texniki təhlükəsizlik sahəsində fəaliyyət növlərinə xüsusi razılıq verilməsi qaydası Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq müəyyən edilir.

Maddə 7. Təhlükə potensiallı obyektə istifadə olunan texniki qurğular və avadanlıqlar

1. Təhlükə potensiallı obyektlərdə istifadə olunan texniki qurğular, maşın və mexanizmlər texniki təhlükəsizlik tələblərinə uyğunluğu baxımından Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyənləşdirilmiş qaydada sertifikatlaşdırılır. Təhlükə potensiallı obyektlərdə istifadə olunan və sertifikatlaşdırılmış texniki qurğuların siyahısı müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən təsdiq olunur.

2. Təhlükə potensiallı obyektlərdə istifadə olunan texniki qurğuların sertifikatlaşdırılması müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən aparılır.

3. Sertifikatın verilmə qaydaları qanunvericiliyə uyğun olaraq müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyənləşdirilir.

4. Təhlükə potensiallı obyektlərdə avadanlıq və texniki qurğulardan istifadənin ümumi qaydaları və şərtləri müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyənləşdirilir.

5. Təhlükə potensiallı obyektlərdə istifadə olunan avadanlıq və texniki qurğular istismar prosesində müəyyən edilmiş qaydada texniki təhlükəsizlik ekspertizasından keçirilir.

Maddə 8. Təhlükə potensiallı obyektlərin layihələşdirilməsinə, tikintisinə və istismara qəbul edilməsinə texniki təhlükəsizlik tələbləri

1. Təhlükə potensiallı obyektin tikintisinə, genişləndirilməsinə, yenidən qurulmasına, texniki cəhətdən yeniləşdirilməsinə, konservasiyasına və ləğv edilməsinə başlanılması barədə qərarın qəbul edilməsinin məcburi şərtlərindən biri layihə sənədləri barədə texniki təhlükəsizlik üzrə müsbət ekspertiza rəyinin olmasıdır.

2. Təhlükə potensiallı obyektin tikintisi, genişləndirilməsi, yenidən qurulması, texniki cəhətdən yeniləşdirilməsi, konservasiyası və ləğv edilməsi prosesində layihə sənədlərindən

kənara çıxma hallarına yol verilmir. Layihə sənədlərinə edilən dəyişikliklər müvafiq icra hakimiyyəti orqanı ilə razılaşdırılır.

3. Təhlükə potensialı obyektin tikintisi, genişləndirilməsi, yenidən qurulması, texniki cəhətdən yeniləşdirilməsi, konservasiyası və ləğv edilməsi prosesində layihə sənədlərini işləyib hazırlayan təşkilatlar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada müəlliflik nəzarətini həyata keçirirlər.

4. Təhlükə potensialı obyektlərin istismara qəbulu Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyənləşdirilmiş qaydada aparılır.

Təhlükə potensialı obyektlərin istismara qəbulu zamanı obyektin layihə sənədlərinə uyğunluğu, hüquqi və fiziki şəxslərin təhlükə potensialı obyektlərin istismarına, habelə qəzaların lokallaşdırılmasına və nəticələrinin ləğv edilməsinə hazırlıqlarının vəziyyəti yoxlanılır.

Maddə 9. Təhlükə potensialı obyektin istismarına dair texniki təhlükəsizlik tələbləri

Təhlükə potensialı obyektini istismar edən hüquqi və fiziki şəxslər;

- bu qanunun, digər qanunların və normativ hüquqi aktların, eləcə də texniki normativ sənədlərin tələblərinə əməl etməlidir;

- təhlükə potensialı obyektlərdə işçi heyətlərini kompleksləşdirərkən onların texniki təhlükəsizlik və ixtisaslaşma tələblərinə, habelə qanunla müəyyənləşdirilmiş digər tələblərə uyğunluğunu və tibbi cəhətdən yararlığını təmin etməlidir;

- təhlükə potensialı obyektə normativ hüquqi aktlara və işlərin aparılması qaydalarını müəyyənləşdirən normativ texniki sənədlərə malik olmalıdır;

- binaların texniki təhlükəsizlik ekspertizasından keçirilməsini təmin etmək, eləcə də təhlükə potensialı obyektə istifadə olunan tikili, avadanlıq və texniki qurğuların diaqnostikasını, sınağını və ümumi yoxlanmasını keçirməlidir;

- təhlükə potensiallı obyektlərin mühafizəsini təşkil etməli və təhlükəli maddələrin saxlanması üçün texniki təhlükəsizlik tələblərinə riayət etməlidir;

- texniki təhlükəsizlik bəyannaməsi hazırlamaq, təhlükə potensiallı obyektlərin istismarı zamanı dəymiş zərərə görə məsuliyyətin məcburi sığortalıması barədə müqavilə bağlamalıdır;

- təhlükə potensiallı obyektin istismarına dair xüsusi razılığa malik olmalıdır;

- partlayıcı və radioaktiv maddələrin, partladıcı materialların və ionlaşdırıcı şüa mənbələrinin uçotunun aparılmasını, onların texniki normativ sənədlərin tələblərinə uyğun qaydada saxlanmasını, işlədilməsini və təhlükəsiz istifadə olunmasını təmin etməlidir;

- müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının təlimat, sərəncam və göstərişlərinə əməl etməlidir.

Maddə 10. Təhlükə potensiallı obyektə işləyənlərin vəzifələri

Təhlükə potensiallı obyektə işləyənlərin vəzifələri aşağıdakılardır:

- təhlükə potensiallı obyektlərdə işlərin aparılması, habelə qəza və hadisə şəraitində fəaliyyət qaydalarını müəyyənləşdirən texniki-normativ sənədlərin tələblərinə əməl etmək;

- ildə bir dəfədən az olmamaq şərti ilə tibbi müayinədən və attestasiyadan keçmək;

- təhlükə potensiallı obyektə baş verən qəza və hadisə zamanı Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyənləşdirilmiş qaydada işi dayandırmaq, qəza və ya hadisə barədə dərhal rəhbərliyə, yaxud digər vəzifəli şəxsə məlumat vermək.

Maddə 11. Hüquqi və fiziki şəxslərin qəzaların lokallaşdırılması və nəticələrinin ləğv edilməsinə yönəlmiş fəaliyyətinə tələblər

Təhlükə potensialı obyektləri istismar edən hüquqi və fiziki şəxslər obyektlərdə baş verə biləcək qəzaların qarşısını almaq və baş vermiş qəzaların nəticələrini aradan qaldırmaq məqsədilə:

- sistemli tədbirlər hazırlayır və həyata keçirir;
- işçi həyətinin qəza və hadisələrə hazırlığını vaxtaşırı təkmilləşdirir, onları attestasiyadan keçirir;
- baş verə biləcək qəzaları qabaqcadan müəyyənləşdir-mək və qarşısını almaq məqsədi ilə sistemli nəzarət təşkil edir;
- qəza və hadisə baş verdikdə istismarı dərhal dayandırır;
- peşəkar qəza-xilasetmə xidmətləri, yaxud peşəkar qəza-xilasetmə hissələri ilə müqavilələr bağlayır;
- qəzaların lokallaşdırılması və nəticələrinin ləğv edilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının qanunverici-liyinə uyğun olaraq maliyyə vəsaitinin və maddi-texniki vasitələrin ehtiyatını yaradır;
- bu Qanundan, Azərbaycan Respublikasının digər qanunvericilik aktlarından, habelə qəza şəraitində fəaliyyət qaydalarını müəyyənləşdirən texniki-normativ sənədlərdən irəli gələn digər vəzifələri yerinə yetirir.

Maddə 12. Texniki təhlükəsizlik tələblərinə riayət olunmasına daxili nəzarət

1. Təhlükə potensialı obyektini istismar edən hüquqi və fiziki şəxslər texniki təhlükəsizlik tələblərinə riayət olunmasına nəzarəti müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi tələblərə uyğun təşkil etməli və həyata keçirməlidir.

2. Texniki təhlükəsizlik tələblərinə riayət olunmasına istehsal nəzarətinin təşkili və onun həyata keçirilməsi səlahiyyəti verilmiş işçilər barəsində məlumat müvafiq icra hakimiyyəti orqanına təqdim edilməlidir.

Maddə 13. Qəza səbəblərinin texniki təhqiqatı

1. Təhlükə potensialı obyektə baş vermiş hər bir qəza faktı üzrə müvafiq icra hakimiyyəti orqanının təşkil etdiyi xüsusi komissiya tərəfindən texniki təhqiqat aparılır.

2. Xüsusi komissiya təhlükə potensialı obyektin yerləşdiyi yerli özünüidarəetmə orqanlarının, obyektin istismarını həyata keçirən hüquqi və fiziki şəxslərin, habelə layihə, elmi-tədqiqat institutlarının, tikinti-quraşdırma, ekspertiza, texniki təhlükəsizlik, sığorta və sair təşkilatların nümayəndələrini təhqiqat işinə cəlb edə bilər.

3. Təhlükə potensialı obyektini istismar edən hüquqi və fiziki şəxslər qəza səbəblərinin texniki təhqiqatı üzrə komissiyaya öz səlahiyyətlərini həyata keçirmək üçün müvafiq məlumat və sənədləri təqdim etməlidir.

4. Qəza səbəblərinin texniki təhqiqatının nəticələri barədə akt tərtib edilir. Həmin aktda qəzanın səbəbləri və şəraiti, dəyən ziyanın həcmi, texniki təhlükəsizlik tələblərinin pozulması halları, həmçinin qəza nəticələrinin lokallaşdırılması və ləğv edilməsi üzrə görülmüş tədbirlər göstərilir.

5. Qəzanın səbəbləri üzrə texniki təhqiqat xərcləri qəza baş vermiş obyektini istismar edən hüquqi və ya fiziki şəxs tərəfindən maliyyələşdirilir.

Maddə 14. Texniki təhlükəsizlik ekspertizası

1. Texniki təhlükəsizlik ekspertizası aşağıdakılara şamil olunur:

- təhlükə potensialı obyektin tikintisi, genişləndirilməsi, yenidən qurulması, texniki cəhətdən yeniləşməsi, konservasiyası və ləğvinə dair layihə sənədlərinə;

- təhlükə potensialı obyektə istifadə olunan avadanlıq və texniki qurğulara;

- təhlükə potensialı obyektəki bina və tikililərə;

- texniki təhlükəsizlik bəyannaməsi və təhlükə potensialı obyektin istismarı ilə bağlı olan digər sənədlərə.

2. Texniki təhlükəsizlik ekspertizası obyektini istismar edən hüquqi və ya fiziki şəxsin hesabına bu ekspertizanı aparmağa xüsusi razılıq olan təşkilat tərəfindən həyata keçirilir.

3. Texniki təhlükəsizlik ekspertizasını həyata keçirən təşkilat ekspertizanın nəticəsi barədə rəy verir.

Təhlükə potensialı obyektini istismar edən hüquqi və ya fiziki şəxs bəyannamədə göstərilən məlumatların tam və dəqiq olmasına görə qanunvericiliyə uyğun olaraq məsuliyyət daşıyır.

5. Hüquqi və ya fiziki şəxs təhlükə potensialı obyektini istismarı ilə bağlı xüsusi razılıq almaq üçün müraciət etdikdə, yaxud bəyannamədə göstərilən məlumatlar və ya texniki təhlükəsizliyə dair tələblər dəyişdikdə texniki təhlükəsizlik bəyannaməsi dəqiqləşdirilir və ya yenidən işlənib hazırlanır.

6. Texniki təhlükəsizlik bəyannaməsi müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyənləşdirilmiş qaydada müvafiq dövlət və yerli özünüidarəetmə orqanlarına təqdim edilir.

7. Texniki təhlükəsizlik bəyannaməsi qanunvericiliyə uyğun olaraq texniki təhlükəsizlik ekspertizasından keçməlidir.

Maddə 16. Təhlükə potensialı obyektləri istismar edən hüquqi və fiziki şəxslərin məsuliyyətinin icbari sığortası

Təhlükə potensialı obyektləri istismar edən hüquqi və fiziki şəxslərin həmin obyektlərdə baş verə biləcək qəza nəticəsində digər şəxslərin həyatına, sağlamlığına, yaxud əmlakına və ətraf mühitə dəyən zərərə görə məsuliyyəti icbari qaydada sığortalanır. Sığortanın qaydası və şərtləri qanunla müəyyən edilir.

Maddə 17. Təhlükə potensialı obyektlərə dövlət nəzarəti

1. Təhlükə potensialı obyektlərə dövlət nəzarəti həmin obyektlərin istismarının texniki təhlükəsizlik tələblərinə uyğunluğunu yoxlamaq məqsədilə müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən təşkil olunur və həyata keçirilir.

2. Dövlət nəzarətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar müvafiq icra hakimiyyəti orqanının vəzifəli şəxsləri aşağıdakı səlahiyyətlərə malikdirlər:

- təhlükə potensialı obyektlərə sərbəst daxil olmaq;
- təhlükə potensialı obyektlərin istismarı ilə bağlı sənədlərlə tanış olmaq;
- təhlükə potensialı obyektləri istismar edən hüquqi və fiziki şəxslərə müvafiq fəaliyyət növünün həyata keçirilməsi

üçün verilmiş xüsusi razılıq şərtlərinin yerinə yetirilməsini yoxlamaq;

- təhlükə potensialı obyektlərdə baş verən qəzaların texniki təhqiqatının aparılmasının düzgünlüyünü, habelə bu təhqiqatlar nəticəsində görülmüş tədbirlərin kifayətləndirici olub-olmamasını araşdırmaq;

- yoxlama nəticəsində aşkar olunmuş pozuntuları aradan qaldırmaq üçün hüquqi və fiziki şəxslərə yazılı sərəncam vermək;

- texniki təhlükəsizlik sahəsində, o cümlədən obyektə bina və tikintilərin, təhlükə potensialı obyektə tətbiq olunan texniki qurğuların texniki təhlükəsizlik ekspertizasının həyata keçirilməsinin zərurəti barədə öz səlahiyyətləri çərçivəsində göstərişlər vermək;

- texniki təhlükəsizlik tələblərinin pozulmasında təqsirkar olan şəxsləri Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada inzibati məsuliyyətə cəlb etmək, həmin şəxslərin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilmələri üçün toplanmış materialları hüquq-mühafizə orqanlarına göndərmək;

- təhlükə potensialı obyektlərin mütəxəssislərinin və vəzifəli şəxslərinin ixtisaslarının təkmilləşdirilməsini tələb etmək;

- hüquqi və fiziki şəxsə verilmiş xüsusi razılıq fəaliyyətinin məhdudlaşdırılması, yaxud dayandırılması, habelə texniki təhlükəsizlik tələbləri kobud şəkildə pozulduqda xüsusi razılığın fəaliyyətinə xitam verilməsi barədə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada tədbirlər görmək;

- başqa şəxslərin həyatına, sağlamlığına, əmlakına dəyən zərərin ödənilməsi barədə məhkəmədə iddia ilə çıxış etmək;

- bu Qanundan, Azərbaycan Respublikasının digər qanunvericilik aktlarından irəli gələn səlahiyyətləri yerinə yetirmək.

Maddə 18. Texniki təhlükəsizlik sahəsində mübahisələrin həlli qaydası

Texniki təhlükəsizlik sahəsində mübahisələr Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq həll olunur.

Maddə 19. Texniki təhlükəsizlik sahəsində qanunvericiliyin pozulmasına görə məsuliyyət

Bu Qanunun pozulmasında təqsirkar olan şəxslər Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq məsuliyyət daşıyırlar.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Heydər ƏLİYEV.

Bakı şəhəri, 2 noyabr 1999-cu il.

№ 733-IQ.

«Azərbaycan» qəzetində dərc edilmişdir (08 fevral 2000-ci il, № 29).

4 mart 2005-ci il tarixli, 856-IIQD nömrəli qanuna əsasən dəyişikliklərlə .

Əlavə 1

Təhlükə potensiallı istehsal obyektləri

Təhlükə potensiallı istehsal obyektləri kateqoriyasına aiddir:

1. Alınan, istifadə edilən, emal olunan, düzəldilən, saxlanılan, nəql olunan, məhv edilən aşağıda göstərilən təhlükəli maddələr:

1.1. Tez alovlanan maddələr – normal təzyiqdə və hava ilə qarışdıqda tez alovlanma qabiliyyəti alan və normal təzyiqdə qaynama temperaturu 20⁰C və ya aşağı olan qazlar;

1.2. Oksidləşən maddələr – yanmaya kömək edən, tez alovlanma yaradan və (və ya) oksidləşmə-bərpaedici ekzotermik reaksiya nəticəsində, digər maddələrin tez alovlanmasına səbəb olan maddələr;

1.3. Tez alışan maddələr – öz-özünə, eləcə də alışdırma mənbəyindən alışan və sonra müstəqil yanan mayelər, qazlar, tozlar;

1.4. Partlayıcı maddələr – xarici təsir nəticəsində istilik ayrılması və qazların əmələ gəlməsi ilə sürətlə öz-özünə genişlənən kimyəvi çevrilməyə malik olan maddələr;

1.5. Zəhərləyici maddələr – canlı orqanizmlərə təsiri nəticəsində onların məhvinə gətirib çıxaran və aşağıdakı xarakteristikaya malik olan maddələr:

- orqanizmə (mədəyə) düşərkən hər kiloqrama 15 milliqramdan, hər kiloqrama 200 milliqramadək (daxil olmaqla) orta ölüm dozası olan;

- dəriyə düşərkən hər kiloqrama 50 milliqramdan hər kiloqrama 400 milliqramda qədər (daxil olmaqla) orta ölüm dozası olan;

- havada hər litrə 0,5 milliqramdan hər litrə 2 milliqramadək orta ölüm konsentrasiyası olan;

1.6. Yüksək zəhərləyici maddələr – canlı orqanizmlərə təsir edərkən onların məhvinə gətirən və aşağıdakı xüsusiyyətləri olan maddələr:

- orqanizm (mədə) daxilində qəbul olunarkən hər kiloqrama orta ölüm dozası 15 milliqramdan çox olmayan;

- dəriyə təsir edərkən hər kiloqrama orta ölüm dozası 50 milliqramdan çox olmayan;

- havada hər litrə orta ölüm konsentrasiyası 0,5 milliqramdan çox olmayan;

1.7. Ətraf mühit üçün təhlükəli maddələr – su mühitində aşağıdakı kəskin zəhərləyici göstəriciləri ilə xarakterizə olunan maddələr:

- 96 saat ərzində balığa inqalyasiya təsiri edərkən hər litrdə orta ölüm dozası 10 milliqramdan çox olmayan;

- 48 saat ərzində şirin su mikroorqanizmlərə təsiri zamanı hər litrə orta ölüm dozası 10 milliqramdan çox olmayan;

- 72 saat ərzində yosunlara təsir edərkən hər litrə orta ingibirasiya konsentrasiyası 10 milliqramdan çox olmayan;

2. Təzyiq altında 0,07 meqapaskaldan artıq və ya suyun qaynama temperaturu 115⁰C rejimdə işləyən avadanlıqlar;

3. Stasionar şəkildə quraşdırılmış və səyyar yükqaldıran mexanizmlər eskalator, kanat yolları, funikulyorlar və liftlər;
 4. Qara və əlvan metalların əridilməsi və bunun nəticəsində ərintilərin alınması;
 5. Dağ-mədən işləri, faydalı qazıntıların zənginləşdirilməsi və yeraltı şəraitdə işlərin aparılması;
 6. Neftqazçıxarma sənayesi (magistral neft-qaz boru kəmərlərini daxil etməklə) və geoloji kəşfiyyat işləri;
 7. Təhlükəli yüklərin hava, dəniz, dəmir yolları və avtonəqliyyat vasitələri ilə daşınması;
 8. Elevatorlu-unüyütmə, qarışıq yem və mineral gübrə sənayesi;
 9. Neft-kimya, neft emalı və qaz təchizatı sahələri.
-

Əlavə 2

**Təhlükə potensialı istehsal obyektində texniki
təhlükəsizlik bəyannaməsinin məcburi işlənilib
hazırlanmasına əsas verən təhlükəli maddələrin son həddi**

Cədvəl 1

Təhlükəli maddənin adı	Təhlükəli maddənin son hədd miqdarı (t)
Ammonyak	500
Ammonium nitrat (tərkibində ammonium nitratdan azot kütləsinin 28 faizdən çox olduğu ammonium-nitrat və ammonium qarışığı, ammonium-nitrat konsentrasi kütləsinin 90 faizdən çox olduğu ammonium-nitratın su məhsulu)	2500
Gübrə formasında ammonium-nitrat [(ammonium-nitrat (ammonium-nitrat əsasında sadə gübrələr, eləcə də tərkibində ammonium-nitratdan azot kütləsinin 28 faizdən çox olduğu mürəkkəb gübrələr (mürəkkəb gübrələrin tərkibində fosfat və (və ya) kalium ilə birlikdə ammonium-nitrat var)]	10000
Akrlonitril	200
Xlor	25
Etilen-oksidi	50
Tərkibində sian olan hidrogen	20
Tərkibində flor olan hidrogen	50
Tərkibində sulfat olan hidrogen	50
Kükürd dioksidi	250
Kükürd trioksidi	75
Alkillər	50
Fosgen	0,75
Metilzosiyanat	0,15

Cədvəl 2

Təhlükəli maddələrin növləri	Təhlükəli maddənin son hədd miqdarı (t)
Tez alovlanan qazlar	200
Əmtəə-xammal anbarlarında və bazarlarında olan alışan mayelər	50000
Texnoloji prosesdə istifadə edilən və ya magistral boru kəmərləri ilə nəql olunan alışan maddələr	200
Zəhərləyici maddələr	200
Yüksək zəhərləyici maddələr	20
Oksidləşən maddələr	200
Partlayıcı maddələr	50
Radioaktiv maddələr və vasitələr	50
Ətraf təbii mühit üçün təhlükə törədən maddələr	200

Qeyd 1. Cədvəl 1-də göstərilməyən təhlükəli maddələr üçün cədvəl 2 tətbiq edilir.

Qeyd 2. Əgər təhlükə potensialı obyektlər arasında məsafə 500 metrəndən azdırsa, təhlükəli maddənin cəmi miqdarı nəzərə alınır.

Qeyd 3. Əgər eyni kateqoriyadan olan təhlükəli maddələrin bir neçə növü istifadə olunursa, onda onların hüddud miqdarı cəmi aşağıdakı kimi təyin olunur:

burada,

$m(i)$ — tətbiq olunan maddənin miqdarı;

$M(i)$ — 1-dən n -ə qədər bütün i üçün olan maddənin hədd miqdarıdır.

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti
İstehsalat qəzası və yaxud peşə xəstəliyi nəticəsində
sağlamlığı pozulmuş işçiyə və ya bu səbəbdən həlak
olmuş işçinin ailə üzvlərinə ödənclərin verilməsi
qaydalarının, şərtlərinin və məbləğinin təsdiq
edilməsi haqqında
Qərar № 3

Bakı şəhəri, 9 yanvar 2003-cü il

Azərbaycan Respublikası Əmək Məcəlləsinin 239-cu maddəsinin üçüncü hissəsinə əsasən Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti **qərara alır**:

1. «İstehsalat qəzası və yaxud peşə xəstəliyi nəticəsində sağlamlığı pozulmuş işçiyə və ya bu səbəbdən həlak olmuş işçinin ailə üzvlərinə ödənclərin verilməsi qaydaları, şərtləri və məbləği» təsdiq edilsin (əlavə olunur).

2. «Əmək vəzifələrini yerinə yetirərkən xəsarət almış, peşə xəstəliyinə tutulmuş işçilərə və yaxud bu səbəblərdən həlak olmuş işçilərin ailələrinə müəssisələr, idarələr, təşkilatlar tərəfindən zərərin ödənilməsi Qaydaları haqqında» Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 1996-cı il 24 sentyabr tarixli, 129 nömrəli qərarı qüvvədən düşmüş hesab edilsin.

3. Bu qərar imzalandığı gündən qüvvəyə minir.

Azərbaycan Respublikasının Baş naziri

A. RASI-ZADƏ

«Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu»nda dərc edilmişdir (31 yanvar 2003-cü il, № 1, maddə 66) («VES Consultancy» LLC).

10 avqust 2004-cü il tarixli, 111 nömrəli; 22 fevral 2008-ci il tarixli, 50 nömrəli qərarlara əsasən əlavə və dəyişikliklərlə («VES Consultancy» LLC).

*Azərbaycan Respublikası
Nazirlər Kabinetinin
2003-cü il 9 yanvar tarixli,
3 nömrəli qərarı ilə
təsdiq edilmişdir*

İstehsalat qəzası və yaxud peşə xəstəliyi nəticəsində sağlamlığı pozulmuş işçiyə və ya bu səbəbdən həlak olmuş işçinin ailə üzvlərinə ödənclərin verilməsi qaydaları, şərtləri və məbləği

1. Ümumi müddəalar

1.1. Azərbaycan Respublikasında işçilərin sağlam və təhlükəsiz əmək şəraiti Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcələsi ilə tənzimlənir.

Bu Qaydalar Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcələsinə əsasən istehsalat qəzası və yaxud peşə xəstəliyi nəticəsində sağlamlığı pozulmuş işçiyə və ya bu səbəbdən həlak olmuş işçinin ailə üzvlərinə ödənclərin verilmə qaydalarını, şərtlərini və məbləğini müəyyən edir.

İşçinin istehsalat qəzası və yaxud peşə xəstəliyi nəticəsində sağlamlığı pozulduqda və ya bu səbəbdən həlak olduqda (bundan sonra – istehsalatda əmək xəsarəti), bədbəxt hadisənin təhqiqat aktına əsasən təqsirkar müəssisə, idarə və təşkilatlar (bundan sonra – təqsirkar işəgötürən (təqsirkar müəssisə) işçiyə dəyən zərərə görə qanunvericiliyə uyğun olaraq maddi məsuliyyət daşıyır. Bu zərər təqsirkar müəssisələrdə gəlir hesabına, büdcədən maliyyələşdirilən müəssisələrdə isə büdcə vəsaiti, yaxud büdcədənənar vəsaitlər hesabına ödənilir.

Zərərçəkənə istehsalatda əmək xəsarəti nəticəsində onun itirdiyi peşə əmək qabiliyyətinin (peşə əmək qabiliyyəti olmadığı isə ümumi əmək qabiliyyətinin) dərəcəsiindən asılı olaraq aylıq ödənclər, habelə sağlamlığının pozulması ilə bağlı əlavə cəkdiyi xərclər ödənilir.

Zərərçəkənin qəsdli nəticəsində əmələ gəlmiş zərərdən başqa, zərərçəkənin günahının dərəcəsi asılı olmayaraq, dəyən zərərin əvəzi ödənilir.

1.2. Aşağıdakı sənədlər olduqda, təqsirkar işəgötürən əmək xəsarətinə görə dəyən zərəri ödəməlidir:

- istehsalatda baş vermiş bədbəxt hadisə haqqında qanunvericiliklə müəyyən edilmiş formada tərtib olunmuş akt və yaxud işəgötürən tərəfindən əməyin mühafizəsi qaydalarına əməl olunmadığına görə işçi ilə istehsalatda bədbəxt hadisənin baş verməsi barədə məhkəmənin hökmü (qətnaməsi, qərarı);

- işçinin peşə əmək qabiliyyətinin itirilməsini və yaxud peşə xəstəliyini təsdiq edən Tibbi-Sosial Ekspert Komissiyasının (TSEK) şəhadətnaməsi və yaxud ölümü haqqında şəhadətnamə.

1.3. Təqsirkar işəgötürən istehsalatda bədbəxt hadisə nəticəsində əmək qabiliyyətini itirmiş və ya peşə xəstəliyinə tutulmuş, müvafiq həkim məsləhət komissiyası və ya TSEK-in rəyi əsasında müvəqqəti yüngül işə keçirilmiş işçilərə əvvəlki əmək haqqı ilə yeni iş yerindəki əmək haqqı arasındakı fərq ödəyir. Bu fərq işçinin əmək qabiliyyəti bərpa olunanaqədər, *əlillik və ya sağlamlıq imkanlarının məhdudluğu müəyyən edildiyi* vaxtadək ödənilməlidir.

1.4. TSEK qüvvədə olan qanunvericiliyə müvafiq istehsalatda əmək xəsarəti nəticəsində zərərçəkənin peşə əmək qabiliyyətinin (peşə əmək qabiliyyəti olmadıqda isə ümumi əmək qabiliyyətinin) itirilmə müddətini, dərəcəsi (faizini), əlillik qrupunu, *sağlamlıq imkanları məhdudluğunu* və habelə səhhətinin pozulması ilə əlaqədar əlavə çəkdiyi xərcləri (qüvvəli yeməklər, protezlər, kənar şəxsin ona göstərdiyi xidmət və sair xərclər) müəyyən edir və bu barədə qərar çıxarır.

2. Zərərçəkənə dəymiş zərəra görə ödənclərin növləri və miqdarı

2.1. İstehsalatda əmək xəsarəti nəticəsində zərərçəkənin əmək qabiliyyətinin azalması və ya ölümü nəticəsində dəyən zərərin əvəzi aylıq ödənişlər yolu ilə ödənilir.

Həmin aylıq ödənc zərərçəkənin xəsarət almazdan və yaxud peşə əmək qabiliyyətini itirdiyi gündən əvvəl malik olduğu orta aylıq əmək haqqının həmin xəsarət nəticəsində itirdiyi peşə əmək qabiliyyətinin faizi miqdarında müəyyən edilib ödənilir.

İstehsalatda əmək xəsarəti nəticəsində həlak olmuş şəxsin himayəsində olmuş və zərərə görə aylıq ödənc almaq hüququna malik şəxslərə himayəçinin vəfat etməmişdən əvvəlki faktiki orta aylıq əmək haqqının 100 faizi miqdarında ödəniş müəyyən edilir.

2.2. Əmək xəsarəti ilə əlaqədar təqsirkar müəssisə zərərçəkənə sağlamlığının pozulması ilə bağlı əlavə çəkdiyi xərclərin, o cümlədən müalicəyə, əlavə qidalanmaya, dərman alınmasına, protezləşdirməyə, başqasının qulluğuna, sanatoriya-kurort müalicəsinə, xüsusi nəqliyyat vasitələri əldə edilməsinə, başqa peşəyə hazırlanmaya çəkdiyi xərclərinin əvəzini ödəyir, bu şərtlə ki, zərərçəkənin həmin yardım və qulluq növlərinə möhtac olduğu və bunları pulsuz almaq hüququnun olmadığı müəyyənləşdirilsin.

2.3. Zərərə görə aylıq ödəncin məbləği müəyyənləşdirilərkən zərərçəkənə xəsarət yetirilməsi və ya sağlamlığının başqa şəkildə pozulması ilə əlaqədar təyin edilmiş əlilliyə görə pensiya, eləcə də həm sağlamlığına zərər vurulanadək, həm də zərər vurulduqdan sonra təyin edilmiş digər pensiyalar, müavinətlər və digər bu cür ödənişlər nəzərə alınmır və zərərin əvəzinin ödənilməsi miqdarının azaldılmasına səbəb olmur (zərərin əvəzinin ödənilməsi hesabına daxil edilmir).

3. Zərərə görə ödəncləri almaq hüququna malik olan şəxslər, ödənclərin ödənilmə müddətləri və hesablanması qaydası

3.1. Zərərçəkənin (ailə başçısının) öldüyü halda zərərə görə ödəncləri almaq hüququ olan şəxslər Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 1121-ci maddəsi ilə müəyyən edilir.

3.2. Zərərçəkənlərə və yaxud zərəyə görə aylıq ödənc almaq hüququna malik olan şəxslərə ödənclər aşağıdakı vaxtdan verilir:

- zərəri çəkmiş işçilərə – istehsalatda əmək xəsəratı nəticəsində əvvəlki peşə əmək qabiliyyətini itirdiyi gündən;
- işçinin vəfatı ilə əlaqədar olaraq zərərin ödənilən miqdarını almaq hüququna malik olan şəxslərə - mərhumun vəfat etdiyi gündən, lakin zərərin ödənilən məbləğini almaq hüququnu əldə etdiyi gündən tez olmayaraq.

3.3. Zərəyə görə aylıq ödəncin miqdarının hesablanmasında götürülən orta əmək haqqı zərərçəkənin əmək xəsəratı almamışdan və ya peşə əmək qabiliyyətini itirməmişdən əvvəlki 12 təqvim ayı üzrə hesablanır.

Zərərçəkənin orta aylıq əmək haqqı onun sağlamlığının pozulmasından əvvəlki on iki aylıq əmək haqqının ümumi məbləğinin on ikiyə bölünməsi yolu ilə hesablanır. Zərəri vurulanadək zərərçəkən on iki aydan az işləmiş olduğu halda, orta aylıq əmək haqqı sağlamlığın pozulmasından əvvəlki faktiki işlənmiş aylar üçün əmək haqqının ümumi məbləğinin həmin ayların sayına bölünməsi yolu ilə hesablanır. Zərərçəkənin tam işləmədiyi aylar onun arzusu ilə tam işlənmiş əvvəlki aylarla əvəz edilir və ya əvəz etmək mümkün olmadıqda, hesabdan çıxarılır.

Zərərçəkən peşə xəstəliyinə tutulduqda, zərəyə görə aylıq ödəncin miqdarının hesablanmasında götürülən orta əmək haqqı zərərçəkənin işlədiyi peşə (vəzifə) üzrə əmək fəaliyyətinin dayandırıldığı və ya peşə xəstəliyinin təsdiq edildiyindən əvvəlki 12 təqvim ayı üzrə hesablanır.

Əmək xəsəratı nəticəsində zərərçəkən vəfat etdikdə, zərəyə görə aylıq ödəncin miqdarının hesablanmasında götürülən orta əmək haqqı işçinin ölümündən əvvəlki 12 təqvim ayı üzrə hesablanır.

3.4. İstehsalatda əmək xəsəratı ilə əlaqədar ödənilən zərəyə görə aylıq ödəncin miqdarının hesablanmasında götürü-

lən orta əmək haqqı müəyyən edilərkən nəzərə alınan və alınmayan ödənclərin siyahısı «Məzuniyyət vaxtı üçün orta əmək haqqının hesablanması zamanı nəzərə alınan və alınmayan ödənclərin müəyyən edilməsi və məzuniyyət vaxtı üçün orta əmək haqqının əmsallaşdırılması qaydasının təsdiq edilməsi barədə» Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 1999-cu il 25 avqust tarixli, 137 nömrəli qərarının 1 nömrəli əlavəsinə uyğun olaraq müəyyən edilir.

Əgər xəsarət yetiriləndək və ya sağlamlığı başqa şəkildə pozulanadək zərərçəkənin əmək haqqında onun əmlak vəziyyətini yaxşılaşdıran sabit dəyişikliklər baş vermişdirsə (tutduğu vəzifə üzrə əmək haqqı artırılmışdırsa, daha yüksək maaşlı iş keçirilmişdirsə, əyani təhsil aldığı təhsil müəssisəsini bitirdikdən sonra iş girmişdirsə və zərərçəkənin əməyinin ödənilməsində dəyişikliyin və ya dəyişiklik imkanının sabitliyinin sübuta yetirildiyi başqa hallarda), onun aylıq əmək haqqı müəyyənləşdirilərkən yalnız müvafiq dəyişiklikdən sonra aldığı və ya almalı olduğu aylar üzrə əmək haqqı nəzərə alınır.

18 yaşına çatmamış zərərçəkənin aylıq ödəncinin miqdarı minimum əmək haqqının beş misindən az ola bilməz.

3.5. İstehsalatda əmək xəsarəti ilə əlaqədar ödənilən zərərə görə aylıq ödənclərin miqdarı qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada təqsirkar müəssisədə işçilərin minimum əmək haqqı və yaxud tarif (vəzifə) maaşlarının kütləvi artımı zamanı qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada təshih edilir və ödənilir. Bu halda aylıq ödənclərin miqdarının hesablanmasında götürülən orta əmək haqqı zərərçəkənin həmin təqsirkar müəssisədə işlədiyi peşə (vəzifə) üzrə tarif maaşının kütləvi artımdan sonra iki aylıq faktiki orta əmək haqqı hesabından müəyyən edilir və göstərilən artım günündən başlayaraq ödənilir. Həmin orta aylıq əmək haqqının hesablanmasında nəzərə alınan və nəzərə alınmayan ödənclərin siyahısı «Orta əmək haqqı hesablanarkən nəzərə alınan və alınmayan ödənclərin müəyyən edilməsi barədə» Azərbaycan Respublikası Nazir-

lər Kabinetinin 2000-ci il 15 iyul tarixli, 126 nömrəli qərarına uyğun olaraq müəyyən edilir.

Mövcud şəraitdə zərərçəkənin peşəsinin (vəzifəsinin) adı dəyişdirildikdə və yaxud ləğv edildikdə, təqsirkar müəssisədə müvafiq peşə (vəzifə) və yaxud peşə qrupları, müəssisə üzrə orta əmək haqqından müəyyən edilərək hesablanır.

3.6. 3.3–3.5-ci bəndlərdə göstərilən qaydada təqsirkar müəssisə tərəfindən zərərçəkənin əvəzçiliklə işlədiyi yerdə aldığı əmək haqqı hesablanıb ödənilir.

3.7. Ermənistan Respublikasının müəssisələrində əmək xəsarəti nəticəsində dəymiş zərərə görə ödənc alan qaçqın statuslu zərərçəkənlərin zərərə görə ödənclərinin miqdarının hesablanmasında götürülən orta aylıq əmək haqqı Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi tərəfindən respublika üzrə həmin zərərçəkənlərin işləmiş olduqları müvafiq sahələr üzrə mövcud orta aylıq əmək haqqı hesabından müəyyən edilir və hər ilin birinci rübündə keçən ilin orta əmək haqqı əsasında yenidən hesablanaraq Azərbaycan Respublikası Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun vəsaiti hesabına ödənilir.

3.8. *Ləğv edilmiş təqsirkar kolxoz və sovxozların hüquqi varisi olmadıqda, zərərçəkənlərə və yaxud zərərin əvəzini almaq hüququna malik olan şəxslərə zərərə görə ödənclərin miqdarının hesablanmasında götürülən orta aylıq əmək haqqı Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi tərəfindən respublikada kənd təsərrüfatı sahəsi üzrə mövcud olan orta aylıq əmək haqqından müəyyən edilir və hər ilin birinci rübündə keçən ilin orta aylıq əmək haqqı əsasında yenidən hesablanır və bu qərar qüvvəyə mindiyi tarixdən Azərbaycan Respublikası Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun vəsaiti hesabına ödənilir. Mülkiyyət forması dəyişdirilmədən saxlanılan kolxoz və sovxozlar barədə məlumat ildə bir dəfə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi tərəfindən Dövlət Sosial Müdafiə Fonduna təqdim edilir*

3.9. İstehsalat təlimi (təcrübəsi) keçən dövrdə istehsalatda əmək xəsarəti alan zərərçəkənlərə və yaxud bu səbəbdən həlak olmuş şəxslərin zərəre görə ödənc almaq hüququna malik olan ailə üzvlərinə ödənilməli olan zərərin miqdarı onun öyrəndiyi peşə (vəzifə) üzrə faktiki orta əmək haqqı, lakin müvafiq tarif (vəzifə) maaşından aşağı olmamaqla hesablanır. Bu halda faktiki orta əmək haqqı hesablanarkən bu Qaydaların 3.5-ci bəndində göstərilən nəzərə alınan və alınmayan ödənişlər götürülür. Həmin zərərçəkənlərə istehsalat təlimi (təcrübəsi) keçən dövrdə əmək haqqının verilmədiyi hallarda ödənilməli olan zərərin miqdarı müvafiq peşə (vəzifə) üzrə tarif (vəzifə) maaşından aşağı olmamaqla hesablanır.

3.10. Zərər dəyməsində təqsirkar olan müəssisənin yenedən təşkil edildiyi halda onun hüquqi varisi zərərçəkənə zərərin əvəzini ödəyir.

3.11. Zərər dəyməsində təqsirkar olan müəssisənin ləğv olunduğu halda qanunvericiliklə müəyyənləşdirilmiş qaydada zərərçəkənə zərərin əvəzi ödənilir.

3.12. Zərərin ödənilməsi ilə əlaqədar tərəflər arasında yaranan mübahisələr Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə müvafiq olaraq həll edilir.

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
NAZİRLƏR KABİNETİ**

Q Ə R A R

№ 038

06/03/2000 il

**İş yerlərinin attestasiyasının keçirilməsi
Qaydalarının təsdiq edilməsi haqqında**

İş yerlərinin attestasiyasının keçirilməsi Qaydalarının təsdiq edilməsi haqqında “Azərbaycan Respublikası Əmək Məcələsinin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bununla bağlı hüquqi tənzimləmə haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə “Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1999-cu il 15 aprel tarixli, 122 nömrəli Fərmanın icrası təmin etmək məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti qərara alır:

1. “İş yerlərinin attestasiyasının keçirilməsi Qaydaları ” təsdiq edilsin (əlavə olunur).

2. Bu qərar imzalandığı gündən qüvvəyə minir

Azərbaycan Respublikasının Baş naziri A.Rasi-zadə

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2000-ci il 6 mart tarixi, 38 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmişdir

İş yerlərinin attestasiyasının keçirilməsi QAYDALARI

I. Ümumi müddəalar

1.1. Bu Qaydalar iş yerlərinin attestasiyasının keçirilməsində mülkiyyət və təşkilatı –hüquqi formasında asılı olmayaq respublika ərazisində yerləşən bütün müəssisə və təşkilatlar (bundan sonra – Müəssisə) üçün əsasdır və iş yerlərinin attestasiyasının məqsədlərini, onun keçirilməsi və müəssisələrdə attestasiyasının nəticələrinin istifadəsi və rəsmiləşdirilməsi qaydalarını müəyyən edir .

1.2. Müəssisədə mövcud olan bütün iş yerləri attestasiyadan keçməlidir.

1.3. İş yerlərinin attestasiyasının normativ əsasını Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsi və onun müddəalarına uyğun müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən qəbul edilmiş normativ – hüquqi aktlar, əməyin təhlükəsizlik standartları sistemi (ƏTSS), sanitariya qaydaları, normaları və gigiyena normativləri təşkil edir.

1.4. Bu Qaydaları uyğun keçirilən əmək şəraiti üzrə iş yerlərinin attestasiyasının nəticələri aşağıdakı məqsədlərlə istifadə olunur:

qüvvədə olan normativ – hüquqi sənədlərə uyğun olaraq əmək şəraiti və mühafizəsi üzrə tədbirlərin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi;

qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada əmək şəraiti təhlükəli və zərərli olan işlərdə və ağır işlərdə məşğul olan işçilərə güzəştlərinin və kompensasiyaların verilməsi əsaslandırılması;

peşə xəstəliyi şübhəsi altında, peşə xəstəliyinin diapazonunun təyin olunmasında, eyni zamanda, mübahisələrin məhkəmə yolu ilə olunması, xəstəliyin peşə ilə bağlılığı məsələsinin həlli;

işçilərin sağlamlığını və həyatını bilavasitə təhlükə altına qoyan sexin, sahənin, istehsalat avadanlıqlarının istismarın dayandırılması və texnologiyanın dəyişdirilməsi məsələsinə baxılması;

işçilərin əmək şəraiti bağlı məsələlərin əmək müqaviləsinə (kontrakta) daxil edilməsi;

iş yerlərində işçilərin əmək şəraiti ilə tanış edilməsi;

əməyin mühafizəsi haqqında qanunvericiliyin pozulması ilə əlaqədar olaraq təqsirkar vəzifəli şəxslərə inzibata – iqtisadi sanksiyaların tətbiq edilməsi.

1.5. Attestasiyanın keçirilməsi müddəti 5 ildə bir dəfədən az əməyin xarakterinin və şəraitinin dəyişməsində asılı olaraq müəssisənin özü tərəfindən müəyyən olunur.

İstehsal avadanlıqların yeniləri ilə əvəz edilməsindən, texnoloji proseslərin dəyişdirilməsindən, kollektiv mühafizə vasitələrin yenidən qurulması ilə əlaqədar, habelə, Dövlət Əmək Müfəttişliyinin əmək şəraiti üzrə iş yerlərinin attestasiyasını keçirdiyi zaman aşkar olunmuş pozuntuların aradan qaldırılması məqsədi ilə iş yerləri attestasiyadan keçirilməsidir.

1.6. Təhlükəli və zərərli istehsal amillərinin parametrlərinin ölçülməsi, əmək proseslərinin ağırlıq və gərginlik göstərilməsinin müəyyən olunması müəssisənin laboratoriyası həyata keçirir. Bunun üçün müəssisədə lazımı texniki vasitələr və normativ – sorğu bazası olmadıqda dövlət sanitariya – epidemioloji nəzarət mərkəzinin, Dövlət Əmək Müfəttişliyinin laboratoriyaları və bu sahədə göstərilən ölçülərin aparılması hüququna malik olan digər laboratoriyalar cəlb olunurlar. İş yerlərinin zədə təhlükəsizliyi qiymətləndirilməsi müəssisələr tərəfindən müstəqil həyata keçirilir.

II. İş yerlərinin attestasiyasının keçirilməsinə hazırlıq

2.1. Əmək şəraiti üzrə iş yerlərinin attestasiyasına hazırlıq bütün iş yerlərinin tutulmasından və instrumental qiymətlənməyə aid olan istehsalat mühitinin təhlükəli və zərərli amirlərinin, onların parametrlərinin faktiki dəyərləndirilməsi məqsədi ilə aşkara çıxarılmasından ibarətdir.

2.2. Əmək şəraiti üzrə iş yerləri attestasiyasının keçirilməsi və təşkil məqsədi ilə müəssisədə əmr verilir, ona müvafiq olaraq müəssisədə, lazım gəldikdə onun struktur bölmələrində, attestasiya komissiyası yaradılır. Attestasiya komissiyasının sədri komissiyanın təbriki və əmək şəraiti üzrə iş yerlərinin attestasiyasına aid sənədləşməsi apararı, onların saxlanması və tərtib edilməsinə cavabdeh şəxs təyin olunur, eyni zamanda əmək şəraiti üzrə iş yerləri attestasiyasına aid işlərin qrafiki və müddəti müəyyən olunur.

Müəssisənin attestasiya komissiyasının tərkibinə həmkarlar ittifaqının təşkilatının nümayəndələri, müəssisənin əməyin

mühafizəsi xidmətlərinin və əməyin təşkili üzrə peşəkar mütəxəssislər daxil edir.

2.3. Attestasiya komissiyası:

bütün mərhələlərdə işin aparılması nəzarəti və metodik rəhbərliyi həyata keçirir;

iş yerlərinin attestasiyasının keçirilməsi üçün lazımi normativ – sığu bazanı tərtib edir və onun öyrənilməsini təşkil edir;

müəssisənin iş yerlərində yerinə yetirilən işlərin xüsusiyyətləri və əmək şəraiti üzrə oxşarlığını göstərməklə tam siyahını tərtib edir;

müəssisədə istehsalat zədələnməsinin səbəblərinin təhlili əsasında daha təhlükəli sahələri, işləri və avadanlıqları aşkara çıxarır;

texnoloji prosesin xüsusiyyətləri, avadanlıqların tərkibi istifadə olunan xammalın və materiallarının, əmək prosesin ağırlığın və gərginliyin, təhlükəli və zərərli istehsalat amillərinin əvvəllər aparılmış ölçülərinin nəticələri, işçilərin əmək şəraitinə aid şikayətlərini nəzərə alaraq qiymətləndirilən hər bir iş yerində əmək prosesinin ağırlıq və gərginlik göstəricilərin, istehsalat mühitinin təhlükəli və zərərli alimlərin siyahısını tərtib edir;

əmək şəraiti üzrə iş yerləri attestasiyasının nəticələrin işlənməsi avtomatlaşdırmaq üçün yerlərinə, şəhərlərə, sexlərə, istehsalatlara kodlar verilir;

iş yerlərini attestasiya edir və gələcəkdə istifadəsi üçün qərar verir;

əmək şəraitinin yaxşılaşdırılması və sağlamlaşdırılması üçün təkliflər hazırlayır.

2.4. İş yerlərinin attestasiyası zamanı cihazların və avadanlıqların zədə təhlükəsizliyi və əmək şəraitini qiymətləndirir. Bununla yanaşı işçilərin fərdi və kollektiv mühafizə vasitələri ilə təmin olunması, eyni zamanda bu vasitələrin səmərəliyi nəzərə alınır.

2.5. Hər bir iş yeri üçün (və yaxud görülən işlərin xüsusiyyətləri və əmək şəraitinin oxşarlığı üzrə qrup iş yerlərinə) əmək şəraiti üzrə iş yerinin attestasiya xatirəsi tərtib edir (əlavə olunur).

III. Əmək şəraiti üzrə iş yerlərinin attestasiyasının keçirilməsi

3.1. İş yerlərində təhlükəli və zərərli istehsalat amillərinin faktiki göstəricilərinin müəyyən edilməsi.

3.1.1. Əmək şəraiti iş yerlərinin attestasiyası zamanı iş yerində mövcud olan bütün təhlükəli və zərərli amilləri, əməyin ağırlığı və gərginliyi qiymətləndirilməlidir.

3.1.2. Təhlükəli və zərərli istehsalat amillərinin dərəcələri instrumental ölçülər əsasında müəyyən olunurlar. Fiziki, kimyəvi, bioloji və psixoloji amillərin instrumental ölçüləri, ergonomik tədqiqatları iş prosesində aparılmalıdır, yəni istehsal prosesinin fərdi kollektiv mühafizə saz və səmərəli fəaliyyət göstərilməsi texnoloji reqlamentə uyğun olaraq aparılmalıdır.

3.1.3. Ölçülərin aparılması zamanı normativ sənədlərlə ölçü metodları göstərilən ölçü vasitələrindən istifadə olunmalıdır. İstifadə olunan ölçü vasitələri metroloji cəhətdən attestasiya olunması və təyin olunmuş müddətdə dövlət yoxlamasını keçirməlidir.

3.2. İş yerlərinin zədə təhlükəsizliyin qiymətləndirilməsi.

3.2.1. İş yerlərinin zədə təhlükəsizliyi qiymətləndirilməsinin əsas obyektləri aşağıdakılardır:

istehsalat avadanlıqları;

qurğular və alətlər;

təlim və öyrənilmə vasitələri ilə təmin olunma.

3.2.2. Əməyin mühafizəsi üzrə qüvvədə olan və ona aid olan normativ hüquqi aktlar (dövlət və sahə standartlar, əməyin mühafizəsi üzrə qaydalar, əməyin mühafizəsi üzrə tipik standartlar və s.) əsasında istehsal avadanlıqlarının, qurğuların və alətlərin qiymətləndirilməsi.

3.2.3. İş yerlərinin zədə təhlükəsizliyin qiymətləndirilməsi əvvəl onun aparılmasının düzgünlüyü, əməyin təhlükəsizliyin təmin edilməsinə aid normativ sənədlərin mövcudluğu və onların tələblərinin yerinə yetirilməsi yoxlanılır.

3.2.4. İstehsal avadanlıqlarının, qurğularının və alətlərin, eyni zamanda, tədris və təlim vasitələrinin normativ hüquqi aktların tələblərinə uyğunluğun yoxlanılması yolu ilə zədə təhlükəsizliyin qiymətləndirilməsi. Bununla yanaşı istehsal avadanlığında qurulmuş nümunənin təhlükəsizlik sertifikatlarının mövcudluğu nəzərə alınmalıdır. Zədə təhlükəsizliyin qiymətləndirilməsi zamanı təhlükəsizlik tələblərinə ələn etməklə istehsal avadanlığın sınaq burazılışı və dayandırılması keçirilir.

3.2.5. İş yerində istehsal avadanlıqlarının və cihazlarının, onlara aid olan normativ hüquqi aktlarının tətbiq olunması və yaxud bu sənədlərin müəyyən olunmuş qaydada işlənilib hazırlanmadığı və təsdiq edilmədiyi hallarda, istehsal avadanlıqlarının və qurğuların zədə təhlükəsizliyin qiymətləndirilməsi iş yerlərində təhlükəsiz iş şəraitini təyin edən müvafiq normativ hüquqi aktlarda öz əksini tapan tələblərə uyğun aparılır.

O cümlədən:

təhlükə mənbəyi sayılan avadanlığın hərəkətdə olan hissələrinin təsirindən işçilərin mühafizə vasitələrinin mövcudluğu;

zədələnmə nəticəsində təhlükə yaradan boru xətlərinin, hidro, buxar pnevmo-sistemlərin, qoruyucu qapaqların, kablərin və digər elementlərin mövcudluğu;

təmir və quraşdırma işləri zamanı avadanlığın hissələrin əl ilə yerdəyişməsi məqsədi ilə qurğuların (qolların) mövcudluğu;

istehsal avadanlığının istismarı zamanı emal edilən və yaxud istifadə olunan materialların və mədənlərin iş zonasına sıçraması, əşyaların (alətin, tədarükün) yerə düşməsi və atılması nəticəsində yaranan təhlükənin aradan qaldırılması;

konstruksiyaların, binaların hissələrinin dağılması, karxanalarda və şair suxurların və başqa elementlərin uçulması nəticəsində yaranan təhlükənin aradan qaldırılması;

təhlükəsizlik nişanların və siqnal boyaların mövcudluğu və normativ tələblərə uyğunluğu;

hasarlarda fiksatorların, blokirovkaların, qermetizasiya elementlərinin davamlığını və sərtliyini təmin edən elementlərin mövcudluğu;

müəyyən təhlükəli və zərərli istehsal amilinin təsiri zamanı qoruyucu vasitələrin işləməsinin təmin olunması;

istehsal avadanlığının normal fəaliyyətinin pozulmasının idarəetmə pultu üzərində siqnalizatorların, eyni zamanda qəza dayandıran vasitələrin mövcudluğu;

elektrik cihazlarının, elektrik xətlərinin (o cümlədən, torpaqlanmanın), gəmiricilərin və həşəratların, əridicilərin daxil olmasından, mexaniki təsirdən qorunmasının təmin edilməsi, birləşdirici qutularda, elektrotexnik məmulatların, aparatların, maşınların korpuslarının içində şəbəkənin və kablərin birləşməsinin həyata keçirilməsi;

avadanlığın qızmar hissələrinin, yanğıın partlayış təhlükəli maddələrin işçilərin açıq dəri örtükləri ilə yanğıının, alovun və yaxud partlayışın səbəbi ola bilən kontaktın aradan qaldırılması;

müəssisədaxili yolların və keçidlərin ölçülərin normativ tələblərə uyğunluğu;

müəssisədaxili nəqliyyat vasitələri üçün idarəetmə vasitələrin (o cümlədən, qəza dayandırılması vasitələrin) məqsədəuyğun yerləşdirilməsi və icra edilməsi;

müəssisədaxili nəqliyyat vasitələri yolların təhlükəsizliyi, onların mühafizə vasitələri və təhlükəsizlik nişanları ilə təchiz olunması;

əməyin mühafizəsi üzrə təlimatların mövcudluğu və onların normativ sənədlərə uyğunluğu;

əl alətlərin və qurğuların mövcudluğu və normativ tələblərə uyğunluğu.

3.3. İşçilərin fərdi mühafizə vasitələri ilə təmin edilmələrinin qiymətləndirilməsi.

3.3.1. hər bir iş yeri üzrə işçilərin fərdi mühafizə vasitələri ilə təmin edilməsi, eyni zamanda bu vasitələrin səmərəliyi müəyyən olunur.

3.3.2. İşçilərin fərdi mühafizə vasitələri ilə təminatın qiymətləndirilməsi faktiki verilən vasitələrin, xüsusi ayaqqabı və digər fərdi mühafizə vasitələrinin fəhlələrə və qulluqçulara pulsuz verilməsi haqqında tipik sahə normaları və başqa normativ sənədlərlə tutuşdurulması üsulu ilə aparılır.

3.3.3. İşçilərin fərdi mühafizə vasitələri ilə təminatı qiymətləndirilərkən verilən fərdi mühafizə vasitələrinin iş yerlərində faktiki əmək şəraitinə uyğunluğunun qiymətləndirilməsi ilə bərabər, eyni zamanda onların keyfiyyətinə nəzarət həyata keçirilir. Xüsusi mühafizə vasitələrinin səmərəliliyi müvafiq sertifikatlarla təsdiq olunmalıdır.

3.4. İş yerlərində iş şəraitinin faktiki vəziyyətinin qiymətləndirilməsi.

3.4.1. İş yerində iş şəraitinin faktiki vəziyyətinin qiymətləndirilməsi aşağıdakılardan ibarətdir:

zərərlik və təhlükəsizlik dərəcələri üzrə;

zədə təhlükəsizliyi dərəcələri üzrə;

işçilərin fərdi mühafizə vasitələri ilə təmin edilməsi, eyni zamanda bu vasitələrin səmərəliyi.

3.4.2. Təhlükə və zərərlik dərəcələri üzrə iş şəraitinin faktiki vəziyyətinin qiymətləndirilməsi, istehsal mühitinin zərərlik və təhlükəli əmək prosesinin ağırlığı və gərginliyin göstəriciləri üzrə gigiyenik kriteriyaların istehsalat mühitinin təhlükəli və zərərli amilləri, əmək prosesinin ağırlığının və gərginliyin, ölçülərin nəticələri onların müəyyən olunmuş gigiyenik normativlərlə tutuşdurulması əsasında keçirilir. Bu cür tutuşdurmalar əsasında hər bir alim üçün olduğu kimi, onların kombinasiyaları və birləşmələri, eyni zamanda bütövlükdə iş yeri üçün əmək şəraitinin sinfi təyin olunur.

İşçilərin təhlükəli və zərərli istehsalat amilləri ilə iş növbəsi və yaxud əmək fəaliyyəti zamanı (iş stajının məhdudlaşdı-

rılması) yol verilən kontakt müddətinin müəyyən olunması dövlət sanitar-epidemioloji nəzarət mərkəzləri tərəfindən təşkilat rəhbərliyinin peşə qruplarına uyğun təqdimatı əsasında aparılır.

3.4.3. İş yerinin zədə təhlükəsizliyinin qiymətləndirilməsinin nəticələrinə əsasən zədə təhlükəsizliyi üzrə əmək şəraitinin təsnifatına uyğun olaraq ayrıca təhlükə sinfi təyin olunur və yaxud iş yerinin təhlükəsizlik tələblərinə tam uyğunluğu haqqında rəy verilir.

3.4.4. İş yerində əmək şəraitinin faktiki vəziyyətinin qiymətləndirilməsinin nəticələri, təşkilatın attestasiya nəticələri haqqında qərarına əsasən əmək şəraiti üzrə iş yerlərinin attestasiyası pasportuna da daxil edilir.

3.4.5. İş yerində təhlükəli və zərərli istehsalat amillərinin olmadığı halda və yaxud onların faktiki göstəricilərin optimal və yol verilən miqdarlara uyğun olması, eyni zamanda işçilərin zədə təhlükəsizliyi və fərdi mühafizə vasitələri ilə təminat üzrə tələblərin yerinə yetirilmədiyi halda, hesab edirik ki iş yerlərində əmək şəraiti gigiyenik tələblərə və təhlükəsizlik tələblərinə uyğundur.

3.4.6. İş yerində təhlükəli və zərərli istehsalat amillərinin faktiki göstəriciləri zədə təhlükəsizliyi və işçilərin fərdi mühafizə vasitələri ilə təminatı üzrə tələblərinin və yaxud qüvvədə olan normalarından yüksək olduğu halda, bu cür iş yerlərində əmək şəraiti təhlükəli və zərərli sayılır.

Əmək şəraitinin 3-cü sinfə (zərərli) aid olduğu zaman iş yeri müvafiq sinfin və zərərliyin dərəcəsinin (3.1,3.2,3.3,3.4, eyni zamanda 3.-zədə təhlükəsizliyi üzrə) göstərilməsi ilə və onun əməyin mühafizəsi üzrə normativ hüquqi aktların uyğunluğuna çatdırılması haqqında təkliflərin müəssisədə əmək şəraitinin yaxşılaşdırılması və sağlamlaşdırılması haqqında tədbirlər planına daxil edilməsi ilə şərti attestasiya sayılır.

Əmək şəraitinin 4-cü sinfə (təhlükəli) aid olduğu halda iş yeri attestasiya olunmamış sayılır və təcili olaraq yenidən təchiz edilməli və yaxud ləğv edilməlidir.

3.5. İstehsalat amilləri dərəcələrin instrumental ölçülmələri, əmək prosesinin ağırlığı və gərginliyinin müəyyən edilməsi, iş yerinin zədə təhlükəsizliyinin və işçilərin fərdi mühafizə vasitələri ilə təminatının qiymətləndirilməsi müvafiq protokolla rəsmiləşdirilir. Protokolların formaları bu və ya başqa göstəricilərinin ölçülməsinin aparılması qaydasını təyin edən normativ sənədlərlə müəyyən olunurlar.

İstehsalat amillərinin instrumental ölçülmələri apardıqda və əmək prosesinin ağırlığını və gərginliyini təyin etdikdə protokola aşağıdakılar daxil edilməlidir:

- iş yerinin və müəssisənin bölməsinin adı və kodu;
- ölçünün keçirilməsi tarixi;
- ölçülərin yerinə yetirilməsinə cəlb olunan müəssisənin (və yaxud onun bölməsinin) adı;
- ölçülən istehsalat amilinin adı;
- ölçü vasitəsi (qurğunun, alətin yoxlamanın tarixi və yoxlama haqqında şəhadətnamənin nömrəsi);
- ölçünün aparılması əsas olan normativ sənədin göstərilməsi ilə ölçünün aparılması metodu;
- ölçünün keçirildiyi yer, ölçü nöqtəsini göstərməklə otağın eskizi;

- ölçülən parametrin faktiki göstəricisi;
- ölçü aparən işçinin və ölçülərin keçirildiyi obyekt müdiriyyətin nümayəndəsinin vəzifəsi, soyadı, adı və imzası;
- ölçünün aparılmasına cəlb olunan cavabdeh şəxsin imzası, müəssisənin (və yaxud onun bölməsinin) möhürü.

İş yerində zədə təhlükəsizliyinin qiymətləndirilməsinin nəticələri əsasında protokolda isə qısa xülasələr göstərilir və iş yerinin normaların, qaydaların və standartların hansı bəndlərinə uyğun olmaması, eyni zamanda qiymətləndirilməni keçirən şəxslərin vəzifəsi, soyadı, adı və atasının adı göstərilir.

İş yerinin zədə təhlükəsizliyinin qiymətləndirilməsinin nəticələrin qısa xülasəsi iş şəraiti üzrə iş yerləri attestasiyasının xatirəsinə də daxildir.

IV. Əmək şəraiti üzrə iş yerlərinin attestasiya nəticələrinin rəsmiləşdirilməsi

4.1. Əmək şəraiti üzrə iş yerlərinin attestasiyasının nəticələri üzrə aşağıdakılar doldurulur:

iş yerlərinin attestasiyası və onların iş şəraiti, bu şəraitdə çalışan işçilərin sayı və onların fərdi mühafizə vasitələri ilə təmin edilməsi haqqında məlumatları əks etdirən və onların əmək şəraiti üzrə attestasiya edilməsinin nəticə cədvəli;

müəssisə üzrə bütövlüklə və struktur bölmələr üzrə ayrılıqda iş yerlərinin sayının, əmək şəraitinin siniflər üzrə bölünməsi ilə attestasiya aparılan iş yerlərinin sayının, attestasiya aparılan iş yerində məşğul olan işçilərin sayını, onların fərdi mühafizə vasitələri ilə təmin edilməsi haqqında məlumatın göstərilməsi ilə iş yerlərinin və onların əmək şəraiti üzrə attestasiyasının nəticələrinin toplu siyahısı.

4.2. Müəssisənin attestasiya komissiyasının işinin nəticələri əmək şəraiti üzrə iş yerlərinin attestasiya produktu ilə rəsmiləşdirilir. Protokola əlavə edilməlidir:

əmək şəraiti üzrə iş yerlərinin attestasiya pasportu;

bölmələrdə əmək şəraiti üzrə attestasiyasının və iş yerlərinin siyahısı;

müəssisədə iş yerlərinin və əmək şəraiti üzrə attestasiya nəticələrinin toplu siyahısı;

müəssisədə əmək şəraitinin yaxşılaşdırılması və sağlamlaşdırılması üzrə tədbirlərin planı.

V. Əmək şəraiti üzrə iş yerlərinin attestasiya nəticələrinin həyata keçirilməsi

5.1. Müəssisədə əmək şəraitinin yaxşılaşdırılması və sağlamlaşdırılması üzrə tədbirlər planının işləni b hazırlanması.

5.1.1. Attestasiya komissiyası əmək şəraiti üzrə iş yerlərinin nəticələrini, müəssisənin bölmələri və ayrı-ayrı işçiləri tərəfindən daxil olmuş təkliflərin nəzərə almaqla müəssisədə əmək şəraitinin yaxşılaşdırılması və sağlamlaşdırılması üzrə tədbirlər planı hazırlayır.

5.1.2. Planda texnika və texnologiya yaxşılaşdırılması, fərdi və kollektiv mühafizə vasitələrinin istifadəsi, sağlamlaşdırma, eyni zamanda əməyin təşkili və mühafizəsi üzrə tədbirlər nəzərə tutulmalıdır.

5.1.3. Planda tədbirlərin maliyyə mənbələri, onların həyata keçirilməsi müddəti və icraçılar göstərilməlidir. Plan bütün iş yerlərinin əmək mühafizəsi üzrə tələblər uyğunlaşdırılması nəzərdə tutulmalıdır.

5.1.4. Plan attestasiya komissiyasının sədri tərəfindən imzalanır və əmək mühafizəsi üzrə ümumi komitə ilə (komissiya ilə), həmkarlar ittifaqları ilə razılaşdırdıqdan sonra müəssisənin rəhbərliyi tərəfindən təşkil olunur və kollektiv müqavilələrə daxil edilir.

5.2. Əmək şəraiti üzrə iş yerinin attestasiyası işinin yekunlaşdırılmasından sonra, müəssisənin rəhbəri görülmüş işə qiymət verməklə onun nəticələrinin təsdiq edilməsi üçün əmr verilir.

5.3. Əməyin mühafizəsi üzrə iş yerləri attestasiyasının nəticələri müəssisə, rayon, şəhər, bölgə, respublika səviyyəsində mövcud olan əmək şəraiti üzrə məlumat bankının yaradılması üçün əsasdır.

5.4. İş yerlərinin attestasiya nəticələri haqqında məlumat müəssisənin işçilərinə çatdırılır.

5.5. Əmək şəraiti üzrə iş yerlərinin attestasiya sənədləri ciddi hesabat materiallarıdır və 45 il müddətində saxlanılmalıdır.

5.6. Əməyin mühafizəsi üzrə iş yerlərinin attestasiyasının keçirilməsinin keyfiyyətinə dövlət nəzarətini Dövlət Əmək Müfəttişliyi həyata keçirir.

5.7. Əməyin mühafizəsi üzrə iş yerləri attestasiyasının keçirilməsi üçün müəssisənin rəhbərliyi məsuliyyət daşıyır.

Özəlləşdirilən və idarəetməyə verilən dövlət müəssisələrinin istehsalat qəzası və yaxud peşə xəstəliyi nəticəsində sağlamlığı pozulmuş işçisinə və ya bu səbəbdən həlak olmuş işçisinin ailə üzvlərinə və himayəsində olan digər şəxslərə aylıq ödənc üzrə borclarının tənzimlənməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanı

Özəlləşdirilən və idarəetməyə verilən dövlət müəssisələrində istehsalat qəzası və yaxud peşə xəstəliyi nəticəsində sağlamlığı pozulmuş işçilərin və ya bu səbəbdən həlak olmuş işçinin ailə üzvlərinin və himayəsində olan digər şəxslərin sosial müdafiəsini gücləndirmək məqsədi ilə **qərara alıram**:

1. “Özəlləşdirilən və idarəetməyə verilən dövlət müəssisələrinin istehsalat qəzası və yaxud peşə xəstəliyi nəticəsində sağlamlığı pozulmuş işçisinə və ya bu səbəbdən həlak olmuş işçisinin ailə üzvlərinə və himayəsində olan digər şəxslərə aylıq ödənc üzrə borclarının tənzimlənməsi Qaydaları” təsdiq edilsin (əlavə olunur).

2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə tapşırılsın ki, bir ay müddətində:

2.1. qüvvədə olan qanunvericilik aktlarının bu Fərmana uyğunlaşdırılması barədə təkliflərini Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

2.2. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin və müvafiq mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarının bu Fərmana uyğunlaşdırılmasını təmin etsin və bu barədə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin;

2.3. özəlləşdirilən və idarəetməyə verilən dövlət müəssisələrinin istehsalat qəzası və yaxud peşə xəstəliyi nəticəsində sağlamlığı pozulmuş işçisinə və ya bu səbəbdən həlak olmuş işçisinin ailə üzvlərinə və himayəsində olan digər şəxslərə aylıq ödənc əvəzinə aylıq müavinətin təyin edilməsi və ödənilməsi qaydasını və bu Fərmanla təsdiq edilən Qaydaların 4.2-ci bəndində nəzərdə tutulan müqavilənin formasını müəyyən etsin;
2.4. bu Fərmandan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.
3. Bu Fərman dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

İlham Əliyev,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti.
Bakı şəhəri, 4 avqust 2008-ci il.

Özəlləşdirilən və idarəetməyə verilən dövlət müəssisələrinin istehsalat qəzası və yaxud peşə xəstəliyi nəticəsində sağlamlığı pozulmuş işçisinə və ya bu səbəbdən həlak olmuş işçisinin ailə üzvlərinə və himayəsində olan digər şəxslərə aylıq ödənc üzrə borclarının tənzimlənməsi Qaydaları

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
2008-ci il 4 avqust tarixli
Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir

Özəlləşdirilən və idarəetməyə verilən dövlət müəssisələrinin istehsalat qəzası və yaxud peşə xəstəliyi nəticəsində sağlamlığı pozulmuş işçisinə və ya bu səbəbdən həlak olmuş işçisinin ailə üzvlərinə və himayəsində olan digər şəxslərə aylıq ödənc üzrə borclarının tənzimlənməsi

Q A Y D A L A R I

I. Ümumi müddəalar

Bu Qaydalar "Azərbaycan Respublikasında 1995-1998-ci illərdə dövlət mülkiyyətinin özəlləşdirilməsinin Dövlət Proqra-

mi”na və “Azərbaycan Respublikasında dövlət əmlakının özəlləşdirilməsinin II Dövlət Proqramı”na uyğun olaraq özəlləşdirilən və idarəetməyə verilən dövlət müəssisələrinin (bundan sonra - dövlət müəssisələri) istehsalat qəzası və yaxud peşə xəstəliyi nəticəsində sağlamlığı pozulmuş işçisinə və ya bu səbəbdən həlak olmuş işçisinin ailə üzvlərinə və himayəsində olan digər şəxslərə aylıq ödənc üzrə borclarının əvəzinə aylıq müavinətin verilməsi qaydasını tənzimləyir.

II. Qaydaların tətbiq dairəsi

2.1. Bu Qaydalar aşağıda göstərilən dövlət müəssisələrinin istehsalat qəzası və yaxud peşə xəstəliyi nəticəsində sağlamlığı pozulmuş işçisinə və ya bu səbəbdən həlak olmuş işçisinin ailə üzvlərinə və himayəsində olan digər şəxslərə aylıq ödənc üzrə borclarına şamil olunur:

2.1.1. bu Qaydalar qüvvəyə minənədək özəlləşdirilməsi barədə qərar qəbul edilmiş, lakin özəlləşdirilməsi başa çatmamış dövlət müəssisələri;

2.1.2. 2003-cü il 27 sentyabr tarixindən bu Qaydalar qüvvəyə minənədək özəlləşdirilməsi başa çatmış dövlət müəssisələri;

2.1.3. bu Qaydalar qüvvəyə minənədək idarəetməyə verilən dövlət müəssisələri.

III. Aylıq müavinətin məbləği

3.1. Bu Qaydaların II bölməsində nəzərdə tutulan dövlət müəssisələrinin müvafiq dövr üçün istehsalat qəzası və yaxud peşə xəstəliyi nəticəsində sağlamlığı pozulmuş işçisinə və ya bu səbəbdən həlak olmuş işçisinin ailə üzvlərinə və himayə-

sində olan digər şəxslərə aylıq ödənc əvəzinə dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına aşağıdakı məbləğlərdə aylıq müavinət verilir:

3.1. 1. peşə əmək qabiliyyəti 29 faizədək itirildikdə - 30 manat;

3.1.2. peşə əmək qabiliyyəti 30 faizdən 59 faizədək itirildikdə - 40 manat;

3.1.3. peşə əmək qabiliyyəti 60 faizdən 79 faizədək itirildikdə - 50 manat;

3.1.4. peşə əmək qabiliyyəti 80 faiz və daha çox itirildikdə - 60 manat;

3.1.5. həlak olduqda - 70 manat.

IV. Aylıq müavinəti seçmək hüququ

4.1. Bu Qaydaların II bölməsində nəzərdə tutulan dövlət müəssisələrindən istehsalat qəzası və yaxud peşə xəstəliyi üzrə, eləcə də bu səbəbdən ailə başçısını itirməyə görə aylıq ödənc almaq hüququ olan şəxslər bu ödəncin əvəzinə müvafiq qaydada aylıq müavinət almaq hüququna malikdirlər.

4.2. İstehsalat qəzası və yaxud peşə xəstəliyi nəticəsində sağlamlığı pozulmuş işçi və ya bu səbəbdən həlak olmuş işçinin ailə üzvü, yaxud himayəsində olan digər şəxs aylıq ödəncin əvəzinə aylıq müavinət almaq üçün qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada müavinət təyin edən orqana ərizə ilə müraciət edir və forması Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti tərəfindən müəyyən edilən müvafiq müqavilə bağlayır.

4.3. Aylıq müavinəti almaq üçün müraciət olunmadıqda, aylıq ödənc təqsirkar müəssisə tərəfindən mövcud qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada ödənilir.

V. Müavinətin verilməsi müddəti və qaydası

5.1. Aylıq müavinət onu almaq hüququ yarandığı gündən tez olmayaraq, 2003-cü il oktyabrın 1-dən etibarən, bu Qaydaların 2.1.1-ci və 2.1.2-ci bəndlərində göstərilən dövlət müəssisələrinin özəlləşdirilməsi başa çatanaq, 2.1.3-cü bəndində nəzərdə tutulan müəssisələrin isə onları idarə etmək hüququna dair bağlanmış müqavilə qüvvəyə minənədək olan dövr üçün verilir.

5.2. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Əmlakının İdarə Edilməsi üzrə Dövlət Komitəsi bu Qaydaların II bölməsində göstərilən dövlət müəssisələrinin siyahısını (2003-cü il 27 sentyabr tarixindən bu Qaydalar qüvvəyə minənədək özəlləşdirilməsi başa çatmış dövlət müəssisələrinin özəlləşdirilməsinin başa çatması tarixi göstərməklə) Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə təqdim edir.

5.3. Bu Qaydaların 5.2-ci bəndində göstərilən müəssisələrin istehsalat qəzası və yaxud peşə xəstəliyi nəticəsində sağlamlığı pozulmuş işçisinə və ya bu səbəbdən həlak olmuş işçisinin ailə üzvlərinə və himayəsində olan digər şəxslərə aylıq müavinətin təyin edilməsi və ödənilməsi Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin yerli orqanları tərəfindən həyata keçirilir.

5.4. Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi aylıq müavinətin ödənilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyinə rüblük hesabat təqdim edir.

5.5. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Əmlakının İdarə Edilməsi üzrə Dövlət Komitəsi dövlət müəssisələrinin özəlləşdirilməsinin başa çatdığı tarixdə və ya onları idarə etmək hüququna dair bağlanmış müqavilə qüvvəyə mindikdə, aylıq müavinətin ödənişinin dayandırılması məqsədi ilə bir həftə müddətində Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə və Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyinə yazılı bildiriş göndərir.

5.6. Dövlət müəssisələrinin özəlləşdirilməsinin başa çatması tarixindən, eləcə də onları idarə etmək hüququna dair bağlanmış müqavilə qüvvəyə mindikdən sonra istehsalat qəzası və yaxud peşə xəstəliyi nəticəsində sağlamlığı pozulmuş işçisinə və ya bu səbəbdən həlak olmuş işçisinin ailə üzvlərinə və himayəsində olan digər şəxslərə ödənclər “İstehsalat qəzası və yaxud peşə xəstəliyi nəticəsində sağlamlığı pozulmuş işçiyə və ya bu səbəbdən həlak olmuş işçinin ailə üzvlərinə ödənclərin verilməsi qaydalarının, şərtlərinin və məbləğlərinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2003-cü il 9 yanvar tarixli 3 nömrəli qərarında müəyyən olunmuş qaydada ödənilir.

VI. Məsuliyyət

Bu Qaydaların pozulmasına görə təqsirkar şəxslər qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada məsuliyyət daşıyırlar.

Чапа имзаланмышдыр: 18.11.2008
Кабыз форматы: 60x84 1/16
Щ/н щяъми: 7.5 ч.в.
Сифарш: 401
Сайы: 1000

«Илай» ММЪ-нин мятбяясиндя
шазыр диапозитивлярдян
истифадя олунмагла чап едилмишдир.
Цнван: Бакы шящ., Шярифзадя кчч., 202.
Тел.:433-00-43
